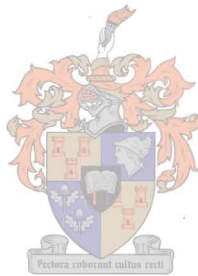

ASPEKTE VAN "DIE BYWOORD" IN AFRIKAANS

Anna Sophia Theron

**Skripsie goedgekeur ter verkryging van die graad
van Magister in Afrikaans-Nederlands aan
die Universiteit van Stellenbosch**

Desember 1964

Aan Prof.dr.W.Kempen my opregte en hartlike
dank vir die gebalanseerde bring van 'n nuwe
denk- en studierigting wat werk van hierdie
aard in Afrikaans moontlik gemaak het.

Inhoud:

	Bls.
Inleiding	1
Hoofstuk I	
1. Taalteorie en werkhipotese volgens De Groot	6
2. Werkwyse	11
3. Toetsbattery	13
Hoofstuk II : Betekeniskategorieë met kenmerke	17
1. Kategorie A: <u>Intensiteitsmaatwoorde</u>	17
a. Toetsing van Kategorie A	17
b. Bespreking van Kategorie A	20
A _I Subjektiewe Intensiteitsmaatwoorde	22
A _{II} "Relatiewe Maatwoorde"	24
A _{III} Beperkende Maatwoorde	26
2. Kategorie B: <u>Kwaliteitswoorde</u>	27
a. Toetsing van Kategorie B	28
b. Probleemstelling	36
c. Bespreking van Kategorie B	38
B _I Eienskaps- en Wysewoorde	38
(i) Adjektiewe	39
(ii) Intensiteitsadjektiewe	41
B _{II} Eienskapswoorde	43
(i) Stofeienskapswoorde	43
B _{III} Wysewoorde	44
(i) Duratiewe Wysewoorde	44
(ii) Nie-duratiewe Wysewoorde	46
(iii) Idiomatiese Resgroepe	47
Resgroepe:	
a. Attitudinele woorde	47
b. Spesifiserende woorde	48
c. Ordenende woorde	48
(i) Rangordenend	48
(ii) Plekordenend	49
(iii) Tydordenend	50
d. Samevattende gevolgtrekking	51
3. Kategorie C: <u>Modale Woorde</u>	56
a. Toetsing van Kategorie C	56
b. Die begrip: modaliteit	62
c. Bespreking van Kategorie C	63
C _I Gevoelspartikels	65
C _{II} Graduele Beweringsbepalings	68
C _{III} Referensiële Gevoelspartikels	71
C _{IV} Ontkenningspartikels	73
C _V Beperkingspartikels	74
C _{VI} Komparatiewe Houdingspartikels	75
C _{VII} Tydruimtelike Houdingspartikels	76
Resgroepe: egter - naamlik	77

	Bls.
4. Kategorie D: <u>Ruimtewoorde</u>	78
a. Toetsing van Kategorie D	78
b. Die Begrippe Tyd en Plek	85
c. Bespreking van Kategorie D	87
D _I Plekwoorde	87
a. Spesifieke Plekwoorde	88
b. Onspesifieke Plekwoorde	89
c. Rigtingsbepalings	90
D _{II} Tydwoorde	92
a. Duratiewe Tydwoorde	92
b. Toekomende Tydwoorde	93
c. Verlede Tydwoorde	94
d. Teenwoordige Tydwoorde	95
e. Nie-teenwoordige Tydwoorde	95
5. Kategorie E: <u>Betrekingswoorde</u>	96
a. Lys van Betrekingswoorde	96
b. Probleemstelling	97
c. Bespreking van Kategorie E	97
E _I Aan- en invoegende Betrekings-	
woorde	99
(i) Voorsetsels	99
a. Lokale voorsetsels met	
Eienskapsbetekenis	104
b. Lokale voorsetsels sonder	
Eienskapsbetekenis	105
c. Rigtingsvoorsetsels	105
(ii) Onderskikkende Voegwoorde	107
a. Redegewende voegwoorde	107
b. Tydsvoegwoorde	108
c. Plekvoegwoorde	109
d. Toeg ewingsvoegwoorde	109
e. Voorwaardevoegwoorde	110
E _{II} Aaneenrygende Betrekingswoorde	111
(i) Vergelykingsvoegwoorde	111
(ii) Houdingsvoegwoorde	111
E _{III} Spesifiserende Betrekingswoorde	113
(i) Stellende Voornaamwoorde	114
(ii) Vraende Voornaamwoorde	115
d. Samevatting en skema van Kategorie E	116
Hoofstuk III : Woordvolgorde of Hiërargiese	
Ordening	118
Besluit	121
Skematiese voorstelling van Betekeniskategorieë	124
Woordregister	130
Bibliografie	136

Inleiding: (Motivering en doelstellings)

'n Mens sou die billike vraag kon stel - waarom 'n studie maak van die bywoord, wanneer daar tot op datum nog geen volledige publikasie, bevattende 'n woordsoortelike bespreking van die hoofwoordsoorte, die selfstandige naamwoord en die werkwoord in Afrikaans is nie?

Om 'n antwoord te kry, kan maar net effentjies deur die meeste van die Afrikaanse en Nederlandse skoolgrammatikas, deur WAT en die WNT geblaai lees word. Daarby hoef maar enkele van die nuwere taalliteratuur, tydskrifte, taalteorieë ens., opgeneem te word, om te sien dat die woordsoort wat die onvolledigste beskryf en die onsuiverste gehanteer word, die tradisionele Bywoord is:

WAT en die WNT (aanvullend gebruik) gee uit 'n totaal van 500 sogenaamde bywoorde (in skoolgrammatikas as sodanig behandel) alleen 128=25.6% aan as bywoorde sonder meer.

Die ander nagenoeg 75% word alleen onder andere aangedui as bywoord. Nie een enkele van die ander 9 tradisionele woordsoorte ontbreek in die lys van woordsoorte wat gebruik word om saam met die benaming "bywoord" die 75% woordsoortelik te beskryf nie.

'n Wetenskaplike benadering sou daarop kon wys dat die bywoord 'n woordsoort is met 'n hoë mate van bivalensie (of funksiewisseling?). Maar op die oomblik, sonder enige motiverings, is bogenoemde beskrywingsmetode verwarrend en onbevredigend. 'n Mens kan dit WAT dus ook nie ten laste lê dat die volgende verklaring of definisie by Bywoord aangegee word nie:

"'n Rededeel wat in die algemeen op die houding van 'n spreker betrekking het en wat bepalend aan byna alle woordsoorte toegevoeg kan word, maar veral optree as bepaling by die werkwoord; dit druk o.a. tyd, plek, kausaliteit, wyse, graad, omstandigheid en modaliteit uit." 1)

1) WAT, Deel I, kolom 571.

Die volgende uiteenlopende en soms onhoudbare definisies word in Nederlandse en Afrikaanse skooltaalboeke op die gebiede van die semantiek, sintaksis en morfologie gegee:

I Semantiek:

- 1) Die bw. verander soms die betekenis van 'n hele sin, bv.: Hy kom - Hy kom nie.
(En wat dan van die volgende sinne:
Hy kom - Hy kom kyk
Hy kom - Hy sou kom
Hy kom - Hy wil kom ens.)
- 2) Bwe. van plek, tyd, manier en graad onderskeidelik, antwoord op die volgende vrae: Waar? Wanneer? Hoe? Hoe erg?
- 3) Die bw. vertel meer van die ww.
- 4) Die bw. noem eienskappe van eienskappe.
- 5) Die bw. is 'n "bepalende" woord.

II Morfologie:

- 1) Bwe. is gewoonlik klein, eenlettergrepige woorde.
(Alleen om die interessantheid: van 500 "bywoorde" was 90 = 18% eenlettergrepig.)
- 2) Trappe van vergelyking kom voor, egter nie by tyd, wyse, plek en modaliteit nie.
(Vgl. hierby die volgende uitspraak van Prof.Kempen:
"Die morfologie en die semantiek van die bw. is taamlik waardelose onderskeidingskenmerke, omdat die morfologie, naamlik die sg. trappe van vergelyking, stuk vir stuk identies is met dié van die b.nw." ¹⁾)

1) Kempen, W.: Woordvorming en Funksiewisseling in Afrikaans, p.25.

- 3) Verboë vorme kom voor wanneer die bw. voor 'n onverboë b.nw. staan, bv. betreklike kort besoek (of by bwe. van graad, word 'n verswaarde vorm op -e aange-tref).

III Sintaksis:

- 1) Die bw. kan soms as sinsdeel (sinsdeel = nog tradisioneel) alleen staan.
- 2) Die bw. gaan "saam" met ander woorde: bv. b.nw., bw., ww., telw., voors.

(Daar is alleen 'n klein groepie "bywoorde" wat hierdie kenmerke almal het. Vgl. Subkategorie A III: Beperkende Maatwoorde, p. 26.)

Meestal is die definisies (valensies) nie so verkeerd as wat hulle onnoukeurig en onwetenskaplik bewoord is nie. Uit die slordige en ongemotiveerde stelwyse van baie van die sg. kenmerke, blyk duidelik die behoefte van 'n nuwe, wetenskaplik-verantwoorde benadering, sonder vooropgestelde indelings, maar gegrond op 'n stewige taalteorie.

Vergelyk ook die volgende uitsprake van verskeie taalkundiges:

J.P.M. Tacx:

"Maar voor het moderne Nederlands lijkt ons de traditionele indeling in bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden niet geheel meer verantwoord." ¹⁾

H. Glinz:

"Die Unterscheidung von unflektiertem Adjektiv und Adverb ist für das heutige Deutsch eine blosse Fiktion, der keinerlei sprachliche Wirklichkeit entspricht." ²⁾

1) Tacx, J.P.M.: Nederlandse Spraakkunst voor Iedereen, p. 172

2) Glinz, A.: Die innere Form des Deutschen, p. 193

F. Treuheit:

"Adverb und Akjektiv können also in gleicher Weise als Umstandsbestimmung gebraucht werden." 1)

Ook Jespersen sê:

"In nearly all grammars adverbs, prepositions, conjunctions, and interjections are treated as four distinct 'parts of speech', the difference between them being thus put on a par with that between substantives, adjectives, pronouns, and verbs. But in this way the dissimilarities between these words are grossly exaggerated, and their evident similarities correspondingly obscured, and I therefore propose to revert to the old terminology by which these four classes are treated as one called 'particles'." 2)

A.W. de Groot sê in 'n ongepubliseerde stuk oor die woordsoorte (in hierdie verband is dit dus nodig om volledig aan te haal):

"Geheel onbevredigend is het begrip 'bijwoord' in de traditionele zin, waaronder de zowel wat betekenis als wat morfologie (bv. al dan niet met trappen van vergelyking) en syntactische valentie betreft ondergebracht plegen te worden. H.Roose heeft de verschillende gevallen scherp onderscheiden. We geven slechts als voorbeelden van wat men alzo wel onder deze benaming brengt:

ja, nee, vlijtig (indien gebruikt als bepaling bij een werkwoord of bij onderwerp-gezegde: ze werkt vlijtig, niet in ze is vlijtig of een vlijtig meisje!)

gelukkig (zowel in hij is gelukkig nog in leven als in ze leven daar erg gelukkig, niet in een gelukkig mens)

zelfs, nu, daar, natuurlijk, waarschijnlijk, niet, etc. etc." 3)

1) Treuheit, F.: Deutsche Sprachlehre, p.113.

2) Jespersen, O.: The Philosophy of Language, p.87.

3) De Groot, A.W.: "De Woordsoorten" (ongepubliseerd), p.14.

Hoewel Van der Lubbe se standpunt, in verband gesien met sy studie oor woordvolgorde, heeltemal verdedigbaar is, kan dit nie meer as rede of verskoning aangevoer word vir die behoud van die tradisionele begrip "bywoord" nie. Hy sê:

"Helaas zijn aan een dergelijke radicale vernieuwing vele praktische bezwaren verbonden. Daarom handhaven wij vooralsnog de traditionele indeling in de algemeen gangbare benamingen." 1)

Roose vat die probleem om die sg. bywoord-kategorie ongeveer as volg saam: Die bywoordkategorie is 'n reskategorie - alle woorde wat die tradisionele grammatika nie kon klassifiseer onder enige van die ander nege kategorieë nie, word onder die bw.-klas gegooi. 2)

1) Van der Lubbe, H.F.A.: Woordvolgorde in het Nederlands, p.219.

2) Roose, H.: "Syllabus van Het Probleem van De Woordsoorten, i.b. het Bijwoord", p.1.

Hoofstuk I :

1. Taalteorie en werkhipotese volgens De Groot:

(a) Taalteorie:

Hoewel De Saussure se sterk sisteemopvatting wat een van die beginpunte van die strukturalistiese taalwetenskap was, (nl. 'n psigiese bewustheid van sisteem by die taalgebruiker) deur baie gehanteer en gewysig is, bly dit (= die sisteembegrip) o.a. ook die grondslag van die verskillende benaderingswyses by die woordsoorte.

Na die verbygroei by die woordsoort- of "rededeel"-indeling van die Grieke, is die meeste taalkundiges dit eens dat daar in alle tale 'n taamlik ingewikkelde sisteem van woordsoorte is, hoewel die sisteem natuurlik van taal tot taal verskil. Byna almal erken die aanwesigheid van die struktuurprinsipes nl., vorm (morfologie en fonologie), gebruik (sintaksis) en betekenis. Oor hoe hierdie struktuurprinsipes egter gebruik moet word om die sisteem vas te stel, is daar tot dusver nog geen eenstemmigheid nie.

Hermann Paul ¹⁾ kritiseer die inkonsekwentheid by die gebruik van die drie prinsipes, maar gee geen alternatief nie.

Jespersen stel aanvanklik 'n taamlike neutrale standpunt, hoewel hy tog later kant kies ten gunste van "grammatical classes": "In my opinion everything should be kept in view, form, function and meaning, but it should be particularly emphasized that form which is the most obvious test, may lead to our recognizing some word-classes in one language which are not distinct classes in other languages, and that meaning, though very important, is most difficult to deal with, and especially that it is not possible to base a

1) Paul, H.: Principles of the History of Language.

classification on short and easily applicable definitions."¹⁾

Hy wil blykbaar nog op "grammatical instinct" steun:
 "As a matter of fact the trained grammarian knows whether a given word is an adjective or a verb not by referring to such definitions, but in practically the same way in which we all on seeing an animal know whether it is a cow or a cat, and children can learn it much as they learn to distinguish familiar animals, by practice, being shown a sufficient number of specimens and having their attention drawn successively now to this and now to that distinguishing feature." ²⁾

Vergelyk ook Bloomfield in die verband: "With all the complexity of the classification, confusion between the different parts of speech never occurs." ³⁾

(Vergelyk De Groot se begrippe: konvensionele betekenis en onmiddellike evidensie.)

Jespersen stel wel later duidelik sy standpunt, nl. dat hy alleen die woordsoorte onderskei in soverre as wat hulle "(are) grammatically distinct enough for us to recognize them as separable parts of speech." ⁴⁾

Volgens Bloch en Trager is daar alleen twee woordsoorte:

- 1) ongeflekterde woorde
- 2) geflekterde woorde.

Sintaktiese valensies word dan gebruik vir die sistematisering van ongeflekterde woorde, maar: "the two methods (= morfologie en sintaksis) must be kept carefully apart." ⁵⁾

1) Jespersen, O.: The Philosophy of Grammar, p.60.

2) Idem, p.62.

3) Bloomfield, L.: The Study of Language, p.123.

4) Jespersen, O.: The Philosophy of Grammar, p.92.

5) Bloch, B. and Trager, G.L.: Outline of Linguistic Analysis, p.61.

Hoewel hulle "grammatical meaning" erken en aanvoer dat dit so duidelik moontlik beskryf moet word, is dit volgens hulle nie een van die struktuurprinsipes van die woordsoort nie: "Morphological classes (parts of speech) ... cannot be adequately described except on the basis of form." ¹⁾ en verder:

"In making our classifications there must be no appeal to meaning, to abstract logic or to philosophy." ²⁾

Betekenis word dus oor een boeg gegooi met filosofie en logika in die taalkunde.

By Bloch en Trager sluit ook Harris aan met die sg. kriptanalitiese sisteemopvatting van taal waar betekenis by taalbeskouing geen rol speel nie.

De Groot se kritiek op Bloch en Trager, is dat hulle so streng onderskei tussen sintaksis en morfologie as struktuurprinsipes, maar blind is vir die feit dat fleksie-indeling op die ou end uitloop op 'n sintaktiese indeling, nl. dat daar 'n parallellisme bestaan wat hulle nie kan verklaar nie; hy wél, op grond van sy opvatting dat die tipe morfologiese en sintaktiese valensie van 'n woordstam via die betekenis van die stam loop.

Hockett huldig min of meer dieselfde standpunt as Bloch en Trager:

"A part of speech is a form-class of stems which show similar behavior in inflection, in syntax, or both.

The part of speech system of a language is the classification of all its stems on the basis of similarities and differences of inflectional and syntactical behavior." ³⁾

Schultink pas in sy studie oor die ongelede adjektief

1) Idem, p.74.

2) Idem, p.74.

3) Hockett, C.F.: A course in Modern Linguistics, p.221.

in Nederlands, die struktuurbeginsel van Uhlenbeck toe,
nl. "correspondentie tussen betekenis enerzijds en/of morfo-
logische valentie anderzijds". 1)

Faardekooper (wat deur Schultink gekritiseer word) is
besig met "het vaststellen van betekenisategorieën van
woorden via gemeenschappelijke syntactische kenmerken." 2)

Teenoor hierdie verskillende gebruik van kriteria of
struktuurprinsipes, nl.

1) morfologie en/of sintaksis (sonder betekenis)

2) morfologie en betekenis

3) sintaksis en betekenis,

staan De Groot wat al drie prinsipes in sy beskouing oor die
woordsoortsisteem verbind, en wel s6, dat

1) morfologiese en/of fonologiese valensies (= vormsisteme)

saam met 2) sintaktiese valensies (= gebruiksisteme) via

3) semantiese valensie (= betekenissisteme) met lg. as fun-
damentele, primêre prinsipe, funksioneel saam beskou moet word
vir die vasstelling van 'n woordsoortsisteem.

Hier volg sy werkhipotese en definisie, waarvolgens in
dié studie gewerk sal word, nie omdat ons dit as 't ware by
voorbaat as korrek of bewese beskou nie, maar omdat dit inpas
by 'n (sy) algemene taalteorie en omdat 'n mens 'n werk-
hipotese moet hê.

(b) Werkhipotese volgens De Groot:

De Groot definieer die woordsoort as volg:

"We zullen de term woordsoorten gebruiken voor stam-
betekenisklassen van woorden met valentiekennmerken voor de
stambetekenis." 3)

Tot hierdie definisie het hy gekom, uitgaande van die

1) Schultink, H.: De Morfologische valentie van het ongelede
adjectief in Modern Nederlands, p.20.

2) De Groot, A.W.: Inleiding tot de algemene Taalweten-
schap, p. 260

3) Idem, p.260.

volgende werkhipotese wat hy uiteensit op p.260 en volgende van sy Inleiding:

Daar is 'n funksionele, organiese verband tussen bepaalde valensies van 'n woord en 'n bepaalde betekenisaspek van die stammorfeem; daar is ook 'n konstante (= deurlopende) of tipiese (= in die meeste gevalle voorkomende) verband tussen die valensies van 'n woord, wat enersyds van sy stam afhang en andersyds van die struktuurmoontlikhede (= verbuigbaarheid, kompositumvorming ens.) van die woord.

In sommige gevalle is daar ook 'n konstante of tipiese verband tussen die sintaktiese valensie van die woord in soverre dit bepaal word deur die stam, en die morfologiese valensie van die as stangebruikte morfeme.

Daar kom ook 'n tipiese verband voor tussen die betekenis van die stam en die valensie van die woord in soverre dit van die stam afhang enersyds, en die fonologiese vorm van die woord, andersyds.

Op bl.259 volg 'n belangrike paragraaf: "Het vaststellen van dergelijke verbanden behoort tot de beschrijving van elke taal. Men kan daarbij gebruik maken van de werkhypothese dat het gehele vocabularium van een gegeven taal bestaat uit verzamelingen van woorden die een bepaald betekenisaspect van de stam hebben en tevens bepaalde valenties voorzover deze van de stam afhangen, en bovendien soms bepaalde typische morfologische en/of fonologische eigenaardigheden. De meest omvangrijke van deze kategorieën komen ongeveer overeen met wat men traditioneel woordsoorten noemt. Men zou ook van klassen van woorden met dezelfde stamsoort kunnen spreken."

So 'n woordsoortkategorie kan dan bestaan uit 'n aantal subkategorieë wat eikeen in presies dieselfde sin woordsoorte is, maar ook nog die valensies van die hoofkategorie by eie

spesiale valensies het. Hierdie subkategorieë word alleen sover gevoer as wat daar beteekenisteenstellings is, want (p.264)

"Naar onze mening is er geen direct noodzakelijk verband tussen syntactische valentie van woorden, morfologische structuur en fonologische vorm. Het boven bedoelde parallelisme loopt in al deze gevallen via de betekenis."

Omdat volgens hierdie werkhipotese gewerk is, is dit veral vir die bespreking van die bywoord van kardinale belang dat De Groot die volgende duidelik spesifiseer:

"Als algemene regel geldt echter dat een woord tot een bepaalde woordsoort behoort krachtens zijn primaire betekenis, niet krachtens een of meer secundaire, combinatorische betekenisaspecten die onder bepaalde voorwaarden geactueerd kunnen worden." 1)

En verder:

"De primaire betekenis van een woord blijkt over het algemeen het duidelijkst door vergelijking van een zin met dat woord en een zin zonder datzelfde woord, b.v. de betekenis van die door vergelijking van Ik heb die boeken gekocht en Ik heb boeken gekocht, de omissietest of door de substitutietest (of beide)....."2)

2. Werkwyse:

Uit die Afrikaanse en Nederlandse skoolgrammatikas asook uit WAT en die WNT is oorspronklik 'n lys van 2000 woorde gehaal wat tradisioneel as "bywoorde" beskou word. Omdat so 'n getal in die praktyk onmoontlik (en miskien onnodig) is om deeglik te ondersoek, is uiteindelik 462 op grond van gebruiksfrekwensie en semantiek saam met sintaktiese en

1) De Groot, A.W.: "De Woordsoorten" (ongepubliseerd), p.16.

2) Idem, p.16.

morfologiese valensies, uitgekies, bv. uit 'n groep "bywoorde",

1. vanmôre
2. vanaand
3. vanmiddag
4. vannag
5. vanoggend,

is na 'n vlugtige vooronderzoek alleen één uitgesonder vir volledige toetsing:

Semantiek: spesifieke, deurlopende tyd.

Sintaktiese valensie: word gebruik in sinne met as gesegde 'n werkwoord in onsamegestelde vorm, of 'n werkwoordkonstruksie bestaande uit [het + verl.deelw.] of [sal + infinitief].

Morfologiese valensie:

- 1) Het as eerste lid: van-
- 2) Geen sg. trappe van vergelyking
- 3) Geen verbuigings -e of verbindbaarheid met lidwoord, ens.

So 'n metode het natuurlik die nadeel van onvolledigheid en die moontlikheid van detail wat agterweë bly, maar by 'n ondersoek na die woordsoortelike karakter van die bywoord het geblyk dat 462 woorde meer as voldoende en ook prakties is.

Hierdie ondersoek moes beperk word tot die bespreking van die kenmerke/valensies van die woordsoort - d.w.s. van die woord alleen in soverre dit ook valensiekenmerke vir die stambetekenis is. Nogtans is die 462 "bywoorde" volledig in WAT en aanvullend in die WNT nagegaan vir verskillende betekenisaspekte en sintaktiese valensies. (Daardie besonderhede word nou nie hier gegee nie, omdat hulle tog almal in die genoemde woordeboeke staan.)

Die bywoorde is vooraf uiters voorlopig in vyf semantiese groepe verdeel op grond van 'n gemeenskaplike betekenisaspek of stambetekenis:

- A: Graad : intensiteit
 B: Modaliteit : houding
 C: Manier : eienskap
 D_I: Plek : ruimte - lokaal
 D_{II}: Tyd : ruimte - temporeel.

(Met die toetsing het dit duidelik geword dat daar nog Kategorie E : betrekking sal bykom, en woorde wat onder geeneen van die vyf groepe val nie, is in reskategorieë ingedeel by die groepe waarmee hulle oorspronklik saamgetoets is.)

Bogenoemde indeling is gedoen, wel wetende dat teoreties, die woorde liefst in alfabetiese volgorde getoets moes word om a priori-besluite te vermy, en daarna eers in semantiese groepe met sintaktiese en/of morfologiese valensies verdeel moes word.

So 'n indeling vergemaklik egter eerstens die toetsings-sowel as die siftingswerk omdat die groepe woorde min of meer semanties saamhoort.

Tweedens loop die onderskeidende sintaktiese en morfologiese valensies van 'n woordsoort met hoof- en subkategorieë volgens De Groot tog "via de betekenis".

Derdens bewys die herhaaldelike veranderings en hergroeperings wat uiteindelik 'n skema van 5 hoofkategorieë met 42 subkategorieë en resgroepe tot gevolg het, dat die oorspronklike indeling volgens tradisie tog nie te remmend gewerk het nie, in 'n mate miskien wel behoudend.

3. Toetsbattery:

Die verskillende toetse is opgestel uit die ou grammatikas, uit nuwere beskouings en ook uit Roose se toetse vir die s.nw.¹⁾ en vir die bywoord.²⁾

1) Roose, H.: in Studies op het gebied van het Hedendaagse Nederlands, p.23.

2) Roose, H.: "Syllabus van Het Probleem van de Woordsoorten i.b. het Bijwoord in het Nederlands" (ongepubliseerde skripsie), p.11-36(a).

I Sinsvalensie:

1. Kan die woord dien as volledige (soms voorwaardelike), sinsvalente antwoord op 'n algemene vraag (= vraag beginnende met die persoonsvorm (ww.))?,
bv. "Kom jy vanaand?" Miskien.
2. Kan die woord dien as volledige (soms voorwaardelike), sinsvalente antwoord op 'n spesifieke vraag (= vraag beginnende met die spesifieke vraagwoorde "Hoe....?",
3. "Waar....?",
4. "Wanneer....?",
5. "Waarnatoe...?" ens.) ?,
bv. "Waar is jy?" Hier.
6. Kan die woord onvoorwaardelik sinsvalent voorkom, d.w.s. as interjeksie?,
bv. "Stadig!"

II Sintaktiese valensie:

7. Kan die woord (sonder meer) met 'n lidwoord verbind word?,
bv. die môre.
8. Kan die woord met die sg. verbuigings -e met die sintaktiese valensie van 'n s.nw. gebruik word?,
bv. die mooie.
9. Kan die woord as tweede lid van die konstruksie lw.+x+s.nw. voorkom, waar x attributief bepalend is by die s.nw.?,
bv. 'n oulike meisie.
10. Kan die woord as nabepaling by 'n s.nw. voorkom?
bv. die man hier.

Eintlik moet bepaal word of die woord wel nabepaling by die s.nw. is, en of die s.nw. voorbepaling by die woord is. Roose onderskei nie in sy toetsbatterij nie. Van der Lubbe beweer wel dat in 'n konstruksie soos "'n maand

later" waar die s.nw. maataanduidend is, die s.nw. voorbepaling is by die bw.¹⁾

(a) 'n Maand later het hy kom kuier, is 'n endosentriese konstruksie, waar die valensie gelyk is aan een van die dele, en wel aan dié van die "bw." later.

Vergelyk hierteenoor:

(b) Die partytjie daar was lekker, waar die valensie van die konstruksie gelyk is aan dié van die s.nw.

In (a) lyk dit dus korrek om die s.nw. as voorbepaling by die "bw." te beskou, in (b) die "bw." as nabepaling by die s.nw.

Aangesien die probleem egter op die vlak van die konstruksie (= semantiese waarde van die konstruksie s.nw.+ nabepaling) lê, word dit voorlopig nie verder in hierdie studie in ag geneem nie.

11. Kan die woord voorkom as sinsdeel (bepaling) in die konstruksie O-G-B ?,

bv. Hy kom nou - Nou kom hy.

12. Kan die woord as sogenaamde predikaatsnomen met is/was voorkom?,

bv. Sy is moeg.

13. Kan die woord as voorbepaling by 'n b.nw. voorkom?,

bv. baie vuil.

14. Kan die woord as voorbepaling by 'n ander "bw." gebruik word ?,

bv. Hy huil verskriklik baie.

15. Kan die woord as voorbepaling by 'n telw. dien ?,

bv. omtrent twintig mense.

16. Kan die woord as voorbepaling by 'n voegw. dien ?,

bv. net voordat hy gekom het,...

1) Van der Lubbe, H.F.A.: Woordvolgorde in het Nederlands, p.224.

17. Kan die woord as voorbepaling by 'n voorsetsel dien ?,
bv. heeltemal in die bus.

III Semantiek:

18. Het die woord alleen 'n referensiële waarde?, bv. vandag.
19. Is die woord referensieel en attitudineel?¹⁾,
bv. ontsettend, verskriklik.
20. Is die woord primêr attitudineel?, bv. verdekseise.

IV Morfologie:

21. Kan die woord die sogenaamde buigings -e kry?,
bv. oulikee.
22. Kan die woord -er en -ste as morfologiese middele bykry
om graadverskille mee uit te druk?,
bv. fraai - fraaier - fraaiste.
23. Kan die woord met -heid 'n s.nw. vorm?,
bv. minderheid
24. Kan die woord met -erig 'n afleiding vorm?,
bv. minnererig, mooiererig.

[Uitgesluit is natuurlik nie dat, wanneer 'n subkategorie klaar op grond van semantiek en hierdie valensies afgebaken en beskryf is, daar nog valensies bygevoeg en bygevind kan word nie. Vgl. byvoorbeeld die "bwe." van tyd, (Kategorie D_{II}), waarmee bepaalde tydsforme van die ww. saamgaan, ens. Hierbenewens het elke woord individuele, verspreide valensies.²⁾ Sommige kan in die toetsmateriaal nagegaan word, by elke woord. Omdat dit 'n onmoontlike taak word om woorde volgens al hulle valensies in subgroepe te rangskik, word die

1) Vir verklaring van terme referensieel, attitudineel sien De Groot, A.W.: Inleiding tot de algemene Taalwetenschap (2de druk), p.65 en p.119.

2) Hierby sê De Groot duidelik: "Het woordsoortensysteem van het Nederlands illustreert duidelijk het fundamenteel-logische karakter van een taalsysteem in het algemeen, d.i. een logika met onlogische uitzonderingen." (Uit: "Woordsoorten", p.1.)

nie-konstante, nie-tipiese valensies vir soverre dit die woordsoortstudie aangaan, as valensies van die woord en nie van die woordsoort nie, beskou.]

Hoofstuk II : Betekeniskategorieë met Kenmerke.

1. Kategorie A : Intensiteitsmaatwoorde.

(a) Toetsing van Kategorie A.

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	1. alte	2. alteveel	3. amper	4. baie	5. byna	6. ekstra	7. enigsins	8. erg	9. ewe	10. feitlik	11. gans	12. geheel	13. genoeg	14. heeltemal	15. hoogstens	16. ietsie	17. ietwat	18. kwalik	19. meer/mees	20. min	21. minder
I																					
1. Alg. vraag	x	x	x	x					x					x							
2. Hoe?			x					x					x						x	x	
3. Waar?																					
4. Wanneer?																					
5. Waarnatoe?																					
6. Interjeksie			x		x																
II																					
7. lw. + x						12	x									x					
8. lw. + x-e											9	x						14	x		x
9. lw. + x + s. nw.			3	x		x			6	x	8	x	x					14	x	x	x
10. s. nw. + x					4	x							10	x							
11. O-G-x		x	x	x	x		x	5	x	x			x	x		x	x	13	15	x	x
12. predikaatsn.			x	x	x	x		x					x					16	x	x	
13. x + b. nw.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	7	x	11	x	x	x	x	x	x	x	x
14. x + bw.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	8	x	11	x	x	x	x	x	x	x	x
15. x + telw.			x		x				x						x			x			
16. x + voegw.			x		x				x									x			
17. x + voors.			x		x				x				x					x			
III																					
18. referens.																					
19. att. en ref.			x	x	x	x			x	x		x	x			x		x	x	x	x
20. attitudineel	x	x					x	x			x			x	x		x				
IV																					
21. x + -e											x	x						18	x		x
22. -er/-ste								x											x		
23. -heid																		15	x		x
24. -erig								x											x		

- Het julle dit geniet? Alteveel!/Baie!
- Hoeveel? Baie/Genoeg
- Kompositum: amperbroekies?
- twintig (perskes) ekstra
- Sien Modaal
- die feitlike posisie: ander sem.waarde
- gans te + b. nw./bw.
- die ganse stad/gans die stad
- (in)die geheel/geheel die stad
- mense genoeg!
- hard genoeg: woordorde!
- gew. die ekstratjie
- 2 kwalike, kwalik neem: blameer; ② kwalik: skaars
- die meeste (+s. nw.)
- Hy werk meer
- Daar is meer
- meerderheid
- meerdere (mate)

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	22. minstens	23. naasteby	24. naby	25. nagenoeg	26. net	27. omstreeks	28. omtrent	29. ongeveer	30. skaars	31. te	32. terdeë	33. uitermate	34. weinig
I													
1. Alg. vraag	x		2		3		x	x				x	
2. Hoe?											x ⁵		x ⁶
3. Waar?			x										
4. Wanneer?													
5. Waarnatoe?													
6. Interjeksie													
II													
7. lw. + x													
8. lw. + x-e									x				x
9. lw. + x + s.nw.			x						x			x	
10. s.nw. + x													
11. O-G-x	x		x		x		x	x	x				x
12. predikaatsn.		x	x				x		x				x
13. x + b.nw.	x	x	x	x	x	4	x	x	x	x	x	x	x
14. x + bw.	x	x	x	x	x	1	x	x	x	x	x	x	x
15. x + telw.	x	x	x	x	x		x	x	x				
16. x + voegw.	x	x			x		x	x	x				
17. x + voors.	x	x			x		x	x	x	x			
III													
18. referens.													
19. att. en ref.			x			x	x	x	x				x
20. attitudineel	x	x		x	x					x	x	x	
IV													
21. x + -e			x										x
22. -er/-ste									x				
23. -heid			x						x				
24. -erig									x				

1. Modaal?
2. NB. verskil in klem wanneer meer verhewe. Dan naby
3. sterk modaal?
4. omstreeks vyfuur: nie intensiverend
5. sterk voorwaardelik. Hoe het jy dit geniet?
6. Hoeveel? Weinig.
7. Die weiniges

(b) Bespreking van Kategorie A.

Die meeste taalboeke vir die skool onderskei 'n sekere groep "bywoorde" as "bywoorde van graad". Vgl. byvoorbeeld Ons Moedertaal ¹⁾:

"Soorte bywoorde:

1. Plek, 2. Tyd, 3. Wyse, Manier,
4. Graad:

Die mere is fantasties skilderagtig

Die kos is sorgwekkend min

Hy werk tergend noukeurig. " ens.

Roose behandel soortgelyke gevalle as Groep IV van sy ondersoek na die byvoeglike naamwoord. Van hulle sê hy: ²⁾

"Ze kunnen alle dienen als voorbepaling bij een adjectief: grimmig koud, krijgend lelijk, zwaar ziek, eeuwig mooi etc."

Van die semantiese waarde van die groep sê hy: ³⁾

"Van deze groep valt alleen maar op te merken dat ze bruikbaar zijn in een of meer valenties van zeer, dus in die van een intensiteitsmaatwoord."

Die groep intensiteitsmaatwoorde wat hy op p.99 bespreek, bestaan alleen uit twee woorde, nl. "zeer" en "enigszins", wat (soos hy self erken) "hachelijk" is om as grammatikale kategorie te beskryf.

Hy onderskei nietemin vier konstante semantiese valensies en as gemeenskaplike betekenis-element: die uiteraard subjektiewe maat van 'n intensiteit.

Die kritiek op Roose se indeling hier, is nie soseer teen die indeling as sodanig nie, maar teen die feit (wat hy trouens self voorsien het op p.99) dat hy met te min materiaal werk om kategorieë en subkategorieë elk met eie valensies volgens De Groot se werkhipotese te kan onderskei.

1) Van der Merwe, C.P., Kempen, W., Van der Merwe, Jaco en Meyer, P.S.: Ons Moedertaal vir Standerds IX en X, p.108.

2) Roose, H.: "Het Probleem van de Woordsoorten" (ongepubl.), p.126.

3) Idem, p.135.

Dat sy totaal van 200 "bywoorde" hom egter alleen zeer en enigszins as intensiteitswoorde (en miskien die groepie dekselse - aanzienlijk¹⁾) toelaat, is te betwyfel.

Van die 34 woorde, wat op die toetsblaaie op p.18 en p.19 hiervan aangegee word, kan die volgende kategoriale semantiese waarde en sintaktiese valensies onderskei word:

Semantiese Valensie:

Die woorde benoem hoofsaaklik subjektief maat en/of intensiteit (graad).

(primêr attitudineel: 37.1% = 14)(Val.20)

(referensieel/attitudineel: 62.9% = 20)(Val.19).

Sintaktiese Valensies:

Konstant:

1. Die woorde kan as voorbepaling by 'n b.nw. (tradisioneel) voorkom; anders gestel: die woorde kan as eerste lid, specificans, van/(in) 'n endosentriese konstruksie (x+b.nw.) voorkom, en die lede van die konstruksie is meestal onskeibaar,

bv. Hy is alte haastig. (Val.13 op toetsblad.)

(34 = 100%)

2. Die woorde kan as voorbepaling by 'n bw. (ook tradisioneel) voorkom; anders gestel: hulle kan as eerste lid, specificans, in 'n endosentriese konstruksie (x+bw.) voorkom,

bv. Sy werk baie vinnig. (Val.14 op toetsbl.)

(34 = 100%)

Tipies:

3. Die woorde kan as sg. predikaatsnomen (semantiese komplement) na is/was voorkom,

bv. Dit was amper! (Val.12 op toetsblad.)

(14 = 37.1%)

1) Idem, p.70.

4. Die woorde kan as voorbepaling by 'n s.nw. in die konstruksie (lw.+x+s.nw.) voorkom,

bv. die ganse nag. (Val.9 op toetsblad.)
(12 = 31.8%)

5. Die woorde kan dien as (voorwaardelike) sinsvalente antwoord op 'n algemene vraag,

bv. Is jy klaar? Feitlik. (Val.1 op toetsbl.)
(10 = 26.5%)

6. 'n Sekere groep van die 34 woorde kan dien as voorbepaling by 'n telw., voegw. en voorsetse,

bv. Daar kom omtrent twintig mense
Sy kom omtrent nadat ons geëet het
Hulle staan omtrent in die saal. (Val.15,16,17)
(10 = 26.5%)

Morfologiese Valensies:

Morfologiese valensies kom verspreid voor.

Woorde behorende tot Kategorie A kan

1. die sg. versterkende -e bykry, bv. ganse. (Val.21 op toetsblad.) (6 = 15.9%)
2. s.nwe. op -heid vorm, bv. ergheid. (Val.23) (4 = 10.6%)
3. -er/-ste bykry om graadverskille aan te dui,
bv. erg - erger - ergste. (Val.22) (3 = 7%)

Die 34 woorde in Kategorie A kan in die volgende subgroepe of -kategorieë onderverdeel word:

Subkategorie A_I : Subjektiewe Intensiteitsmaatwoorde:

bv. 1. alte	12. geheel	25. nagenoeg
2. alteveel	14. heeltemal	27. omstreeks
7. enigsins	15. hoogstens	31. te
8. erg	16. ietsie	32. terdeë
9. ewe	17. ietwat	33. uitermate
11. gans	24. naby	

Benewens die konstante semantiese valensie (subjektiewe maat-/intensiteitaanduiding) en die konstante sintaktiese valensies 13 en 14 wat die groep gemeenskaplik het, is daar eintlik nie veel oor A_I te sê nie.

Verspreide sintaktiese valensies kom voor:

1. Omstreeks dui maat (intensiteit?) aan by woorde van Kategorie D_I (Plekwoorde) en D_{II} (Tydwoorde),
bv. omstreeks vyfuur, omstreeks daar.
2. Gans en geheel kan as voorbepaling by 'n s.nw. in die konstruksie lw.+x+s.nw. gebruik word,
bv. die ganse/gehele stad,
maar kan ook (minder konvensioneel) vóór die lw.staan,
bv. gans/geheel die stad.
Hierdie verskil in woordorde gaan blykbaar nie gepaard met betekenisverskil nie.
3. Geheel en ietsie kan ook in die valensie van 'n s.nw. gebruik word en as deiktiese voorbepaling die of 'n kry,
bv. Die geheel lyk effens anders.
Gee my maar 'n ietsie!
4. Alteveel, enigsins, ewe, heeltemal, ietsie, ietwat, naby kan as sinsdeel in die konstruksie O-G-S gebruik word,
bv. Hy lieg alteveel.
5. Ewe kan ook by Kategorie C ingedeel word,
bv. Hy stap ewe plesierig. (Vgl. p.75: Komparatiewe Houdingspartikels)
6. Hoogstens, naby, nagenoeg kan as voorbepaling by 'n telw. dien,
bv. Daar was hoogstens/naby/nagenoeg twintig mense.
7. Naby is blykbaar bivalent. Vgl. groep $D_{I(b)}$ op p. 89:
1) naby twintig mense; naby reg (intensiteit)
2) Hy woon naby (plek, ruimtelike plasing).

8. 'n Uitsondering op valensie 1 op p.21 is alte,
 bv. alte 'n lekker reëntjie
alte 'n maklike oplossing.

Subkategorie A_{II} : "Relatiewe Maatwoorde" :

bv.	4. baie	20. min
	6. ekstra	21. minder
	13. genoeg	34. weinig
	19. meer/mees	

Roose¹⁾ bespreek van hierdie woorde as Resgroep H_I.

- Hy kies die term "relatiemaatwoorde" omdat die woorde 'n hoeveelheid nie-objektief maar wel relatief meet. Hy onderskei as konstante kenmerke:

Bruikbaarheid

- as bepaling by 'n stofnaam, bv. genoeg goud;
- as bepaling by 'n soortnaam in die meervoud, bv. baie mense;
- in die valensie van 'n s.nw., bv. Daar was baie;
- in die valensie van 'n frekwensiewoord, nl. in konstruksies met 'n onoorganklike ww. as kern,
 bv. Hy praat min, baie, weinig;
- as bepaling by b.nwe. met 'n aspek van gradueerbaarheid in hulle betekenis, bv. baie mooi;
- as bepaling by 'n bepaalde groep van die sg. onbepaalde telwoorde, bv. baie talryk;
- as bepaling by 'n bepaalde subkategorie van die soortname, nl. dié wat sonder lw. as predikaatsnomen gebruik kan word, bv. Hy was Fransman genoeg.

Hierby sou 'n verdere valensie gevoeg kon word, nl.

- Al die woorde behalwe ekstra, kan dien as sinsvalente antwoord op 'n spesifieke vraag beginnende met die vraagwoord "Hoeveel...?", bv. Hoeveel het dit gereën? Baie!

1) Roose, H.: "Het Probleem van de Woordsoorten" (ongepubl.), p.69 en p.98.

Semanties dui die woorde relatiewe maat van 'n hoeveelheid, 'n aantal of 'n intensiteit aan.

Roose se groep bestaan alleen uit genoeg, meer, minder, veel en weinig. Daarby kan vir Afrikaans gevoeg word: baie, ekstra, min.

Genoeg is anders as die res van die groep, in soverre dat dit die enigste is (behalwe mees) wat nié deur baie bepaal kan word nie.

Opm. 1: Ekstra kan as nabepaling by 'n s.nw. voorkom: bv. 'n paar ekstra, ook as voorbepaling by 'n s.nw.: bv. die ekstra mense, kos.

Opm. 2: Genoeg kan ook as voobr- en nabepaling by 'n s.nw. voorkom: Daar was genoeg mense (referensieel). Daar was mense genoeg (attitudineel).

Opm. 3: Interessant is die onderskeiding wat Nederlands volgens Roose tussen veel en zeer maak. In Valensies 5 en 6 (p.24) word in Ndl. zeer en nie veel nie, gebruik. Afrikaans gebruik ook alleen baie in dié konstruksies, en nie veel nie. Wanneer die b.nw. of die "onbepaalde telwoord" -er as buigingsmorfologie bykry om graadverskil aan te dui, word veel wel ook gebruik:

bv. baie mooi - baie/veel mooier.

baie talryk - baie/veel talryker.

Die volgende verbindings kom ook voor:

veel/baie meer baie/veel ekstra

veel/baie minder baie min.

baie/seer weinig

Morfologie.

Die groep woorde is amorf, met uitsondering van min wat -der en -ste kan bykry om graadverskille aan te dui, minder wat 'n afleiding op -heid kan vorm en min wat (minder konvensioneel) 'n afleiding op -heid kan vorm.

'n Regverdiging vir die indeling van A_{III} onder Intensiteitsmaatwoorde terwyl Roose daarvan 'n resgroep A_I gemaak het, is die feit dat die woorde wel die konstante sintaktiese valensies 1 en 2 van Kategorie A het (vgl. p.21). Al sou Roose ook die kategoriale betekenis-element eerder maat as intensiteit vind, is intensiteit beslis nie afwesig nie. Volgens dié twee oorwegings is dit tog meer bevredigend om A_{III} as 'n subgroep van Kategorie A te beskou, eerder as om dit 'n resgroep met dieselfde konstante sintaktiese valensies en nagenoeg dieselfde stambetekenis van A te maak.

Subkategorie A_{III} : Beperkende Maatwoorde:

bv.	3. amper	23. naastenby
	5. byna	26. net
	10. feitlik	28. omtrent
	18. kwalik	29. ongeveer
	22. minstens	30. skaars

Semantiese Valensie:

Die woorde benoem beperkend maat, intensiteit, hoeveelheid; beperk die specificatum waarby dit specificans is tot 'n maat, intensiteit, hoeveelheid wat net minder (of, in die geval van minstens, net meer) is as dit wat die specificatum noem.

Sintaktiese Valensies:

By die konstante valensies van Kategorie A (p.21) kan die volgende gevoeg word:

1. Die woorde kan as voorbepaling by 'n telw. dien,
bv. ongeveer twintig kinders
skaars drie sjierings
kwalik twintig mense.
2. Die woorde kan as voorbepaling by 'n voegw. dien,
bv. feitlik voordat hy gekom het, het ons al begin sing.
3. Die woorde kan as voorbepaling by 'n voorsetsel dien,

bv. net in die klooster

ongeveer agter sy hand,...

[Opm. 1: Kwalik¹ (= nie goed nie, treurig, bv. iemand iets kwalik neem) toon sinchronies 'n te sterk betekenis-differensiëring van kwalik² (= nouliks, beswaarlik, byna nie, bv. Hy was kwalik hier) om dit as 'n geval van bivalensie te beskou. Kwalik¹ kan onder die Idiomatiese Resgroep op p. 47 ingedeel word.

Opm. 2: Vgl. by A_{III}, Subkategorie C_V (Beperkingspartikels) op p. 74, wat m.i. nie die valensie: intensiteit, maat by het nie, maar wel beperking, en ook nie die konstante valensie van Kategorie A, nl. om intensiteitaanduiende voorbepaling by 'n b.nw. te wees nie.

Net is egter bivalent, bv. Dit is net reg (intensiteit),
Net hy mag gaan (beperkend).]

Miskien is WAT se definisie van die "bywoord" die beste van toepassing op A_{III}:

"'n Rededeel wat oor die algemeen op die houding van 'n spreker betrekking het en wat bepalend aan byna alie woordsoorte toegevoeg kan word...." 1)

Intensiteitsmaatwoorde (tradisioneel bwe. van graad) word dus as volg ingedeel:

Kategorie A : Intensiteitsmaatwoorde

Subkategorie A_I : Subjektiewe Intensiteitsmaatwoorde,
 bv. alte - uitermate;

Subkategorie A_{II} : Relatiewe Maatwoorde,
 bv. baie - weinig;

Subkategorie A_{III} : Beperkende Intensiteitsmaatwoorde,
 bv. amper - skaars.

2. Kategorie B : Kwaliteitswoorde.

(a) Toetsing van Kategorie B.

1) WAT, Deel I, kolom 571.

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	1. aandagtig	2. aaneen	3. aanmekeer	4. aansienlik	5. aanvanklik	6. af	7. agterste	8. agterweë	9. akkoord	10. alewig	11. algeheel	12. algemeen	13. barvoets	14. bedormpig	15. beduidend	16. bereidwillig	17. bekaf	18. besonders	19. betyds	20. binnensmondig	21. bitter
I																					
1. Alg.vraag																					
2. Hoe?	x	x	x	x		x					x	x	x	x	x	x	x	x		x	x
3. Waar?																					
4. Wanneer?					x				x										x		
5. Waarnatoe?																					
6. Interjeksie																					
II																					
7. lw. + x							x	x			1	x					1	x			x
8. lw. + x-e	x			x		4	x				x		x	x	x	x	x				x
9. lw. + x + s.nw.	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x		x	x	x	x			x	x
10. s.nw. + x					x	x															
11. O-G-x	x	x	x	x	x	x	2	3	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12. predikaatsn.	x	x	x	x		x					x		x	x	x	x		x	x	x	
13. x + b.nw.				x							x	x		x			x				x
14. x + bw.				x							x	x		x			x				
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.	x	x	x		x	x	x	x	x				x	x		x	x		x	x	x
19. att.en ref.				x							x	x			x			x			
20. attitudineel																					
IV																					
21. x + -e	x			x	x	x	x			x	x	x		x	x	x		x		x	x
22. -er/-ste	x			x		5					x		x	x	x	x				x	x
23. -heid	x			x	x	x					x		x	x	x		x	x			x
24. -erig					6	x											x				

1. In die algemeen/besonder
2. bly agterweë } gebonde
3. gaan akkoord }
4. die affe (= die af eers)
5. affe
6. affe-erig (?)

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	22. bloedig	23. broekskur	24. buitengewoon	25. daaglik	26. danig	27. dekselse	28. diep	29. dodelik	30. doof	31. droomverlore	32. dun	33. duur = nie goedk	34. dwars	35. eenders	36. eentonig	37. eersdaags	38. eerste	39. effens	40. eindeloos	41. enorm	42. ernstig
I																					
1. Alg.vraag																					
2. Hoe?	x	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x				x	x	x
3. Waar?																					
4. Wanneer?				x												x	x				
5. Waarnatoe?																					
6. Interjeksie						1															
II																					
7. lw. + x						2											x				
8. lw. + x-e			x				x	x	x	x	x	x	x	3	x		x			x	x
9. lw. + x + s.nw.	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
10. s.nw. + x				x												x					
11. O-G-x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12. predik.n.	x		x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
13. x + b.nw.	x		x		x	x	x	x										x	x	x	
14. x + bw.	x	x	x		x	x	x	x										x	x	x	
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.				x			x		x	x	x	x	x	x	x	x					x
19. att.en ref.	x	x	x		x		x											x	x	x	
20. attitudin.						x															
IV																					
21. x + -e	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
22. -er/-ste	x		x		x		x	x	x		x	x	x		x				x	x	x
23. -heid	x		x		x		4	x	x	x	x	x	x	4	x	x			x	x	x
24. -erig							x		x		x	x			x						

1. Deksels! (sonder -e)
2. in die diep
3. die eenderses (meerv.)
4. diepte, dwarste

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	43. fantasties	44. ferm	45. flenters	46. gedeeltelik	47. gedurig	48. gelede	49. geleidelik	50. gemiddeld	51. geniepsig	52. gereeld	53. geruisloos	54. gestadig	55. getrou	56. geweldig	57. goed	58. goedkoop	59. goedsmoeds	60. goud	61. gou-gou	62. grootliks	63. gruwelik
I																					
1. Alg.vraag																					
2. Hoe?	x	x	x	x			x	x	x		x	x	x	x	x	x	x				x
3. Waar?																					
4. Wanneer?					x				x										x		
5. Waarnatoe?																					
6. Interjeksie	x														x						
II																					
7. lw. + x			x					x										x			
8. lw. + x-e	x	x						x	x	x	x		x	x	x	x		x			x
9. lw.+x+s.nw.	x	x		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x		x	x
10. s.nw. + x.						x															
11. O-G-x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x
12. predikaatsn.	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				x
13. x + b.nw.	x			x				x						x	x					x	x
14. x + bw.	x			x				x						x	x					x	x
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.		x	x		x	x	x	x		x	x	x	x			x	x	x	x		
19. att.en ref.	x			x					x					x	x					x	x
20. attitudineel	x																				
IV																					
21. x + -e	x	x		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x			x		x	x
22. -er/-ste		x					x	x	x	x	x		x	x	x	x					x
23. -heid		x					x	x	x	x	x		x	x	x	x					x
24. -erig		x																x			

1. goed - beter - beste

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	64. half	65. hedendaags	66. heftig	67. herhaaldelik	68. hoog	69. hopeloos	70. hout	71. hulpeloos	72. inderhaas	73. ingedagte	74. jaloers	75. jammerlik	76. kaalvoet	77. Kaapse	78. kalm	79. kortliks	80. koudlik	81. laat	82. lafhartig	83. lief	84. ligtelik
I																					
1. Alg. vraag																					
2. Hoe?	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x	
3. Waar?																					
4. Wanneer?																		x			
5. Waarnatoe?																					
6. Interjeksie																					
II																					
7. lw.+ x						x															
8. lw.+ x-e	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x		x		x		x	x	x	x	
9. lw.+x+s.nw.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x
10. s.nw.+ x																					
11. O-G-x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12. predikaatsn.	x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	
13. x + b.nw.	x		x		x		x				x										x
14. x + bw.	x		x		x		x				x										x
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.		x		x	x		x		x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	
19. att.en ref.	x		x			x		x				x									x
20. attitudineel																					
IV																					
21. x + -e	x	x	x	x	x	x		x		x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x
22. -er/-ste			x		x	x	x			x	x			x	x	x	x	x	x	x	x
23. -heid			x		x	x		x		x				x		x		x	x		
24. -erig					x		x			x								x			

1. of kalmte

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	85. lustig	86. maklik	87. meedoënloos	88. middelmatig	89. middelste	90. moeg	91. mondeling	92. mooi	93. nadruklik	94. nat	95. neer	96. nodig	97. noodlik	98. noulik	99. onberispelik	100. ondraaglik	101. oneindig	102. ongehoord	103. ongelooflik	104. onheersbaar	105. onlang
I																					
1. Alg.vraag																					
2. Hoe?	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x			x	x	x	x	x	x	
3. Waar?												x									
4. Wanneer?																				x	
5. Waarnatoe?																					
6. Interjeksie							x											x			
II																					
7. lw. + x				x					x												
8. lw. + x-e	x	x	x	x	x	x		x		x		x	x		x	x	x	x	x	x	x
9. lw. + x + s. nw.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
10. s. nw. + x																				x	
11. O-G-x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12. predikaatsn.	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x			x	x	x	x	x	x	x
13. x + b. nw.		x		x										x	x	x	x	x	x	x	
14. x + bw.		x		x										x	x	x	x	x	x	x	
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.	x		x		x	x	x		x	x	x	x	x								x
19. att. en ref.		x		x			x							x	x	x	x	x	x	x	
20. attitudineel																					
IV																					
21. x + -e	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
22. -er/-ste	x	x	x	x		x		x	x	x		x				x	x	x	x	x	
23. -heid	x	x	x	x		x		x	x			x			x	x	x	x	x	x	
24. -erig						x		x			x										

1. Nie sonder 'n voorwerp: Hy kry dit nodig
(nodig kry = benodig)

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	106. onmoontlik	107. onomstootlik	108. ontsettend	109. ontstellend	110. onverwags	111. onwillig	112. oorboord	113. oordadig	114. oordwars	115. oordrewe	116. oorlang	117. oormatig	118. oorwegend	119. opsigtelik	120. ordentlik	121. rakelings	122. redelik	123. ruim	124. ruimskoots	125. rustig	126. saam
I																					
1. Alg.vraag																					
2. Hoe	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	
3. Waar?							x														
4. Wanneer?				x																	
5. Waarnatoe?																					
6. Interjeksie	x																				
II																					
7. lw. + x																		x			
8. lw. + x-e	x	x	x	x	x	x		x		x		x		x	x		x	x		x	
9. lw.+x+s.nw.	x	x	x	x	x	x		x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	
10. s.nw. + x																					
11. O-G-x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x
12. predikaatsn.	x	x	x	x	x	x		x		x		x		x	x	x	x	x		x	x
13. x + b.nw.	x	x	x	x			x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x		
14. x + bw.	x	x	x	x			x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x		
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.					x	x	x		x		x									x	x
19. att. en ref.	x	x	x	x				x		x		x	x	x	x	x	x	x	x		
20. attitudineel																					
IV. 21. x + -e	x	x	x	x	x	x		x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	
22. -er/-ste	x		x	x	x	x		x						x	x			x		x	
23. -heid	x	x			x	x		x		x				x	x		x	l		x	
24. -erig																		x			

1. ruimte

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	127. sag	128. silwer	129. skielik	130. skoon	131. skrikwekkend	132. skugter	133. soet	134. sout	135. spring-sprong	136. Stellenbosse	137. stout	138. stroom-op	139. suidelik	140. suur	141. swaar	142. taamlik	143. teenswoordig	144. teurgesteld	145. tersliks	146. tweede	147. twee-maand-eliks
I																					
1. Alg.vraag																					
2. Hoe?	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x		x	x	x		x	x		
3. Waar?																				x	
4. Wanneer?																	x				x
5. Waarnatoe?													x								
6. Interjeksie																					
II																					
7. lw. + x		x					x	x						x						x	
8. lw. + x-e	x	x		x	x	x	x	x			x	x		x	x	x	x	x	x	x	x
9. lw.+x+s.nw.	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
10. s.nw. + x																	x			x	
11. O-G-x	x		x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12. predikaatsn.	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
13. x + b.nw.				x	x											x					
14. x + bw.				x	x											x					
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
19. att. en ref.				x	x																
20. attitudineel																					
IV																					
21. x + -e	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
22. -er/-ste	x			x	x		x	x		x			x	x			x				
23. -heid	x			x	x	x	x	x		x			x	x			x				
24. -erig	x	2		x		3	x	x			x			x	x						

1. die silwer horlosie (kompositum?)

2. silwerig3. skugterig

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	148. teruggetrokke	149. uiters	150. vasberade	151. ver	152. veraf	153. verbasend	154. verduiwels	155. verskriklik	156. volkome	157. voorlopig	158. voorste	159. vroegtydig	160. werklik
I													
1. Alg.vraag													
2. Hoe?	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3. Waar?			x										
4. Wanneer?											x		
5. Waarnatoe?												x	
6. Interjeksie					x	x	x						
II													
7. lw. + x										x			
8. lw. + x-e	4 x	1 x	x		x		x	x	x	x	x	x	x
9. lw. + x+s.nw.	x	x	x	3 x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
10. s.nw. + x													
11. O-G-x	x		x	x	x	x		x	x	x		x	x
12. predikaatsn.	x	x	x	x	x	x		x	x	x	2 x	x	x
13. x + b.nw.		x			x	x	x	x					
14. x + bw.		x			x	x	x	x					
15. x + telw.													
16. x + voegw.													
17. x + voors.													
III													
18. referens.	x	x	x	x				x	x	x	x	x	x
19. att. en ref.					x	x							
20. attitudineel						x							
IV													
21. x + -e		x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x
22. -er/-ste			x	x				x		x		x	x
23. -heid	x		x					x	x	x		x	x
24. -erig													

1. Op sy uiterste
2. Hy is die voorste
3. verre
4. die teruggetrokkere

(b) Probleemstelling.

Die tradisionele taalkunde beskou mooi in die volgende konstruksies:

- (i) "die mooi meisie" en
- (ii) "die meisie is/word mooi" , as b.nw., en in
- (iii) "die meisie sing mooi" , as bw. van wyse of manier.

Dié onderskeiding word hoofsaaklik op grond van sintaktiese valensie gemaak: in (i) en (ii) bepaal mooi die substantief, word dit "in verband met"¹⁾ die substantief gebruik, in (iii) bepaal mooi die werkwoord.

Volgens Schultink verval hierdie onderskeiding. Met Uhlenbeck definieer hy 'n woordsoort as volg:

"...each sum total of morphological categories within which certain relationships in meaning are found to prevail, which in their entirety occur nowhere else in the morphology of the language in question." ²⁾

Terwyl De Groot betekenis met sintaksis én morfologie as basies beskou, beskou Schultink betekenis met morfologie as basies. Om daardie rede verskil lg. van Paardekooper, wat sintaktiese verband as basies by die onderskeiding van woordsoorte beskou.

"Beskouwt Paardekooper klein in een klein kind als adjectief en in hij is klein of hij schrijft klein als een adverbium, wij identificeren deze drie woorden klein, noemen het een adjectief, maar zijn intussen niet blind voor het onmiskenbare feit dat klein hier in verschillende syntactische verbanden wordt gebruikt. Bij ons weten heeft nog niemand uit het voorkomen van het woord konijnen in verschillende overigens syntactische verbanden als "konijnen zijn een plaag, wij zagen konijnen, we hebben een broertje

1) Rossouw, P.J. ens.: Die Lewende Taal; St. IX en X, p. 124.

2) Schultink, H.: De Morfologische valentie van het ongelede adjectief in Modern Nederlands, p.19.

dood aan konijnen en in Nederland leven tal van knaagdieren, konijnen, hazen enz!" de consequentie getrokken deze formaties konijnen dienovereenkomstig in verschillende woordklassen onder te brengen." ¹⁾

Op grond van morfologie kan Schultink dus nie in Nederlands onderskei tussen b.nw. en sg. bw. van wyse/manier nie.

Van Afrikaans sê Prof.Kempen²⁾:

"Die morfologie en die semantiek van die bw. is taamlik waardelose onderskeidingskenmerke, omdat die morfologie, nl. die sg. trappe van vergelyking, stuk vir stuk identies is met dié van die b.nw."

Hermann Paul sê reeds in 1890:

"The formal difference between the adjective and the adverb depends on the capacity of the former for inflection and the consequent possibility of agreement with the substantive. When this formal test is absent, the division between the two parts of speech cannot be strictly maintained by the instinct of language."³⁾

Dit lyk werklik asof die norms van die tradisionele taalkunde en die skooltaalkunde, vandag - byna 'n driekwart eeu na Paul se uitspraak - nog probeer staatmaak op "instink" wanneer tussen b.nw. en bw. onderskei moet word in gevalle soos:

- 1) Trek jou baaadjie omkeer aan,
- 2) Die kos is oud,
Die kos smaak oud,
- 3) Hy klink kwaai,
Hy lyk kwaai,
- 4) Hy trek sy gesig suur,
Hy trek 'n suur gesig, ens.

1) Idem, p.20.

2) Kempen, W.: Woordvorming en Funksiewisseling in Afrikaans, p.25.

3) Paul, H.: Principles of the History of Language, p.422.

Soos reeds uiteengesit in p.9-11 hiervan, beskou De Groot betekenis as primêr, en loop die morfologiese en sintaktiese valensies van 'n woordsoort via die betekenis. Ons werkhipotese t.o.v. die probleem b.nw. - bw.van wyse/manier is dus:

Daar moet nagegaan word of daar 'n definitiewe semantiese opposisie tussen die b.nw. en die sogenaamde bw. van wyse is, mèt daarmee gepaard gaande sintaktiese en/of morfologiese valensies. Alleen wanneer daar wel so 'n semantiese differensiëring bestaan, kan die b.nw. en die bw. van wyse/manier as twee aparte woordsoorte beskou word.

(c) Bespreking van Kategorie B:

'n Groep van 160 woorde, tradisioneel as b.nwe., bywoorde van manier/wyse en soms van graad bekend, is in alfabetiese volgorde gerangskik en getoets vir dieselfde valensies. Daaruit is die volgende tentatiewe groepe opgestel (vir motivering van benaminge sien p. 51 - 56):

Kategorie B : Kwaliteitswoorde (Oordeelswoorde)

Kategoriaal semanties:

Kwaliteitswoorde benoem kwaliteit, inherente hoedanigheid.

Kategoriaal sintakties:

1. Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie lw.+x+s.nw. voorkom waar x attributief bepalend is by die s.nw., en/of
2. die woorde kan voorkom as bepaling (= sinsdeel) in die konstruksie O-G-B.

Subkategorie B_I : Eienskaps- en Wysewoorde:

Kategoriaal semanties:

Die woorde benoem eienskap, kenmerk van 'n selfstandigheid sowel as "manier van doen", wyse waarop 'n proses plaasvind.

Kategoriaal sintakties:

1. Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie lw.+x+s.nw. voorkom, waar x attributief bepalend is by die s.nw., en
2. kan voorkom as bepaling (sinsdeel) in die konstruksie O-G-B.
3. Die woorde kan voorkom as semantiese komplement of predikaatsnomen na is/was.

B_{I(i)} : Adjektiewe:

bv.	1. aandagtig	83. lief
	2. aaneen	85. lustig
	3. aanmekaar	87. meedoënloos
	6. af	90. moeg
	13. barvoets	91. mondelings
	14. bedompig	92. mooi
	16. bek-af	93. nadruklik
	17. bereidwillig	94. nat
	20. binnensmonds	96. nodig
	30. doof	110. onverwags
	31. droomverlore	111. onwillig
	32. dun	114. oordwars
	33. duur	116. oorlangs
	35. eenders	125. onrustig
	36. eentonig	126. saam
	42. ernstig	127. sag
	44. ferm	129. skielik
	45. flenters	132. skugter
	50. gemiddeld	133. soet
	53. geruisloos	134. sout
	55. getrou	137. stout
	58. goedkoop	138. stroom-op
	59. goedsmoeds	140. suur
	68. hoog	141. swaar
	73. ingedagte	144. teleurgesteld
	74. jaloers	145. tersluiks
	76. kaalvoet	148. teruggetrokke
	78. kalm	150. vasberade
	80. koulik	151. ver
	82. lafhartig	152. veraf

Sintaktiese valensies: (tipies)

1. Behalwe saam, ver, veraf, kan die woorde as voorwaardelik sinsvalente antwoord dien op 'n spesifieke vraagsin beginnende met die vraagwoord "Hoe....?",
bv. Hoe het hy hom gedra? Kalm.
2. Behalwe aaneen, eenders, saam, kan die woorde as tweede lid van die konstruksie lw+x+een voorkom,
bv. die onwillige een.
3. Behalwe barvoets, binnensmonds, gemiddeld, kaalvoet, oordwars, oorlangs, saam, stroom-op, kan die woorde die sg. partitiefkonstruksie vorm, nl. iets+x(-s),
bv. iets moois.

Morfologiese valensies:

1. Behalwe aaneen, barvoets, kaalvoet, mondelings, oordwars, oorlangs en saam kan die woorde -er en -ste bykry as morfologiese middele om graadverskille aan te dui,
bv. lief - liewer - liefste.
2. Behalwe aaneen, aanmekeer, bek-af en saam kan die woorde die sg. versterkings (-e) bykry,
bv. mooie meisies.
3. Behalwe aaneen, binnensmonds, flenters, goedsmoeds, ingedagte en saam kan die woorde saam met 'n lidwoord 'n substantiverings (-e) bykry,
bv. die mooie.
4. Behalwe barvoets, bek-af, binnensmonds, oorlangs, flenters, goedkoop, goedsmoeds, ingedagte, kaalvoet, oordwars, saam, stroom-op, ver en veraf met -heid as afleidingsmorfologie 'n s.nw. vorm,
bv. mooiheid, sagtheid.

Opmerking: Woorde soos af en toe sou ook in hierdie subgroep B_{I(i)} kan val,

bv. 'n <u>Af</u> arm...)	
Sy arm breek <u>af</u>)	eienskap en wyse
Sy arm is <u>af</u>)	
Die <u>toe</u> deur...)	
Die deur slaan <u>toe</u>)	eienskap en wyse
Die deur is <u>toe</u>)	

B_{I(ii)} : Intensiteitsadjektiewe:

bv.	4. aansienlik	88. middelmatig
	10. alewig	98. nouliks
	11. algeheel	99. onberispelik
	12. algemeen	100. ondraaglik
	15. beduidend	101. oneindig
	18. besonder	102. ongehoord
	21. bitter	103. ongelooflik
	22. bloedig	104. onherkenbaar
	23. broekskeur	106. onmoontlik
	24. buitengewoon	107. onomstootlik
	26. danig	108. ontsettend
	28. diep	109. ontstellend
	29. dodelik	113. oordadig
	39. effens	115. oordrewe
	40. eindeloos	117. oormatig
	41. enorm	118. oorwegend
	43. fantasties	119. opsigtelik
	46. gedeeltelik	120. ordentlik
	51. geniepsig	121. rakelings
	56. geweldig	122. redelik
	57. goed	123. ruim
	62. grootliks	124. ruimskoots
	63. gruwelik	130. skoon
	64. half	131. skrikwekkend
	66. heftig	142. taamlik
	69. hopeloos	149. uiters
	71. hulpeloos	153. verbasend
	75. jammerlik	155. verskriklik
	84. ligtelik	156. volkome
	86. maklik	160. werklik

Semantiese valensie:

Die woorde benoem eienskap, kenmerk van 'n selfstandigheid; "manier van doen", wyse by 'n proses en intensiteit by 'n kwaliteit.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan as voorbepaling by 'n ander b.nw. voorkom,

bv. (fantastiese mooi)skilderye,
(hopeloos verkeerde)oplossing.

2. Die woorde kan as voorbepaling by 'n ander bw. voorkom,

bv. Dit gaan (broekskeur sleg),
Sy sing (taamlik mooi).

3. Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie lw.+x+s.nw. voorkom,

bv. 'n skrikwekkende uitbarsting,
die ondraaglike hitte.

(Die volgende is "uitsonderinge", in die sin dat hulle nie deel het aan die bogenoemde valensie nie¹⁾ : broekskeur, oorwegend.)

4. Die woorde kan as sinsdeel (bepaling) gebruik word in die konstruksie O-G-B,

bv. Hy verbeter aansienlik,
Sy slaag volkome

(behalwe: algeheel, besonder, oorwegend, uiters).

5. Die woorde sou as voorwaardelik sinsvalente antwoord op 'n spesifieke vraagsin beginnende met "Hoe...?" of "Hoe erg...?" kon dien,

bv. Hoe was hy geklee? Onberispelik!
Hoe erg is sy beseer? Dodelik!

Morfologiese valensies:

1. Die woorde kan -er en -ste as buigingsmorfologie bykry om graadverskille aan te dui,

bv. aansienliker, aansienlikste,
makliker, maklikste.

1) "Uitsondering(e)" word deurgaans gebruik vir woorde wat nie deel het aan 'n bepaalde valensie wat die res van die groep gemeenskaplik het nie.

(Uitsonderinge:

alewig (sterk attitudineel)	goed (beter - beste)
algeheel	grootliks
besonder	half
broekskeur	nouliks
effens	rakelings
gedeeltelik	volkome.)

2. Die woorde kan met -heid as afleidingsmorfologie 'n s.nw. vorm,

bv. oneindigheid
ongehoordheid.

(Uitsonderinge:

alewig	grootliks
algeheel	half
broekskeur	nouliks
effens	verbasend
ook: diepte, ruimte, helfte.)	

Subkategorie B_{II} : Eienskapswoorde:Kategoriaal semanties:

Die woorde benoem eienskap (kenmerk) by 'n selfstandigheid.

Kategoriaal sintakties:

Die woorde kan as voorbepaling by 'n s.nw. dien in die konstruksie lw.+x+s.nw.

B_{II(i)} : Stof-eienskapswoorde:

bv. 60. goud
70. hout
128. silwer.

Semantiese valensie:

Die eienskap wat by 'n selfstandigheid aangedui word, is stoflik (innerlik) van aard.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan in die valensie van 'n s.nw. met die lw. die gebruik word,

bv. die goud, hout, silwer

(of het s.nw.-korrelate in die s.nw.-kategorie "stofname").

2. Die woorde kan as voorbepaling by 'n s.nw. dien in die konstruksie lw.+x+s.nw.,

bv. 'n goue ring,
die silwer horlosie.

Opmerking: Sien die Afrikaanse Woordelys en Spelreëls p.54 vir die spelwyse van silwer vis (silwerkleurige) en silwervis.

Morfologiese valensie:

1. Die woorde kry nie -er/-ste by om graadverskille aan te dui nie (is suiwer referensieel en objektief).

2. Die woorde kan -erig/-ig bykry met die betekeniswaarde "enigsins soos goud, silwer, hout"¹⁾ens.,

bv. gouerig, houterig.

3. Goud kry die sg. verbuigings -e in attributiewe gebruik: die goue pen.

Subkategorie B_{III} : Wysewoorde:

Kategoriaal semanties:

Die woorde benoem "manier van doen", wyse by 'n proses.

Kategoriaal sintakties:

Die woorde kan as sinsdeel (bepaling) in die konstruksie O-G-B gebruik word.

B_{III(1)} : Duratiewe wysewoorde:

bv. 61. gou-gou
135. spring-spring.

Semanties:

Die woorde benoem "manier van doen", wyse iteratief-duratief by 'n proses.

1) Kempen, W.: Woordvorming en Funksiewisseling in Afrikaans, p.358.

Sintaktiese valensie:

1. Die woorde kan as sinsdeel (bepaling) in die konstruksie O-G-B gebruik word,

bv. Hy stap spring-spring,
Hulle kom gou-gou.

2. Die woorde kan (voorwaardelik) sinsvalent dien as antwoord op 'n spesifieke vraagsin, beginnende met die spesifieke vraagwoord "Hoe...?",

bv. "Hoe het hy die lang pad begin?" "Spring-spring."

Morfologiese valensie:

Die woorde kry gewoonlik geen buigings- of afleidings-morfologie by nie; is van die kompositumtype morfeem+morfeem (iteratief) wat nie beskryfbaar is in terme van specificans-specificatum, perifere en sentrale morfeem nie.

Opmerking: Dieselfde beswaar wat hierin (p.20) teen Roose se "te min materiaal" geopper is, kan natuurlik geld ten opsigte van die subkategorie Duratiewe Wysewoorde, aangesien net twee getoets is, omdat komposita vir die doel van die studie uit die aard van die saak meestal vermy is. Die tipe kom egter so ekstensief in Afrikaans voor dat dit nie buite bespreking gelaat kon word nie. In hierdie verband verwys ek na vier tipes komposita met "bywoordelike" funksie en duratief-iteratiewe waarde wat deur Prof. Kempen ¹⁾ bespreek word:

(i) b.nw. + b.nw.(iter.) > bw.

Van die tipe word o.a. die volgende gesê: "...iteratiewe met bywoordelike funksie kom volop voor, bv. in die volgende:..."²⁾ Dan volg 'n reeks voorbeelde, o.a.: dronk-dronk, droog-droog, kwaad-kwaad, moe-moe, koel-koel, kruppel-kruppel, lig-lig, lui-lui, skeef-skeef, skuins-skuins, stil-stil ens.

1) Idem.

2) Idem, p.117.

(ii) bw. + bw. (iter.) > bw.

"Die tipe het 'n flink gebruiksfrekwensie"¹⁾, bv. amper-amper, byna-byna, effens-effens, fyn-fyn, fyn-fyntjies, flus-flussies, hier-hier, kort-kort, saam-saam, nou-nou, verlangs-verlangs, vroeg-vroeg, stram-stram ens.

(iii) s.nw. + s.nw. (iter.) > bw.

"Die gebruiksfrekwensie van die bw. is kleiner en sy vormbaarheid beperkter, as dié van die s.nw.-funksie, maar die voorbeelde self word baie herhaal."²⁾, bv. ent-ent, klompies-klompies, kolle-kolle, lap-lap, nerf-nerf, paar-paar, plek-plek, rol-rol ens.

(iv) ww. + ww. (iter.) > bw.

"Die konstruksie is in één opsig oper as dié met die ww.-funksie, nl. dat dit by meerlettergrepige woorde (saamgesteldes inbegrepe) ewe gewoon is as by eenlettergrepigies. Maar dit het 'n beperkte paradigma, d.w.s. daar is heelwat minder verskillende wwe. wat as bw. fungeer as wat daar is wat werkwoordelik fungeer."³⁾, bv. bedel-bedel, keer-keer, kopspeel-kopspeel, kuier-kuier, snuif-snuif, soek-soek ens.

B_{III(ii)} : Nie-duratiewe Wysewoorde:

Semanties:

Die woorde benoem "manier van doen", wyse nie-duratief by 'n proses.

Sintakties:

1. Die woorde kan dien as sinsdeel sonder meer in die konstruksie O-G-Sinsdeel,

bv. Hy vertrek inderhaas.

2. Die woorde kan as (voorwaardelik) sinsvalente antwoord op 'n spesifieke vraagsin beginnende met die spesifieke

1) Idem, p.150.

2) Idem, p.195.

3) Idem, p.292.

vraagwoord "Hoe...?" dien,

bv. Hoe is hy hier weg? Indernaas!

Morfologies:

Amorf.

B. III(iii) : Idiomatiese Resgroep:

bv. 8. agterweë 95. neer
9. akkoord 112. oorboord

Semantiese valensie:

Die woorde benoem "manier van doen", wyse by 'n proses.

Sintaktiese valensie:

1. Die woorde dien meestal as gebonde (vaste) semantiese komplement by 'n ww. wat tot 'n bepaalde begripsgroep behoort,

bv. akkoord gaan,
oorboord gooi, werp,
agterweë laat, bly,
neer gooi, val, staan, sit,)
stort, buk, werp, smyt,) Beweging in 'n
buig.) afwaartse rigting

2. Akkoord kan in die valensie van 'n s.nw. in die konstruksie lw.+s.nw. gebruik word, bv. "'n akkoord maak.."

Morfologiese valensie:

Die groep is amorf.

Resgroepe: (wat nie eienskap of wyse as stambetekenis het nie).

(a) Attitudinele Woorde:

bv. 27. deksels
154. verduiwels

Semanties: Die woorde het 'n sterk attitudinele waarde.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan onvoorwaardelik sinsvalent gebruik word - d.w.s. as interjeksie,

bv. Verduiwels!

2. Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie
lw+x+s.nw. gebruik word,

bv. Die dekselse Piet!
Die verduiwelse som!

3. Die woorde kan as (intensiteitaanduidende) voorbe-
paling by 'n ander b.nw. of bw. dien,

bv. Hy praat deksels lelik
Die verduiwelse mooi meisie.

(b) Spesifiserende Woorde:

bv. 77. Kaapse
136. Stellenbosse

Semanties:

Die woorde benoem referensieel ^{op} 'n spesifieke, noukeurige
(deiktiese?) uitsonderende manier, 'n selfstandigheid.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie
lw.+x+s.nw. gebruik word,

bv. 'n Kaapse klong
die Stellenbosse student.

2. Die woorde het s.nw.-korrelate in die s.nw.-subkate-
gorie Eiename,

bv. Stellenbosch is kultuurbewus
Die Kaap is weer Hollands vandag.

(c) Ordenende Woorde:

Semanties: Die woorde benoem 'n bepaalde orde.

(i) Rangordenend: bv. 38. eerste
146. tweede

Semanties: Die woorde benoem referensieel rangordelike
(getals-)posisie.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan as sinsvalente antwoord dien op 'n
spesifieke vraagsin beginnende met die vraagwoord:

"Hoeveelste...?",

bv. Hoeveelste staan jy? Eerste.

2. Die woorde kan as sinsdeel voorkom in die konstruksie O-G-B,

bv. Hy praat tweede.

3. Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie lw.+x+s.nw. voorkom (ook wanneer die s.nw. "een" is),

bv. die eerste kind
die tweede een.

4. Die woorde kan in die valensie van 'n s.nw. gebruik word in die konstruksie lw.+s.nw.,

bv. Die eerste was 'n mislukking.

5. Die woorde kan as predikaatsnomen na is/was gebruik word,

bv. Hy was/is eerste.

(ii) <u>Plekordenend:</u>	bv.	7. agterste
		89. middelste
		97. noordelik
		158. voorste

Semanties:

Die woorde benoem referensieel plekordelike (plekrelasie) posisie.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan in die valensie van 'n s.nw. in die konstruksie lw.+s.nw. gebruik word,

bv. Die middelste is beter
Die voorste is sy.

2. Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie lw.+x+s.nw. gebruik word, ook as die s.nw. "een" is,

bv. Die voorste meisie
Die agterste een
'n noordelike rigting.

Morfologies:

Die woorde (behalwe middelste en noordelike) bestaan gewoonlik uit voorsetsel-(betrekkingswoord)morfeem met -ste

as buigingsuitgang - nie met superlatiewe waarde nie -,

bv. binneste, onderste, boonste, buitenste ens.

(iii) Tydordenend:

bv.	5. aanvanklik	67. herhaaldelik
	19. betyds	79. kortliks
	25. daagliks	81. laat
	37. eersdaags	97. noordelik
	47. gedurig	105. onlangs
	48. gelede	139. suidelik
	49. geleidelik	143. teenswoordig
	52. gereelde	147. tweemaandeliks
	54. gestadig	157. voorlopig
	65. hedendaags	159. vroegtydig

Semanties:

Die woorde benoem referensieel tydordelike posisie (tydrelasie).

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan soms as voorwaardelik sinsvalente antwoord dien op die spesifieke vraagsin beginnende met die vraagwoord "Wanneer...?",

bv. Wanneer kom die tydskrif? Tweemaandeliks
Wanneer kom jy? Vroegtydig / Laat.

2. Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie lw.+x+s.nw. voorkom,

bv. sy aanvanklike aarseling
haar gereelde gebede.

(Uitsonderinge: betyds, gelede.)

3. Die woorde kan as sinsdeel (bepaling) voorkom in die konstruksie O-G-B,

bv. Hy reis noordelik
Ons besluit voorlopig
Hy kom laat.

(Uitsondering: gelede.)

4. Die woorde kan as semantiese komplement na is/was voorkom,

bv. Dit was onlangs

Die verbetering is geleidelik.

(Uitsondering: gelede.)

Morfologiese valensie:

1. Die woorde kan in die konstruksie lw.+x+s.nw. as tweede lid die sogenaamde verbuigings -e kry,

bv. die aanvanklike aarseling

'n voorlopige uittrede.

(Uitsonderings: gelede (eindig reeds op /a/), betyds.)

2. Die woorde kan nie -er/-ste bykry om graadverskille aan te dui nie. (Wel laat - later - laatste.)

Opmerking: Gelede kom as nabepaling voor by (a) s.nwe. wat tydsperke benoem, bv. 'n week, maand, jaar, uur gelede, en die konstruksie as geheel het dan die waarde: "net voor die week, maand, jaar ens. wat verbygegaan het" - 'n tydstip in die verlede; by (b) die b.nwe. kort en lank (kort/lank gelede) met die waarde: 'n tydstip so pas verby, 'n geruime tyd verby in die verlede.

(d) Samevattende gevolgtrekking:

1. Wat die reskategorieë betref:

(a) Attitudineel: (dekselse ens.)

Dié groep sou in 'n globale katalogus van die woordsoorte waarskynlik onder die interjektiewe groep geplaas word. Hulle sou hier in Kategorie A (Intensiteitsmaatwoorde p.17) geplaas kon word, maar die attitudinele (houdings-)betekenis met die valensies wat daarmee gepaard gaan, is blykbaar tog primêr.

(b) Spesifiserend: (Kaapse ens.)

Dié groep het definitief nie eienskaps- of kwaliteitsbetekenis nie, sou heel moontlik in 'n globale katalogus onder die woordsoort met deiksis geplaas word.

(c) Ordenend:

Groepe (iii) Tydordenend en (ii) Plekordenend sou op grond van die betekeniselement "ruimte" - en betekenis is primêr - onder groep D (= Ruimteoorde, sien p.87) ingevoeg kon word, maar die vraag is nog of die primêre betekenis "ruimte" is en nie miskien "ordening" of "deiksis" nie. Moet die twee groepe dus nie as subgroepe onder 'n woordsoort met stambetekenis ordening of deiksis geplaas word nie?

Geeneen van die groepe (a),(b) of (c) het egter in so 'n mate die stambetekenis "kwaliteit" (of oordeel,eienskap, wyse) dat hulle saam onder 'n hoofkategorie ingedeel kan word nie.

2. Wat betref Kategorie B (Kwaliteitswoorde p.27), met subkategorieë B_I , B_{II} , en B_{III} die volgende:

Roose¹⁾ onderskei 'n soortgelyke kategorie as Kategorie A, wat hy "Eigenschapswoorde" sou wil noem, as dit nie was dat die tradisie reeds die ingeburgerde term "adjektiewe" gehad het nie. Hierin steun hy De Groot, wat die volgende standpunt huldig:

"De keus van een naam voor een woordsoort is in principe irrelevant, mits men de term bevredigend definieert. In het algemeen geven we er de voorkeur aan om zo dicht mogelijk bij een bestaande terminologie aan te sluiten, omdat een betere nieuwe term als regel meer kwaad sticht dan een minder goede ingeburgerde term, mits in de definitie van de laatste de nodige correcties uitdrukkelijk worden aangebracht. De meeste bestaande termen voor woordsoorten hebben het voordeel dat ze - behalve dat ze gemeengoed

1) Roose, H.: "Het Probleem van de Woordsoorten" (ongepubl.), p.79 e.v.

zijn dus niet al dadelijk op weerstanden teen nuuwlighterij stuiten - zinloos of vrijwel zinloos zijn, zodat ze door hun assosiaties en suggesties meestal weinig kwaad stichten."¹⁾

Roose²⁾ beskou die hele Kategorie A as adjektiewe, hoofsaaklik op grond van die feit dat die verband tussen die verbum en die adjektief in bv. "Hy slaap lekker", en tussen die s.nw. en die adjektief in bv. "die lekker lemoen" in albei gevalle 'n "zijn-verband" is, bv.

Sy slaap is lekker,
Die lemoen is lekker.

Geeneen van die ander kategorieë het hierdie "zijn-verband" as kenmerk nie.

Hy beweer dat die woorde almal met "zijn-verband" gebruik kan word, en die betekenisaspek wyse "alleen maar krijgen in en door de combinatie met niet-koppelwerkwoorden", waarna en as gevolg waarvan hy konkludeer: "er bestaat blikbaar geen grammatische kategorie 'wijzewoorden'."³⁾

Daarom kan Roose, heeltemal tereg sy Kategorie A een benaming, nl. "Adjektiewe" gee.

Vir Afrikaans kan m.i. ongelukkig nie dieselfde vereenvoudigende oplossing gevind word nie, aangesien daar wel rede is om 'n kategorie "wysewoorde" te onderskei.

Ek vind geen ander semantiese omskrywing vir woorde van Subkategorie B_{III(i)} (= duratiewe woorde) as iets soos die volgende nie:

1. Hy stap spring-spring : op 'n springende wyse
2. Hy kom sit-sit nader : op 'n sittende wyse
3. Sy slaap so skeef-skeef : op 'n skewe wyse

Die woorde "spring-spring", "sit-sit" ens. kan ook absoluut

1) De Groot, A.W.: "De Woordsoorten" (ongepubl.), p.16.

2) Roose, H.: "Het Probleem van de Woordsoorten" (ongepubl.), p.110.

3) Idem, p.110.

nie met die sg. "zijn-verband" saam met 'n s.nw. gebruik word nie.

Uitgaande van die werkhypotese op p.38 hiervan, lyk dit asof daar wel een omvattende Kategorie B is (wat met Roose se Kategorie A sou ooreenkom), wat op grond van hulle stambetekenis (kwaliteit, oordeel) Kwaliteits- of Oordeelswoorde genoem kan word.

Die aard van die kwaliteit, oordeel, kan egter óf eienskap, kenmerkaanduiding (staties) wees by 'n selfstandigheid, óf dit kan wyse van plaasvinding (dinamies) by 'n proses wees. As gevolg van hierdie verskil kan 'n stel van betekenisopposisies verwag word, wat ook inderdaad die geval is.

Opmerking: De Groot sê van Nederlands onder meer:

"En er kan een hiërarchieke ordening zijn in die zin dat een omvangrijkere categorie twee of meer kleinere omvat,; deze hiërarchie kan, speciaal in het systeem van de woordsoorten, zeer gecompliceerd zijn." ¹⁾

Onder Kategorie B onderskei ek drie subgroepe wat almal as stambetekenis kwaliteit, oordeel het, maar aangesien dit uit twee elemente, nl. eienskap en wyse bestaan, is daar opposisiiegroepe:

B_I : Woorde wat eienskap en wyse as stambetekenis het.

B_{II} : Woorde wat alleen eienskap as stambetekenis het.

B_{III} : Woorde wat alleen wyse as stambetekenis het.

In B_I is daar weer opposisiiegroepe: (i) die wat eienskap en wyse as stambetekenis het, teenoor (ii) die wat daarbenewens ook nog intensiteit het.

Hier is dus 'n hele stel binêre opposisies:

1) De Groot, A.W.: Inleiding tot de algemene Taalwetenschap,²
p.291-292.

bv. B_I teenoor B_{II}
 B_I teenoor B_{III}
 B_{II} teenoor B_{III}
 $B_{I(i)}$ teenoor $B_{I(ii)}$,

Vgl.

B_I (eienskap en wyse)	teenoor	B_{II} (eienskap)
'n <u>aandagtige</u> man	}	teenoor 'n <u>goue</u> horlosie
Hy luister <u>aandagtig</u>		
B_I (eienskap en wyse)	teenoor	B_{III} (wyse)
die <u>goeie</u> vrou	}	teenoor Hy stap <u>spring-spring</u>
Die vrou bak <u>goed</u>		
B_{II} (eienskap)	teenoor	B_{III} (wyse)
die <u>silwer</u> vis	teenoor	Hy stap <u>spring-spring</u>
$B_{I(i)}$ (eienskap en wyse)	teenoor	$B_{I(ii)}$ (eienskap, wyse, intensiteit)
'n <u>veraf</u> geluid	}	teenoor { Die <u>goeie</u> man Die meisie speel <u>goed</u> Hy is <u>goed</u> suinig.
Die geluid klink <u>veraf</u>		

Dit bevestig nog 'n keer De Groot se bevindings:

"Het onderzoek nu leert dat elke hoofdcategorie van woordsoorten bestaat uit subcategorieën die in wezen van volkomen dezelfde aard zijn. Elke woordsoort valt dus door verschillen in betekenis en valentie (c.q. ook andere kenmerken) uiteen in kleinere van dezelfde aard, deze kunnen weer bestaan uit kleinere, en zo voorts."¹⁾

Omdat $B_{I(i)}$ die omvangrykste groep is, en dié wat die meeste ooreenkom met die woorde wat ons in die tradisionele taalwetenskap as adjektiewe ken, kan die naam daar behou word, mits klem gelê word daarop dat die subkategorie nie meer alleen die tradisionele adjektiewe nie, maar ook 'n groot groep van die tradisionele sg. "bywoorde van wyse of manier", insluit.

1) Idem, p.295.

Die 160 woorde wat oorspronklik getoets is (sien toets-blaaie 28-35 hiervan) met die oog op die onderskeiding b.nw./bw. van wyse, val dus uiteen in die volgende groepe:

Kategorie B : Kwaliteit- of Oordeelswoorde

Subkategorie B_I : Eienskaps- en Wysewoorde

- B_I(i) : Adjektiewe: (aandagtig - veraf)
 B_I(ii) : Intensiteitswoorde: (aansienlik - werklik)

Subkategorie B_{II} : Eienskapswoorde

- B_{II}(i) : Stofeienskapswoorde: (goud - silwer)

Subkategorie B_{III} : Wysewoorde

- B_{III}(i) : Duratiewe wysewoorde: (spring-spring)
 B_{III}(ii) : Idiomatiese groep: (agterweë - oorboord)
 B_{III}(iii) : Nie-duratiewe wysewoorde: (inderhaas)

Resgroepe:

- (a) Attitudineel: (deksels - verduiwels)
 (b) Spesifiserend: (Kaapse - Stellenbosse)
 (c) Ordenend:
 (i) Rangordenend: (eerste - tweede)
 (ii) Plekordenend: (agterste - voorste)
 (iii) Tydordenend: (aanvanklik - vroegtydig)

3. Kategorie C : Modale Woorde.

- (a) Toetsing van Kategorie C.

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	1. al	2. alleen	3. altemit	4. aaseblief	5. beslis	6. blykbaar	7. bra	8. dalk	9. dan	10. darem	11. definitief	12. desnoods	13. eenmanier	14. eenvoudig	15. eerder	16. eerlikwaar	17. egter	18. eintlik	19. ewe	20. eweneens	21. ewenwel
I																					
1. Alg.vraag		x	x	x	x		x				x	x									
2. Hoe?																					
3. Waar?																					
4. Wanneer?																					
5. Waarnatoe?																					
6. Interjeksie				x																	
II																					
7. lw. + x																					
8. lw. + x-e					x						x			x							
9. lw.+x+s.nw.					x						x			x				x			
10. s.nw. + x		x																			
11. O-G-x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
12. predikaatsn.		x			x						x			x							
13. x + b.nw.							x												x		
14. x + bw.							x												x		
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.																					
19. att.en ref.	x	x			x			x	x		x	x		x	x	x		x	x	x	x
20. attitudineel			x	x		x	x			x			x				x				
IV																					
21. x + -e					x						x							x			
22. -er/-ste					x						x			x							
23. -heid		x			x									x							
24. -erig		x												x							

[illegible]

43. klaar
44. konsuīs
45. letterlik
46. maar
47. miskien
48. mos
49. naamlik
50. natuurlik
51. net
52. netnou
53. nie
54. niks
55. nog
56. nogal
57. nogmaals
58. noodsaaklik
59. noodwendig
60. nooit
61. nou

[illegible]

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	62. oënskynlik	63. ooit	64. ongelukkig	65. ongetwyfeld	66. onteenseglik	67. ook	68. reeds	69. regtig	70. seker	71. slags	72. selfs	73. so	74. sommer	75. steeds	76. stellig	77. straks	78. tevergeefs	79. toe	80. tog	81. veral	82. verkieslik
I																					
1. Alg.vraag			x	x											x	x					
2. Hoe?													x								
3. Waar?																					
4. Wanneer?						x															
5. Waarnatoe?													x				x				
6. Interjeksie?																					
II																					
7. lw. + x																					
8. lw. + x-e	x	x																			x
9. lw.+x+s.nw.	x	x		x			x	x									x				x
10. s.nw. + x.						x					x									x	
11. O-G-x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12. predikaatsn.			x				x	x					x				x				x
13. x + b.nw.																					
14. x + bw.																					
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.																					
19. att. en ref.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			x		x	x	x			x
20. attitudineel																					
IV. 21. x + -e	x		x		x				x								x				x
22. -er/-ste			x						x												x
23. -heid	x		x						x												x
24. -erig																					

1. Hoekom? Sommer.

2. Dit was sommer.(nie regtig nie)

3. Vraagsin: Kom hy ooit?

[illegible]

(b) Die begrip Modaliteit:

In die woorde "modaal" en "modaliteit" by bywoorde, het die tradisionele grammatika altyd sy maklikste skuifmeul gevind. In die meeste Nederlandse en Afrikaanse skooltaalboeke word die term "modale bywoorde" gebruik om, sonder enige motivering behalwe semantiek - en dié ook onsuiwer gehanteer - die volgende "subkategorieë" te karakteriseer: bywoorde van oorsaak, rede, gevolg, bevestiging, ontkenning, vergelyking, doel, toegewing, twyfel, versterking, uitsluiting, voorwaarde, veronderstelling, noodsaaklikheid, besondere opvatting, wense, vrae, werklikheid, omstandigheid ens.

In 'n samevattende artikel oor die geskiedenis van die begrip "Modaliteit", konkludeer Stutterheim¹⁾:

"In het algemeen kunnen we zeggen dat het begrip modaliteit aanleiding is geweest tot de volgende tegenstelling:

- 1° werklikheid - niet-werklikheid
- 2° waarneming - voorstelling
- 3° zekerheid - onzekerheid
- 4° constatering - alles wat niet constatering is
- 5° waarheid - leugen."

Van die ouere taalbeskrywers, kom Jespersen die naaste aan 'n strukturalistiese beskouing, wanneer hy van die begrippe Modaliteit en Modus (i.b. van die indikatief, subjunktief en imperatief) sê:

"It is much more correct to say that they express certain attitudes of the mind of the speaker towards the contents of the sentence..."²⁾

1) Stutterheim, C.F.P.: "Het begrip 'Modaliteit'", Nieuwe Taalgids XXIV, 1930.

2) Jespersen, O.: Philosophy of Grammar, p. 3/3

Hieruit en uit die opsomming van Droste¹⁾ is dit duidelik dat die term "Modaliteit" gebruik word waar dit gaan oor die besondere instelling, houding, "certain attitudes of the mind" wat die taalgebruiker het teenoor die dinge, werklikheid wat benoem word deur die taalstuk waarin die modale taalmiddels voorkom.

De Groot definieer hierdie attitudinele of houdings-element as volg:

"Met de attitudinele drukt de spreker een houding van hem zelf uit;... het kan een graad van zekerheid of onzekerheid van zijn geloof zijn.... Immers een attitudineel betekenismoment is een houding van de spreker ten opzichte van iets waarnaar in de constructie verwezen wordt." ²⁾

In 'n studie oor die interjeksie as woordsoort sê hy ook duidelik die volgende in verband met "modale bywoorde":

"De betekenis (van die interjeksie) is zuiver attitudineel, wat verder alléén by gevoelspartikels ('modale bijwoorden' zoals gelukkig in Hij is gelukkig weer beter) voorkomt." ³⁾

Omdat sintaktiese en morfologiese valensies via die betekenis loop, en die attitudinele element blykbaar primêr is by begrippe van modaliteit, is die groep van 95 sg. modale bywoorde (vgl. toetsblaaie 57-61 hiervan) saam getoets, en daaruit is die volgende tentatiewe groepe opgestel:

(c) Bespreking van Kategorie C:

Kategoriaal semanties:

Modale of houdingswoorde bepaal die taalstuk waarin

-
- 1) Droste, F.G.: Moeten: Een structureel semantische studie.
 - 2) De Groot, A.W.: Inleiding tot de algemene Taalwetenschap,² p.65.
 - 3) De Groot, A.W.: "De Interjectie" (Artikel in Studies o.h. gebied v.h. hedendaagse Nederlands), p.15.

hulle voorkom attitudineel.

In plaas van "bepaal" kan ook die woord "modifiseer" gebruik word, as duidelik verstaan word dat dit ongeveer die volgende beteken: "dra 'n spesiale (veranderlike) ingesteldheid of houding van die spreker/skrywer ten opsigte van die werklikheid/gebeure waarna die betrokke taalstuk verwys."

Ter kort verduideliking van die woord "veranderlike" hierbo: Vergelyk die volgende voorbeeld, waar tesame met die woordorde, woordinhoud, tonies-positiwiteit of tonies-negatiwiteit telkens 'n ander houding van die spreker t.o.v. die taalgegewe uitgedruk word, deur een en dieselfde modale partikel:

Kóm <u>tog</u> !	(houding: smeking)
Ek doén dit <u>tog</u> !	(houding: uitdaging)
<u>Tóg</u> kom jy!	}(houding: verbasing, verontwaardiging)
Kom jy <u>tog</u> nie!	
Waar blý hy <u>tog</u> !	(houding: ontevredenheid)

ens.

Kategoriaal sintakties:

Modale woorde kan as sinsdeel voorkom in die konstruksie Onderwerp-Gesegde-Sinsdeel(bepaling).

De Groot beskou dit blykbaar ook as 'n konstante valensie. Hy sê in 'n ongepubliseerde stuk:

"Niet tot adjuncten van een persoonsvorm rekenen we attitudinele bewerings- en gevoelsadjuncten, omdat deze niet bij andere vormen van het werkwoord dan de persoonsvorm, dus alléén by de constructie O-G voorkomen: Hij komt misschien, hij komt gelukkig niet.¹⁾

Hierdie konstante valensie van modale woorde vereis nadere beligting, ook om die semantiese waarde "attitudineel", te verduidelik.

1) De Groot, A.W.: "De Constructie: Onderwerp-Gezegde ", p.4.

De Groot sluit sy bespreking van die sinsdeel¹⁾ af met 'n definisie daarvan in terme van kenmerke en funksie:

"Een zinsdeel dan is een woord of constructie [in dié geval 'n woord], die lid is van een attitudele constructie, en die tot kenmerken heeft: binnen de eenheid onscheidbaarheid en vaste volgorden van de woorden, verder een vrijheid van volgorde t.o.v. andere woorden in de zin en misschien ook gestaltkarakter met eigen gestaltaccent." 2)

Hy klassifiseer³⁾ dan sinsdele; onderskei ag soorte, waarvan drie hier van belang is:

1. Bevestigings- en ontkenningsbepalinge
("wel" en "niet"),
2. Graduele beweringsbepalinge deur 'beweringspartikels'
("waarschijnlijk", ".!misschien"ens.),
3. Gevoelspartikels
("helaas", "gelukkig").

Subkategorie C_I: (Suiwer attitudele) Gevoelspartikels.

bv.	7. bra	46. maar
	13. eenmanier	48. mos
	16. eerlikwaar	55. nog
	26. glad	74. sommer
	33. hoegenaamd	80. tog
	34. hoeka	87. volstrek
	37. inderdaad	88. voorwaar
	44. konsuis	93. weliswaar

Semantiese valensie:

Die woorde het 'n suiwer attitudele betekenis en geen duidelike referensiële waarde nie.

Hier moet kortliks verwys word na die verskil wat

1) De Groot, A.W.: Inleiding t.d. algemene Taalwetenschap,² p.82-86.

2) Idem, eerste druk, p.87.

3) Idem, eerste druk, p.87.

De Groot maak tussen 'n woord as konstruksiedeel en as sinsdeel. Hy definieer 'n konstruksie¹⁾ as 'n woordkombinasie met as kenmerke 'n konvensionele betekenisverband en 'n direkte sintaktiese verband tussen die dele van die konstruksie, bv. in die konstruksie ('n) baie mooi (blom) is daar 'n direkte sintaktiese verband en 'n konvensionele betekenisverband tussen baie en mooi.

Sinsdele noem hy "delen van een zin" wat verplaasbaar, skeibaar, omstelbaar is ten opsigte van mekaar²⁾,

bv. { Hy stap mos
 { Hy stáp vanaand mos
 { Hy kom tog
 { Tóg kom hy
 { Hy kom darem tog ens.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan as sinsdeel voorkom in die konstruksie O-G-S,

bv. Hy kom inderdaad (Inderdaad kom hy)

(Uitsonderinge:

(i) Bra deel nie in die valensiekenmerk van die sinsdeel, nl. dat dit skeibaar en verplaasbaar is t.o.v. ander sinsdele nie, bv. Hy was bra sieklik; Bra sieklik was hy. Bra is dus een van die lede van die konstruksie (bra sieklik), maar nie sinsdeel in die konstruksie O-G-S nie.

(ii) Hoegenaamd kan ook nie as sinsdeel gebruik word nie. Gewoonlik vorm dit 'n konstruksie (as versterkende lid) met een van die ontkenningsspartikels, bv. Ek weet hoege-naamd niks.

2. Die woorde kan nie as voorbepaling by 'n b.nw. of bw. gebruik word nie,

1) De Groot, A.W.: Inleiding tot de algemene Taalwetenschap², p.62-64.

2) Idem, p.82-84.

maar (kom wel in bevelsin voor, bv. "Werk maar lekker!")

mos (miskien in die volgende beweringsin met vraagintonasie: "Julle ken hom mos?")

voorwaar.

Subkategorie C_{II} : "Graduele Beweringsbepalings" ¹⁾

bv.	3. altemit	39. ja
	4. asseblief	40. juis
	6. blykbaar	41. juistement
	8. dalk	47. miskien
	10. darem	50. natuurlik
	12. desnoods	56. nogal
	22. geensins (sien ook C _{IV})	65. ongetwyfeld
	27. glo	76. stellig
	29. goedkoop (bet.miskien)	77. straks (= miskien)
	31. graag	85. vermoedelik
	36. hopelik	86. verseker

Semantiese valensie:

Die woorde bepaal die taalstuk (meestal 'n beweringsin) waarin hulle voorkom, só, dat daar 'n graad van sekerheid/onsekerheid/twyfel van die spreker/skrywer t.o.v. die gewese waarna dit verwys, uitgedruk word,

bv. Hy kom. (sekerheid) Hy kom altemit. (onsekerheid)

Sintaktiese valensie:

Die woorde kan as sinsvalente antwoordsin dien op 'n algemene vraagsin, bv.

Sal jy hier wees? Ongetwyfeld.

De Groot onderskei twee verskillende subkategorieë van die vraagsin: die spesifieke vraagsin, beginnende met 'n spesifieke vraagwoord (wie, wat, waarom ens.) en die algemene vraagsin waarin die persoonsvorm (= ww.) nie voorafgegaan word deur 'n referensiële sinsdeel nie. Die semantiese verskil tussen die twee sintipes is veral van belang in hierdie verband, aangesien De Groot¹⁾ en 2) die sintipes

1) De Groot, A.W.: Inleiding tot de algemene Taalwetenschap, eerste druk, p.270.

2) Die gewysigde teks in die 2de hersiene druk is as volg:
bl.o.

as volg differensieer:

"Er is tussen beide een belangrijk betekenisverschil, verschil in bedoeling en houding of positie van de spreker t.o.v. de zaken en de hoorder. De algemene vraag impliceert niet een geloof in het bestaan van een betrekking tussen iets en iets anders, ze vraagt juist naar een oordeel over het bestaan van die betrekking: Heeft Jan een auto? Is Marie ziek? De specifieke vraag impliceert het geloof in het bestaan van een betrekking, maar vraagt naar één van de termen van die betrekking (soms naar beide: Wie deed wat?). De vraag Wat heeft Jan? impliceert 'Jan heeft iets'; de vraag Wie is daar? impliceert 'Daar is iemand'."

Dus: Die algemene vraagsin vraagt na 'n oordeel, houding oor die bestaan van 'n betrekking, en die semantiese waarde van "Graduele beweringsbepalinge" is juis dat dit houding, in hierdie geval verskillende grade van bevestiging, ontkenning, twyfel, kan aandui.

Die volgende vraag ontstaan nou:

Aangesien hierdie "Graduele beweringsbepalinge" as sinsvalente antwoorde op 'n algemene vraagsin kan voorkom (sinsvalensie het) en die semantiese waarde daarvan attitudineel

(vervolg voetnota nr.2) bl.68):

"We merken slechts op dat de 'specifieke vraag' een vraag is die een bewering impliceert. (Wie is daar? - impliceert de bewering Daar is iemand)..... Overigens onderscheidt de specifieke vraag zich in de dialoog daardoor van de algemene, dat op de laatste als antwoord Ja. Nee. Misschien. of iets dergelijks pleegt te volgen, wat op een specifieke vraag onmogelijk is. Immers in de laatste is het bestaan van het 'verband' al geïmpliceerd, de spreker wil alleen maar een van de termen van het verband weten. Als regel volgt dan ook op Wie is daar? niet Ja. of Nee. of iets dergelijks, maar Jan. of Dat weet ik niet."

is, hoort hulle nie eerder tuis onder die woordsoortkategorie wat De Groot as "De Interj^ectie" ¹⁾ beskryf nie?

De Groot gee as konstante kenmerke van die interjeksie kortliks die volgende:

- 1) Betekenis: suiwer attitudineel
- 2) Interjeksies kan nie as lid van 'n konstruksie optree nie, hoogstens as sinstuk.
- 3) 'n Interjeksie het woordaksent. (tonies positief)
- 4) Interjeksies het geen produktiewe morfologiese struktuur.
- 5) Interjeksies het 'n aantal besondere fonologiese kenmerke.

Ten opsigte van 1), d.i. semantiek, kom die interjeksie en die graduele beweringsbepaling ooreen.

Wat 2) betref, kan die graduele beweringsbepaling wél as sinsdeel optree, terwyl die interjeksie alleen as sinstuk kan optree.

In 'n beweringsin (konstruksie: O-G-Sinsdeel) is die graduele bepaling gewoonlik nie tonies positief nie, maar as sinsvalente antwoord wel.

Net soos die interjeksie, het die graduele beweringsbepaling geen produktiewe morfologiese struktuur nie, maar anders as die interjeksie het dit geeneen van die besondere fonologiese kenmerke nie.

Sintakties en fonologies verskil die interjeksie en die graduele beweringsbepaling dus wel, maar wat semantiek en morfologie aanbetref, is daar 'n groot ooreenkoms, en aangesien betekenis primêr is, sou dit sterk oorweeg kon word om die graduele beweringsbepalinge in 'n globale katalogus van die woordsoorte, 'n subkategorie van die Interjeksie te maak.

1) De Groot, A.W.: "De Interjectie" (Art. in Studies o.h. gebied v.h. hedendaagse Nederlands), p.13.

Opmerking: Interessant is die gebruik van ja en asseblief as sinsdele in Afrikaans, bv.

Hy sê ja hy sal my slaan!

Hy kom toe asseblief so vuil by my voordeur klop!

Ja word gewoonlik in hierdie verband in kindertaal gebruik, meestal om die attitudinele waarde: (klaerige) verontwaardiging van die spreker t.o.v. die werklikheid waarna die taalstuk verwys, uit te druk.

Volgens die WNT (VII, I, kol.5-8) word ja nie in Nederlands met 'n soortgelyke waarde gebruik nie.

Asseblief word waarskynlik as gevolg van Anglisistiese invloed so gebruik ("if you please"). Die WNT (VII, II, kol.1727-1728) gee tog met die waarde "beleefdheid" nog die volgende waarde:

"In gemeenzame taal als formule om met nadruk te bevestigen wat door iemand onderstellenderwijze is gezegd //

'De treinen zullen vandaag wel heel vol zijn. - Alsjeblieft!'" Die Afrikaanse betekeniswaarde "verontwaardiging" sou wel ook kan aansluit by die Nederlandse: nadruk, maar sintakties verskil die twee gevalle.

Subkategorie C_{III} : Referensiële Gevoelspartikels

Die benaming is gekies omdat die woorde almal benewens die sterk attitudinele betekenis, ook 'n referensiële betekenis kan hê, wat lede van C_I (p.65): Gevoelspartikels nooit het nie, bv.

Hy kom gelukkig (attitudineel)

Die gelukkige man kom (referensieel).

Referensiële gevoelspartikels is die volgende:

5. beslis	30. gou
11. definitief	35. hoofsaaklik
14. eenvoudig	42. kamtig
18. eintlik	43. klaar
23. gelukkig	45. letterlik
24. gerus	58. noodsaaklik
25. gewis	59. noodwendig

62. oënskynlik	82. verkieslik
64. ongelukkig	83. vernaam
66. onteenseglik	84. verniet
69. regtig	89. waaragtig
70. seker	90. waarskynlik
78. tevergeefs	92. wel

Semantiese valensie:

Die woorde het 'n sterk attitudinele betekenis, maar het ook 'n referensiële (eienskaps-)betekenis.

Sintaktiese valensies:

Konstant: 1) Die woorde kan as sinsdeel voorkom in die konstruksie O-G-S, bv. Hy kom beslis.

Tipies: 2) Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie lw.+x+s.nw. voorkom, bv. 'n definitiewe besluit
'n besliste weiering.

(Uitsonderings:

hoofsaaklik

gou

regtig (Miskien in kindertaal, of taal teenoor
kinders: bv. "'n regtige Vader Krismis")
wel.)

3) Die woorde kan as semantiese komplement na is/was voorkom, bv. Hulle is gelukkig
Dit was somer kamtig.

(Uitsonderings: eintlik, hoofsaaklik.)

Morfologiese valensies:

1) Die woorde kan -er en -ste as buiginsmorfologie bykry om graadverskille aan te dui,

bv. natuurlik - natuurliker - natuurlikste
waarskynlik - waarskynliker - waarskynlikste.

(Uitsonderings:

eintlik

hoofsaaklik

kamtig

klaar

ontenseglik

regtig
verniet
wel.)

- 2) Die woorde kan -heid as afleidingsmorfologie bykry,
bv. letterlikheid
vernaamheid
waarskynlikheid.

(Uitsonderings:

eintlik
gou
hoofsaaklik
kantig
klaar
onteenseglik
regtig
verniet
wel.)

- 3) Die woorde kan die sogenaamde versterkings-[-e] by-
kry, bv. eintlike
waaragtige ens.

(Uitsonderings:

gou
klaar
verniet
wel.)

Opmerking: Vergelyk die ooreenkoms van sintaktiese, morfo-
logiese en semantiese valensies met Subkategorie $B_{I(i)}$ =
Adjektiewe op p.39 e.v. hiervan. Roose beskou ook hierdie
groep as "mutatie of bivalentiegevalle" tussen die adjek-
tiewe en oordeelspartikels. ¹⁾

Subkategorie C_{IV} : Ontkenningspartikels

bv.	22. geensins	53. nie (....nie)
	28. g'n	54. niks

Semantiese valensie:

Die woorde is attitudineel en die houding wat te kenne
gegee word, is dié van ontkenning.

1) Roose, H.: "Het Probleem van de Woordsoorten" (onge-
publ.), p.92.

Sintaktiese valensies:

1) Die woorde kan as sinsdeel in die konstruksie O-G-S gebruik word,

bv. Hy lieg geensins
 Hy praat g'n
 Hulle kom nie
 Hy slaap niks.

2) Die woorde niks, geensins, g'n en nie kan as semantiese komplement na is/was voorkom,

bv. Hy is niks
 Daar was niks
 Hy is nie
 Dit is g'n
 Hy was geensins,

maar alleen niks kan in 'n onvoorwaardelik sinsvalente sin voorkom.

3) Die woorde word gewoonlik in 'n sin (konstruksie) wat uit meer sinsdele as Onderwerp en Gesegde bestaan, gevolg deur die versterkende ontkenningsspartikel nie,

bv. Hy verstaan nie goed nie
 Hulle gee niks van die vrugte nie.

(Geensins, niks en g'n kan egter ook wanneer die sin net uit O-G bestaan, deur nie gevolg word: Hy werk niks nie
 Hy werk g'n/geensins nie.)

Vir volledige besonderhede verwys ek graag na 'n deeglike studie wat deur Pauwels gedoen is in verband met die sg. dubbele ontkenning in Vlaams en Afrikaans.¹⁾

Morfologies: Amorf.Subkategorie C_V : Beperkingsspartikels

bv.	2. alleen	71. slegs
	38. insonderheid	72. selfs
	51. net	81. veral
	67. ook	

1) Pauwels, J.L.: Het Dialect van Aarschot en Omstreken, p.335-377. Artikel: "De expletieve ontkenning nie(t) aan het einde van de zin in het Zuidnederlands en het Afrikaans."

Semantiese valensie:

Die woorde is attitudineel en die houding wat te kenne gegee word, is die van beperking tot, insluiting by, uitsluiting van 'n sekere gegewe.

Sintaktiese valensies:

1) Die woorde kan as sinsdeel in die konstruksie O-G-S gebruik word,

bv. Hy sing selfs
Hy gesels veral.

2) Die woorde kan as voorbepaling by s.nw. gebruik word,

bv. Alleen hý, kan kom
Net hulle weet
Ook sý wil bid
Slegs/selfs oñs kom
Insonderheid/veral hý wil weet waarom.

3) Die woorde kan as nabepaling by 'n s.nw. optree,

bv. Hy alleen, kan kom
Sy ook, weet daarvan. (onkonvensioneel)
Hy veral, sal kan help.

Morfologies: Die woorde is amorf.

Opmerking: Vgl. verwysing op p.27 by Subkategorie A_{III}:

Opm.1).

Subkategorie C_{VI} : Komparatiewe Houdingspartikels

bv. 19. ewe
32. half
73. so

Semantiese valensie:

Die woorde het naas/met die attitudinele waarde ook 'n komparatiewe waarde.

Sintaktiese valensies:

1) Die woorde kan as sinsdeel voorkom in die konstruksie O-G-S,

bv. Hy praat ewe
Hy lê half
Hy sê so
Hy praat so sleg
Ons lê sommer so.

2) Die woorde kan as voorbepaling by 'n b.nw./bw. voorkom,

bv. Hulle sing ewe mooi

Ek voel half sleg

Hy slaap so lekker.

Vir verdere besonderhede i.v.m. so verwys ek graag na Roose.¹⁾

3) Vgl. ewe wat ook ingedeel is by Subjektiewe Intensiteitsmaatwoorde, p.22.

(Opmerking: Gebruik van so ewe = sopas, woordkombinasie met woordbetekenis?)

Subkategorie C_{VIII} : Tydruimtelike Houdingspartikels

bv.	1. al	75. steeds
	9. dan	77. straks
	15. eerder	79. toe
	52. netnou	91. (al)weer
	57. nogmaals	
	60. nooit.... nie (sien p.73)	
	63. ooit	
	68. reeds	

Semantiese valensie:

Die woorde het naas die attitudinele of houdingswaarde ook 'n tydruimtelike waarde.

Sintaktiese valensie:

1) Die woorde kan as sinsdeel in die konstruksie O-G-S gebruik word,

bv. Hy kom toe.

Opmerking: ooit word gewoonlik in 'n algemene vraag as sinsdeel gebruik, bv. "Kom hy ooit?"

Vgl. indeling van al = voegwoord met stambetekenis toegevoegde betrekking op p. 110 hiervan.

1) Roose, H.: "Het Probleem van de Woordsoorten" (ongepubl.), p. 104-107.

Resgroep: 17. egter 21. ewenwel
 20. eweeens 49. naamlik

Roose behandel hierdie woorde as sy groep F wat hy afskei van die groep miskien, inderdaad ens. op grond daarvan dat hulle "min of meer pleonastisch gebruik word met een woord of constructie die door een semantisch bijbehorend voegwoord syntactisch verbonden is met een voorgaand woord of voorgaande constructie. B.v. 'Het regent, zodat ik dan ook, dus, derhalwe thuis blijf'." ¹⁾

Ons tref hulle in Afrikaans ook in dieselfde tipe konstruksies aan, bv.

(Dit het gereën.) Hy het egter gekom. (Toe het hy al die volgende dinge tussenin gedoen...) Ewenwel (= om met die storie voort te gaan) het dit nie verder weer gebeur nie, ens.

Waar die woorde wel met attitudinele waarde as sinsdeel in die konstruksie O-G-S voorkom, is dit gewoonlik semanties verbind met (het betrekking op) 'n voorafgaande konstruksie, sodat hierdie groep maklik as subgroep by die betrekkingswoorde (voegwoorde) ingedeel sou kon word.

Opmerking: Hierdie Resgroep by die Houdingswoorde, sou myns insiens maklik by $E_{II(ii)}$: Aaneenrygende betrekkingswoorde, Houdingsvoegwoorde, op p. 111 ingedeel kon word. (Sien valensies van Houdingsvoegwoorde op p.112.)

Daarom word hulle ook in die skematiese voorstelling op p.124-129 by $E_{II(ii)}$ ingedeel.

1) Roose, H.: "Het Probleem van de Woordsoorten" (ongepubl.), p.64.

Samevatting van Kategorie C: Modale Woorde.

- Subkategorie C_I : Gevoelspartikels (bra, hoeke)
- Subkategorie C_{II} : Graduele Beweringsbepalings (altemit, dalk)
- Subkategorie C_{III} : Referensiële Gevoelspartikels
(beslis, gewis)
- Subkategorie C_{IV} : Ontkenningspartikels (geensins, nie)
- Subkategorie C_V : Beperkingspartikels (alleen, net ook)
- Subkategorie C_{VI} : Komparatiewe Houdingspartikels
(ewe, half, so)
- Subkategorie C_{VII} : Tydruimtelike Houdingspartikels
(al, dan, netnou)
- Resgroep (ingedeel by E_{II(ii)}) (eweeens, ewenwel)

4. Kategorie D : Ruimteoorde.

(a) Toetsing van Kategorie D.

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	1. aanstands	2. agterna	3. agtertoe	4. agteruit	5. alkanter	6. allereers	7. almelewe	8. alom	9. alreeds	10. altyd	11. andermaal*	12. bedags	13. bo-af	14. boontoe	15. berg-op	16. buitentoe	17. daar	18. daaragter	19. daartoe	20. daartoe	21. daartoe	22. baiekeer*
I																						
1. Alg.vraag																						
2. Hoe?																						
3. Waar?					x			x									x	x				
4. Wanneer?	x	x				x	x		x	x	x	x										
5. Waarnatoe?		x	x	x									x	x	x	x			x	x		
6. Interjeksie																						
II																						
7. lw. + x																						
8. lw. + x-e																						
9. lw. + x + s.nw.	x																					
10. s.nw. + x		x	x	x								x			x		x	x	x	x		
11. O-G-x	x	x	x	x	x	x	x	2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12. predikaatsn.	x	x	x	x	x	x	x	3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
13. x + b.nw.																						
14. x + bw.																						
15. x + telw.																						
16. x + voegw.																						
17. x + voors.															x							
III																						
18. referens.	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
19. att.en ref.								x														
20. attitudineel																						
IV. 21. x + -e																						
22. -er/-ste																						
23. -heid																						
24. -erig																						

1. die aanstondse partytjie (?)
2. onkonvensioneel: Die velde slaap alom
3. die alombemide oom Dries

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	22. daarlangs	23. daarnaas	24. daarnatoe	25. daarvoor	26. daarvandaan	27. dadelik	28. deesdae	29. destyds	30. deurgaans	31. diekant	32. dikwels	33. eendag	34. eenkant	35. eerlang	36. eers	37. eergister	38. elders	39. êrens	40. elfuur	41. Februarie	42. flus(sies)
I																					
1. Alg.vraag																					
2. Hoe?																					
3. Waar?		x		x						x			x				x	x			
4. Wanneer?						x	x	x			x		x			x			x	x	x
5. Waarnatoe?	x		x		x																
6. Interjeksie						x															
II																					
7. lw. + x																					
8. lw. + x-e										1 { x											
9. lw.+x+s.nw.										x	2 { x										
10. s.nw.+ x	x	x	x	x	x		x	x		x						x	x		x	x	x
11. O-G-x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12. predikaatsn.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
13. x + b.nw.																					
14. x + bw.																					
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
19. att. en ref.																					
20. attitudineel																					
IV. 21. x + -e										x	x										
22. -er/-ste																					
23. -heid																					
24. -erig																					

1. diekantste/diekantse

2. dikwelse treindienste

I Sinsvalensie II Sintaktiese val. III Semanties IV Morfologie

	64. hierteen	65. hierteenoor	66. hiertussen	67. hiervan	68. hiervandaan	69. hotoom	70. huistoe	71. immer	72. indertyd	73. jaar in (en jaar uit)	74. jaar lank	75. kortgelede	76. lankal	77. linksom	78. linksaf	79. linkerkant	80. meermale	81. mettertyd	82. meestal	83. middag	84. middernag
I																					
1. Alg.vraag																					
2. Hoe?																					
3. Waar?		x	x														x				
4. Wanneer?									x	x	x	x	x	x						x	x
5. Waarnatoe?				x	x	x	x							x	x						
6. Interjeksie																					
II																					
7. lw. + x																	x			x	x
8. lw. + x-e																					
9. lw.+x+s.nw.									1							2					
10. s.nw. + x	x	x	x	x	x	x	x		x	x		x		x						x	x
11. O-G-x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12. predikaatsn.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
13. x + b.nw.																					
14. x + bw.																					
15. x + telw.																					
16. x + voegw.																					
17. x + voors.																					
III																					
18. referens.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
19. att.en ref.																					
20. attitudineel																					
IV																					
21. x + -e									x							x					
22. -er/-ste																					
23. -heid																					
24. -erig																					

1. indertydse

2. linkerkants(t)e

[illegible]

	I	II	III	IV
1. Alg.vraag	x			
2. Hoe?				
3. Waar?			x	
4. Wanneer?	x	x	x	x
5. Waarnatoe?				x x x
6. Interjeksie				
7. lw. + x				x x
8. lw. + x-e				
9. lw.+x+s.nw.			x	
10. s.nw. + x		x x x x	x x x x	x x
11. O-G-x	x x x x	x x x x	x x x x	x x x x
12. predikaatsn.	x x x x	x x x x	x x x x	x x x x
13. x + b.nw.				
14. x + bw.				
15. x + telw.				
16. x + voegw.				
17. x + voors.				
18. referens.	x x x x	x x x x	x x x x	x x x x
19. att.en ref.				
20. attitudineel				
21. x + -e				
22. -er/-ste				
23. -heid				
24. -erig				

(b) Die Begrippe Tyd en Plek:

Dit lyk asof die begrippe plek en tyd i.v.m. die bywoord-groepe die mees algemene en mins omstrede op die gebied van die tradisionele taalkunde is. In al die Afrikaanse en Nederlandse skoolgrammatikas word die sg. bwe. van plek en van tyd as twee soorte aangedui.

Daar is blykbaar ook tussen taalkundiges soos Glinz en Schultink 'n redelike mate van eenstemmigheid wat betref die regverdiging van 'n kategorie of kategorieë met plek en tyd as stambetekenis - al verskil hulle in die wyses van uiteensetting en regverdiging.

Hermann Paul beweer reeds in sy Principles of the History of Language dat die sg. b.nw. en bw. saamgegroepeer sou kon word, maar:

"There are, however, a great number of adverbs which are not derived from any adjective and which thus have none parallel to them." ¹⁾

Hy betoog egter tog dat hierdie bywoorde in dieselfde funksie kan voorkom as die b.nwe., nl. predikatief na is, maar:

"...the verb has sunk into a mere link-word. In sentences like er ist da, er ist auf, die tür ist zu, alles ist vorbei, er wird mir zuwider, the construction is apprehended by the instinct of language as identical with that found in the phrases die tür ist offen, er wird unangenehm. The adverb, however, added as it is to a substantive as its definition, becomes undistinguishable from the adjectival attribute. When the Germans say der berg dort, der fahrt hierher, der baum drüben, the adverb marks its difference from the adjective by its position in the sentence... the adverb, however, approximates most nearly to the functions

1) Paul, Hermann: Principles of the History of Language, p.424-425.

of an adjective when it is, as in Greek, inserted between the article and its substantive: on the hither side."

Paul se fout is dat hy 'n konstruksie soos er ist da op grond van die "instink" van taal identies wil verklaar met bv. er wird unangenehm. Hy doen dit op grond van sintaktiese valensie alleen terwyl die stambetekenis van unangenehm en da totaal verskil.

Glinz¹⁾ druk hom ietwat duideliker uit. Hy sê dat as hy op grond van betekenis ("Inhalten") alleen moes oordeel, hy die volgende voorbeelde, hoch, tief; oben, unten; häufig, selten; jetzt, heute; spät, endlich, almal onder één groep, nl. "Lage in Raum und Zeit" sou wou plaas.

Hy skei egter hoch, tief; häufig, selten, spät, af omdat hulle in die konstruksie lw.+x+s.nw. gebruik kan word, want "Diese Umformungsmöglichkeit ist die sprachgegebene, objektive Grundlage unserer Wortartenscheidung bei der Angabewörtern".

Sy onderskeiding is dus in die eerste plek op grond van sintaktiese valensies.

Hoewel Schultink geen uitsluitel gee nie, wil hy tog te kenne gee dat o.a. tyd- en plekbenoemende woorde 'n afsonderlike kategorie vorm:

"Ook al noemen we klein in de drie zojuist gegeven gebruiksgevallen steeds een adjectief, dit impliceert natuurlijk helemaal niet dat alle woorden die de traditionele grammatica 'bijwoorden' noemt, nu door ons tot de adjectieven worden gerekend. Gezien hun morfologische habitus zijn woorden als ergens, hier, hoe, nooit, waarom, zelden en gisteren stellig geen adjectieven." ²⁾

Hy bespreek hulle egter nie, waarskynlik omdat hulle

1) Glinz, Die Innere Form des Deutschen, p.191.

2) Schultink, H.: De morfologische valentie van het ongelede adjectief in modern Nederlands, p.20.

van die woorde is wat nie op grond van "correspondentie tussen betekenis enerzijds en/of morfologiese valentie anderzijds" ¹⁾ in woordklasse ingedeel kan word nie, maar wel van die "rest" wat "volgens andere principes, - bijv. syntactiese" ²⁾ ingedeel moet word.

Hier volg nou 'n indeling op grond van die hipotese dat 'n woordsoortkategorie 'n stambetekenis met valensiekenmerke vir daardie stambetekenis het. Die groep woorde op p.79-84 hiervan word dus op grond van 'n gemeenskaplike stambetekenis: plasing in die ruimte (tyd-/plekruimte), as Kategorie D = Ruimtewoorde beskryf; dié woorde met stambetekenis: plasing in 'n plekruimte, as D_I = Plekwoorde, en dié met stambetekenis: plasing in 'n tydruimte, as D_{II} = Tydwoorde.

(c) Bespreking van Kategorie D:

Semantiese valensie:

Die woorde benoem primêr referensieel ruimtelike plasing, posisie,

Sintaktiese valensie:

1) Die woorde kan as semantiese komplement ná is/was gebruik word,

bv. Die partytjie was daar/gister.

2) Die woorde kan as (referensiële) sinsdeel in die konstruksie O-G-Bepaling gebruik word,

bv. Hy vertrek vanaand/hiervandaan.

Subkategorie D_I : Plekwoorde (Plekbepalings):

Semantiese valensie:

Die woorde benoem referensieel plekruimtelike plasing.

1) Idem, p.20.

2) Idem, p.21.

D_{I(a)} : Spesifieke Plekwoorde ¹⁾

bv.	5. alkante	
	18. daar	58. hiernaas
	19. daaragter	61. hieromstreeks
	23. daarnaas	63. hierop
	25. daarvoor	64. hierteen
	31. diékant	65. hierteenoor
	34. eenkant	66. hiertussen
	38. elders	79. linkerkant
	46. haaragter	91. noord
	47. haarnaasvoor	92. noordekant
	53. hier(so)	95. onderweg
	54. hierbinne	111. tuis
		121. weerskante

Semantiese valensie:

Die woorde benoem spesifieke plekruimtelike plasing.

Sintaktiese valensies:

1) Die woorde kan as nabepaling by 'n s.nw. voorkom,

bv. Die kinders daar,...
 Die paaltjies weerskante,...
 Die man hier,...
 Die vergadering elders.

2) Die woorde kan meestal dien as sinsvalente antwoord op 'n spesifieke vraagsin beginnende met die spesifieke vraagwoord "Waar...?",

bv. Waar gesels hulle? Tuis
 Waar sit jy? Diekant
 Waar plaas jy die blom? Hierop.

3) Linkerkant, noordekant, diekant, buite, kan ook (met morfologiese -(n)ste) as voorbepaling by 'n s.nw. voorkom, bv. die linkerkantste/noordekantste/diekantste/buitenste muur.

Morfologiese valensie:

Linkerkant, noordekant, diekant, buite kan -ste/-nste as buigingsmorfologie bykry.

1) Sien Opmerking 1. op p.89.

Opm. 1.: Ses van die spesifieke plekbepalings is gevorm met -kant(e) as tweede komponent, drie met daar-, twee met haar- en sewe met hier- as eerste komponent, almal met 'n voorsetsel as tweede komponent.

Opm. 2.: In verband met die groep met as tweede komponent na hier-, daar-, 'n voorsetsel, net die volgende:

Dit is alleen wanneer die plek-aspekte van die voorsetsels naas, voor, op, teen, teenoor, in die voorsetselmorfeme: -naas, -voor, -op, -teen, -teenoor, geaktueer word, dat hulle as spesifieke plekwoorde gereken word. Die aspek "betrekking" wat m.i. geaktueer word wanneer hulle as sg. "betreklke vnwe." gebruik word, is sô verskillend van die stambetekenis "spesifieke plek" hier, dat dit beswaarlik as 'n geval van bivalensie (funksiewisseling) beskou kan word (vgl. bv. daarteenoor e.a. by "Stellende Vnwe.", p. 114): bv.

- (a) $\left\{ \begin{array}{l} \text{Die blompot } \underline{\text{hierop}} \text{ lyk sleg} \\ \text{Hy sit } \underline{\text{hierop}} \end{array} \right\}$ stambetekenis: plek
- (b) $\left\{ \begin{array}{l} \text{Sy reaksie } \underline{\text{daarop}} \text{ was buitenge-} \\ \hspace{10em} \text{woon} \\ \text{Hy reageer } \underline{\text{daarop}} \\ \text{Hy baklei } \underline{\text{hiervoor}} \\ \text{Hulle bakleiery } \underline{\text{hiervoor}} \text{ is} \\ \hspace{10em} \text{verniet} \end{array} \right\}$ stambetekenis: betrekking

D_{I(b)} : Onspesifieke plekwoorde:

bv.	8. alom	89. niewers
	39. êrens	94. omheen
	86. naby	98. orals
	88. nêrens	

Semantiese valensie:

Die woorde benoem onbepaalde, vae plekruimtelike plasing.

Sintaktiese valensies:

1) Die woorde kan nié (soos D_{I(a)}) as nabepaling by 'n s.nw. gebruik word nie.

2) Die woorde kan wel (miskien meer voorwaardelik as woorde van $D_{I(a)}$) as sinsvalente antwoord op 'n spesifieke vraagsin beginnende met die vraagwoord "Waar...?" gebruik word,

bv. Waar woon die Jode? Orals

Waar is hy? Naby.

3) Alom kan ook as omvang-, intensiteitsaanduidende voorbepaling by 'n b.nw. voorkom,

bv. alom bekend, bemind.

(Meestal saam met dié twee b.nwe.)

4) Vgl. naby op p. 23 hiervan.

Morfologiese valensie:

Naby kan as tweede lid van die konstruksie $lw+x+s.nw.$ gebruik word,

bv. die nabye toekoms.

$D_{I(c)}$: Rigtingsbepalings: 1)

bv.	2. agterna	59. hiernatoe
	3. agtertoe	60. hierom
	4. agteruit	62. hieroor
	14. bo-af	67. hieruit
	15. boontoe	68. hiervandaan
	16. berg-op	69. hotom
	17. buitentoe	70. huistoe
	20. daardeur	77. links
	21. daarheen	78. linksaf
	22. daarlangs	93. noordwaarts
	24. daarnatoe	97. opwaarts
	26. daarvandaan	99. regs
	48. haarom	104. sover
	49. heen	109. terug
	52. hemelwaarts	118. vooruit
	55. hierheen	119. voorwaarts
	56. hierlangs	120. vorentoe

1) Vgl. Opmerkings 1. en 2. op p.91.

Semantiese valensie:

Die woorde benoem dinamiese, plekruimtelike plasing (= rigting van beweging in 'n bepaalde plekruimte).

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan as nabepaling by 'n s.nw. voorkom,

bv. Die reis daarvandaan,...

Die pad hierheen,...

Die tog huistoe...

[Die pad heen... ??]

2. Die woorde kan as sinsvalente antwoord dien op 'n spesifieke vraagsin beginnende met die spesifieke vraagwoorde: "Waarheen...?", "Waarnatoe...?",

bv. Waarheen gaan jy vanaand? Hierheen.

Opm. 1.: Van daardeur, hierom, hieroor en hieruit geld ook Opmerking 2. op p.89.

Opm. 2.: Met uitsondering van heen en terug¹⁾, bestaan al die rigtingsbepalings uit twee komponente waar die eerste komponent die bepaalde plekruimte waarnatoe of waarbinne die beweging plaasvind benoem, en die tweede komponent die rigting waarin daardie beweging plaasvind, benoem.

Die tweede komponente is ook meestal voorsetselmorfeme van die groep wat deur Van Geffen ²⁾ as rigtingvoorsetsels beskou word, bv. -na, -uit, -oor, -deur, -langs, -om.

1) Hoewel daar diachronies nie rede is om terug hier uit te sonder nie (WNT XVI, kol.1630: terug < te rugge, met die oorspronklike betekenis "naar - in die richting van den rug") kan sinchronies nie meer twee morfeme te- (= voorsetselmorfeem) en -rug (s.nw.-morfeem) herken word nie. Te word in Afrikaans ook nooit as rigtingbenoemde voorsetsel gebruik nie, bv. te perd
te Stellenbosch
te Kaapstad.

2) Van Geffen, C.P.: "De locale voorsetsels in het Nederlands" (Artikel in Studies op het gebied van het Hedendaagse Nederlands), p.102.

Opm. 3.: Sover kan wel as nabepaling by 'n s.nw. gebruik word (bv. die pad sover,...) maar kan nie as sinsvalente antwoord op 'n spesifieke vraagsin beginnende met enigeen van die vraagwoorde waarnatoe of waarheen gebruik word nie. Die rigtingsbetekenis is ook glad nie duidelik nie, miskien eerder 'n mate van intensiteit- of maataanduiding.

Opm. 4.: Die werkwoorde wat voorkom in die konstruksie O-G waarby die rigtingswoorde bepalend is, is gewoonlik werkwoorde van Beweging. Sien Van Geffen : p.96.

Opm. 5.: Regs in 1) Ry regs (stambetekenis = rigting)
2) Sy is/skryf regs (stambetekenis = eienskap bepaal/veroorsaak deur rigting),

moet beskou word as 'n geval van transposisie in terme van De Groot se definisie (sien p. 102 hiervan).

Opm. 6.: Vgl. Indeling van agterna by $D_{II(e)}$ - Nie Teenwoordige Tydwoorde, p. 95.

Subkategorie D_{II} : Tydwoorde (Tydbepalings):

Semantiese valensie:

Die woorde benoem primêr referensieel tydruimtelike plasing.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan as sinsvalente antwoord voorkom op 'n spesifieke vraagsin beginnende met die spesifieke vraagwoord "Wanneer...?"

2. Die woorde kan as nabepaling by 'n s.nw. voorkom.

$D_{II(a)}$: Duratief:

bv.	6. allereers	30. deurgaans
	9. alreeds (?)	32. dikwels
	10. altyd	36. eers
	11. andermaal	40. elfuur
	12. baiekeer	41. Februarie
	13. bedags	43. gewoonlik
	27. dadelik	

51. heeldag	100. selde
57. hierna	101. soms
71. immer	102. sonop
73. jaarin	106. tegelykertyd
74. jarelank	107. telkens
81. meestal	108. terstond
80. meermale	112. twaalfuur
82. mettertyd	113. vanaand
83. middae	114. vandag
84. middernag	122. Woensdag.
87. namiddag	

Semantiese valensie:

Die woorde benoem referensieel spesifiek tydruimtelike plasing in die verlede, hede en/of toekoms.

Sintaktiese valensie:

Die Gesegde-gedeelte in die konstruksie O-G waarby die woorde bepalend is, kan enigeen van die volgende drie vorms aanneem:

1. hulpww. (v.d.perfektum) + verl.deelw.,
bv. Hy het middae gewerk,
Sy het saans geslaap.
2. selfstandige ww.,
bv. Hy slaap twaalfuur
Hulle vertrek twaalfuur.
3. hulpww. (modaal) + selfst.ww. (infinitief),
bv. Hy sal middae kuier
Die kinders sal heeldag slaap.

D_{II(b)} : Toekomende Tyd

bv.	1. aanstons	90. naas oormôre
	35. eerlang	96. oormôre
	85. môre	117. voortaan.

Semantiese valensie:

Die woorde benoem referensieel spesifieke tydruimtelike plasing in die toekoms.

Sintaktiese valensie:

Die Gesegde-gedeelte in die konstruksie O-G waarby die

woorde bepalend is, kan enigeen van die volgende twee vorms aanneem:

1. selfstandige ww.,

bv. Hy kom aanstons

Hy praat môre,

2. hulpww. (modaal) + selfst.ww. (infinitief),

bv. Hulle sal oormôre kom

Hulle sal voortaan werk.

Opmerking: Vlg. De Groot se definisie van transposisie op p.102 hiervan, is môre (1) (tydwoord) en môre (2) (s.nw.) in: "Die môre was mooi" 'n geval van transposisie. Die betekenis van die stam môre (1) (= tyd) is 'n betekenisaspek van die stam van môre (2) (tydstip benoemende s.nw.).

D_{II(c)} : Verlede Tyd:

bv.	7. almelewe	75. kortgelede
	24. destyds	76. lankal
	37. eergister	103. sopas
	44. gister	110. toeka
	45. gisteraand	115. vanmelewe
	72. indertyd	116. vanouds.

Semantiese valensie:

Die woorde benoem referensieel spesifiek tydruimtelike plasing in die verlede.

Sintaktiese valensie:

Die Gesegde-gedeelte in die konstruksie O-G waarby die woorde bepalend is, kan gewoonlik net die volgende vorm aanneem:

1. hulpww.(v.d.perfektum) + verl.deelw.,

bv. Hulle het vanouds gekuier

Sy het gisteraand gekom,

2. Minder konvensioneel: selfstandige ww.,

bv. Almelewe werk ek al so

Gister sê ek vir hom...

D_{(II)(d)} : Teenwoordige Tyd:

- bv. 28. deesdae
 50. hede
 105. tans.

Semantiese valensie:

Die woorde benoem referensieel spesifieke tydruimtelike plasing in die hede.

Sintaktiese valensie:

Die Gesegde-gedeelte van die konstruksie O-G waarby die woorde bepalend is, is gewoonlik 'n selfstandige ww.,

- bv. Hulle raas deesdae
 Die kinders versleg tans.

D_{II(e)} : Nie-Teenwoordige Tyd:

- bv. 2. agterna
 33. eendag
 42. flussies.

Semantiese valensie:

Die woorde benoem referensieel spesifieke tydruimtelike plasing in die verlede en in die toekoms.

Sintaktiese valensie:

Die Gesegde-gedeelte van die konstruksie O-G, waarby die woorde bepalend is, kan gewoonlik een van die volgende vorms aanneem:

1. hulpww. (v.d.perfektum) + verlede deelw.,
 bv. Hy het flussies geroep.
2. hulpww. (modaal) + selfst.ww. (infinitief),
 bv. Hy sal eendag praat.

Opmerking: Vgl. indeling van agterna by D_{I(c)} : Rigtings-bepalings op p.90 hiervan.

Samevatting van Kategorie D : Ruimtewoorde.Subkategorie D_I : PlekwoordeSubkategorie D_{I(a)} : Spesifieke Plekwoorde (alkante)Subkategorie D_{I(b)} : Onspesifieke Plekwoorde (alom)Subkategorie D_{I(c)} : Rigtingsbepalings (agterna)Subkategorie D_{II} : TydwoordeSubkategorie D_{II(a)} : Duratiwe Tydwoorde (alreeds)Subkategorie D_{II(b)} : Toekomende Tydwoorde (aanstons)Subkategorie D_{II(c)} : Verlede Tydwoorde (almelewe)Subkategorie D_{II(d)} : Teenwoordige Tydwoorde (deesdae)Subkategorie D_{II(e)} : Nie-Teenwoordige Tydwoorde (agterna)

5. Kategorie E : Betrekkingswoorde.

(a) Lys van Betrekkingswoorde:

1. aan	24. daarteenoor	47. regoor
2. agter	25. daartoe	48. regsom
3. agterom	26. derhalwe	49. rondom
4. al	27. deur	50. sedert
5. alhoewel	28. dus	51. soos
6. altans	29. gevolglik	52. teen
7. argumentshalwe	30. hierboonop	53. teenoor
8. benede	31. hierdeur	54. terloops
9. binne	32. hoekom	55. terwyl
10. bo	33. hiertoe	56. toe
11. bo-in	34. hoe	57. trouens
12. bolangs	35. hoekom	58. uit
13. bo-om	36. in	59. verby
14. boonop	37. kortom	60. vervolgens
15. bo-oor	38. langs	61. voor
16. bo-uit	39. mits	62. vooraan
17. bowendien	40. nogtans	63. voorts
18. buite	41. om	64. waar
19. buitendien	42. onder	65. waardeur
20. by	43. onderwyl	66. waarom
21. daarenbowe	44. oor	67. waaromtrent
22. daarmee	45. oorkant	68. waaroor
23. daaroor	46. op	

(b) Probleemstelling:

Van die oorspronklike groep "bwe." wat getoets is, bly nou na Kategorieë A-D uitgesonder en bespreek is, 68 woorde oor, wat 'n resgroep genoem kan word, omdat hulle stambetekenis nie duidelik onder enigeen van die vorige groepe val nie. Die woorde het egter soms van dieselfde sintaktiese valensies van die vorige groepe, maar omdat die stambetekenis primêr is, en dit in geen geval so duidelik is waar die woorde onder groepe A-D ingedeel kan word nie, word hulle hier afsonderlik bespreek. Daar kan egter wel met 'n mate van sekerheid gesê word dat die woorde almal as stambetekenis of altans as deel van die stambetekenis, die waarde: betrekking (relasie), het.

Om hierdie rede word hulle voorlopig ook as Betrekkingswoorde bespreek.¹⁾

Die indeling wat hier volg, is hoogs tentatief en bied stof vir 'n veel wyer studie van die probleem Voorsetsel - Voegwoord - Betrekklike voornaamwoord.

(Dit het ook nie sin om die metode met die toetsblaaie te volg soos by Kategorieë A-D nie, aangesien die meeste van die Betrekkingswoorde negatiewe resultate lewer op die valensies wat in die toetsbattery voorkom, terwyl hulle ander valensies toon. Laasgenoemdes word onder elke subgroep bespreek.)

(c) Bespreking van Kategorie E:Kategoriaal semanties:

Die woorde benoem almal (in 'n meerdere of mindere mate) 'n betrekking.

Opmerking: Hierby mag 'n probleem soos die volgende nie sonder meer oor die hoof gesien word nie:

1) Ek verwys met dank na die gebruikmaak van materiaal (betreffende die Betrekkingswoorde) van Prof. W. Kempen, gedoen deur sy navorsingsassistent, met 'n beurstoekenning van die Nasionale Raad vir Sosiale Navorsing.

Wat maak 'n mens met voorbeelde soos die volgende, waar die betrokke woorde wel nié betrekking benoem nie?

- bv. 1. Hy kom om (kom om = sterf), teenoor
Hy stap om die huis (rigting).
2. Sy kom by (kom by = herstel), teenoor
Sy staan by (die huis), (by = plek), teenoor
Sy staan my by (staan by = help).
3. Die kos smaak in (= sleg/lekker), teenoor
Hy hardloop in die kamer (in) (= plek, rigting).
4. Hy is 'n om ou (= knap, moeilike).
5. Hy is aan (bv. by aan-aan speletjie), teenoor
Hy is lekker aan (= dronk), teenoor
Hy skryf aan (die man).
6. Hy loop hom by (byloop = slaan).

Die voorbeelde met die onderstreepte om, by, in en aan, het dieselfde woordvorm as die ander wat normaalweg as voorsetsels beskryf word, maar a.g.v. byna algehele betekenisdifferensiëring kan hulle m.i. beswaarlik as betrekkingswoorde beskou word.

Om dergelike gevalle as woordkenmerke en nie as woordsoortkenmerke nie, te beskou, is miskien verdedigbaar in hierdie studie, maar waar die sogenaamde voorsetsels (veral die lokale en temporele voorsetsels) ekstensief oënskynlik sonder die betrekkingbetekenis gebruik word, deug dit nie, bv. Hy stap om, Hy sit agter/binne, Ons loop voor ens.

Die tipe gevalle met in (= sleg/lekker), om (= goeie, knap, moeilike), aan (= dronk) sou as minder of nie-konvensionele valensies (noempotensies?) beskou kan word.

Hierdie woorde het eienskapsbetekenis, en sou waar-skynlik as 'n subgroep onder $B_{I(i)}$: Adjektiewe ingedeel kon word. Sien p.39 hiervan.

De Groot definieer die begrip konvensioneel as volg:

"We noemen een teken conventioneel indien de betekenis

niet zonder meer uit de vorm begrepen kan worden. Om de betekenis van een conventioneel teken te kunnen identificeren moet de waarnemer - voorzover hij niet uit de spreek-situatie een gelukkige gissing kan maken, dus goed 'raden' - vorm en betekenis te voren weten, kennen, zodat hij de vorm kan herkennen, identificeren, en daardoor de betekenis identificeren. Hij identificeert het teken. Daarvoor moet hij te voren het teken op de een of andere manier geleerd hebben." 1)

Maar lank nie al die gevalle waar die sg. voorsetsel volgens die tradisie sonder betrekkingbetekenis gebruik word (= as "bw."), is onkonvensioneel nie, dus dit bied ook geen oplossing nie.

Die gevalle kom by, kom om, loop by, kan moontlik as woordgroepe, woordkombinasies met woordbetekenis beskou word, maar hulle is skeikbaar. Daar sal dus later verder ingegaan moet word op dié probleem.

Opmerking: Die indeling wat De Groot van Betrekkingswoorde maak, word hier in 'n groot mate deurgevoer.²⁾

Subkategorie E_I : Aan- of invoegende Betrekkingswoorde.

$E_{I(i)}$: Voorsetsels:

bv.	1. aan	20. by
	2. agter	27. deur
	3. agterom	36. in
	8. benede	38. langs
	9. binne	41. om
	10. bo	42. onder
	11. bo-in	44. oor
	12. bo-langs	45. oorkant
	13. bo-om	46. op
	15. bo-oor	47. regoor
	16. bo-uit	48. regsom
	18. buite	49. rondom

1) De Groot, A.W.: Inleiding tot de algemene Taalwetenschap², p.2.

2) De Groot, A.W.: "De Woordsoorten" (ongepubl.), p.10.

52. teen	59. verby
53. teenoor	61. voor
58. uit	62. vooraan.

Kategoriaal semanties:

Die woorde benoem nóg onderskikkende, nóg neweskikkende, maar aanvoëgende betrekking, alleen tussen woorde (= kortste selfstandige taaleenhede met betekenis¹⁾) en konstruksies. (D.w.s. nié tussen sinne = taalgebruikeenhede met 'n ouditiewe gestalt (geheel) waardeur 'n houding uitgedruk word nie.²⁾) Die voorsetstel dui dus hoofsaaklik betrekking aan tussen nie-attitudinele eenhede.

Kategoriaal sintakties:

1. Die voorsetstel kom voor as eerste lid van die konstruksie voorsetstel - voorsetstel-voorwerp.

(In verband met hierdie konstruksie sê van Geffen die volgende:

"Een volledige en juiste beschrijving van de constructie voorzetsel - voorzetsel-voorwerp (vz.-vzvw.) ontbreekt, en de klassificatie van de voorzetsels berust meestal alleen op semantische gronden..."³⁾

De Groot gee tog die volgende uiteensetting:

"De betrekkingenwoorden als voorzetsels worden gebruikt als lid van een constructie (voorzetsel met voorzetselvoorwerp) die zelf - behoudens bijzondere gevallen - gebruikt wordt als bepaling bij een woord dat naar de ene term van de betrekking verwijst terwijl het voorzetsel-voorwerp naar de andere term van dezelfde betrekking verwijst."⁴⁾

Van Geffen self sê dat die voorsetstel-voorzetsel-voorwerp

1) De Groot, A.W.: Inl. tot de alg. Taalwetenschap², p.117.

2) De Groot, A.W.: Idem, p.51.

3) Van Geffen, C.P.: "De locale voorzetsels i.h.Nederlands" (Artikel in Studies o.h.gebied v.h.hedendaagse Nederlands), p.91.

4) De Groot, A.W.: "De Woordsoorten" (ongepubl.), p.3.

'n tweeledige konstruksie is wat nóg neweskikkend, nóg onderskikkend is en dat dit gebruik word as adjunk by 'n woord of ander konstruksie, dus kombineerbaar is. Dit beteken 'n betrekking tussen "iets" en "iets".¹⁾

Deur De Groot word die konstruksie as volg geklassifiseer:

'n nie-neweskikkende, wel onderskikkende, nie-attitudinale, wel relasionele konstruksie²⁾ (verbindende lid - verbonde lid - mét semantiese funksie.)

2. Wanneer die voorsetselvoorwerp in bogenoemde konstruksie, 'n voornaamwoord in die enkelvoud is, staan dit gewoonlik in die nie-onderwerpsvorm,

bv. van hom, met haar, vir my, tot jou.

3. Die voorsetsels kan (sommige minder konvensioneel) as voorbepaling 'n woord van Kategorie A = Intensiteitsmaatwoorde (sien p. 20 hiervan) hê,

bv. heeltemal voor
te agter ens.

4. Die voorsetsels op p.99-100 kan almal (met uitsondering van langs/teen en teenoor) by die konstruksie O-G as adjunk (sinsdeel) gebruik word,

bv. Ons speel buite
Hy sit agter
Julle stap voor ens.

Dit is juis hierdie groep voorsetsels wat almal deur Van Geffen as "lokale voorsetsels" beskou word. Indien die stambetekenis van dié voorsetsels plasing in die ruimte (plekaanduiding) is, sal daar moet besluit word of hulle wel as betrekkingswoorde onder Kategorie E of liever as Ruimtewoorde onder Kategorie D, en meer bepaald D_I (= Plekwoorde), ingedeel moet word.

1) Van Geffen, C.P.: "De locale voorzetsels in het Nederlands" (Art. in Studies o.h. gebied v.h. hedend. Nederlands), p.93.

2) De Groot, A.W.: Inleiding t.d. algemene Taalwetenschap², p.66-67.

Hier kom die kwessie van funksiewisseling ter sprake.

De Groot sê: "Een woord heeft één betekenis en dus altijd dezelfde betekenis".¹⁾

Maar hy sê direk daarna: "In verschillende zinnen kunnen echter wel verschillende aspecten van dezelfde betekenis worden geactueerd".

In verband met is in "God is",
 "Hij is... gelopen",
 "Hij is ziek",

sê hy dat dit nié aspekte van dieselfde betekenis is nie, maar drie verskillende betekenis:

"We hebben hier het frequente verschijnsel dat een-zelfde woord verschillende categoriale betekenissen heeft en tot verschillende woordsoorten of subcategorieën van een woordsoort behoort."

Verder op dieselfde bladsy kom hy tot die volgende definisie van transposisie of funksiewisseling:

Transposisie is: "coëxistentie van woorden in dieselfde taal als boven bedoeld met een betekenisoppositie van de stammen van dien aard dat de betekenis van de ene stam betekenisaspect van de andere stam is".

Ek wil dadelik stel:

In gevalle soos:

- (a) Hy speel agter
- (b) Hy speel agter die huis
- (a) Ons stap voor
- (b) Ons stap voor die man
- (a) Hulle sit oorkant
- (b) Hulle sit oorkant die rivier,

het ons m.i. nie te doen met gevalle van "coëxistentie" (of transposisie of bivalensie of funksiewisseling) nie.

Ek vind nie die betekenis van die een stam as

1) De Groot, A.W.: Inleiding t.d.alg.Taalwetenschap², p.271.

betekenisaspek in die ander stam nie, maar as die volle betekenis van die ander stam. Die stambetekenis: betrekking en meer spesifiek: lokale betrekking is in gevalle (a) én (b) aanwesig.

Die lokale betrekking in gevalle genommer met (b) is heeltemal duidelik (= eksplisiet aanwesig) dié wat hierbo uiteengesit is onder die konstruksie voorsetsel - voorsetsel-voorwerp.

M.i. is daar by die gevalle (a) nog altyd 'n lokale betrekking aanwesig. In "Ons stap voor", "Hy speel agter", "Hulle sit oorkant", word nog die ruimtelike, lokale verhouding of betrekking van iets tot iets anders geïmpliseer (ons stap voor iets/iemand), hoewel die "iets anders" nie eksplisiet aanwesig is soos by (b) nie.

Ek sou dus by gevalle (a) wou praat van die stambetekenis: implisiete lokale betrekking, en by (b) van die stambetekenis: eksplisiete lokale betrekking, dus een woordsoort (= voorsetsels?) met die sintaktiese valensie dat dit kan voorkom in die konstruksie voorsetsel - voorsetsel-voorwerp waar die voorsetsel-voorwerp eksplisiet of implisiet aanwesig kan wees.

Hoe ver so 'n beskouing ons met die globale katalogus van die woordsoorte sal bring, sal uitvoerig getoets moet word. Vir die doel van hierdie studie wil ek alleen duidelik stel: die voorsetsels wat tradisioneel ook in 'n bepaalde verband [(a)] as "bywoorde van plek" gereken word, is dit nie, maar behoort almal tot één subkategorie: Betrekkingswoorde, met één stambetekenis: betrekking, en in hierdie spesifieke subkategorie: eksplisiete of implisiete lokale betrekking.

Hier volg nou 'n fyner afbakening van subkategorie

E_I :

E_I(i)(a) : Lokale voorsetsels met relatiewe eienskaps-
moment:

2. agter	18. buite
8. benede	42. onder
9. binne	45. oorkant
10. bo	61. voor

Semantiese valensie:

Die woorde benoem 'n aanvoegende, lokale betrekking (met 'n eienskapsmoment).

Sintaktiese valensies:

Benewens die kategoriale valensies op p.100 hiervan, is daar die volgende valensies:

1. Die woorde kan as nabepaling by 'n s.nw. voorkom,

bv. die man agter
 die huis oorkant.

2. Die woorde kan as tweede lid van die konstruksie lw.+x(+ste)+s.nw. voorkom,

bv. die voorste bottel
 die onderste doos.

3. Die woorde kan in die konstruksie voorsetsel+ voorsetsel as tweede lid gebruik word, met as eerste lid van of na (waar die konstruksie rigtingaanduidend is),

bv. van onder
 na agter.

4. Die woorde kan kwantitatief nader bepaal word,

bv. twee duim binne die kamer
 die voet agter die kis.

Morfologiese valensie:

Die woorde kan -ste/-nste as buigingsmorfologie in die konstruksie lw.+x+s.nw. bykry,

bv. die onderste man
 die binneste skroefie.

Opm. 1.: agter, binne en voor kan 'n skeibare verbinding

vorm met 'n ww.¹⁾, bv. agterlaat, agtervolg ens.

Opm. 2.: Die woorde kan 'n kompositum vorm met 'n ander voorsetsel, bv. agterin, binne-in, bo-om, buite-om, onder-in, voor-in, benede-in.

E_{I(i)(b)} : Lokale voorsetsels sonder eienskapsbetekenis:

bv.	1. aan	52. teen
	20. by	53. teenoor
	47. regoor	62. vooraan

Semantiese valensie:

Van Geffen noem hierdie voorsetsels sonder meer 'n resgroep. Hulle kan m.i. egter almal voorkom met die stambetekenis: lokale betrekking maar nie met die eienskapsbetekenis van E_{I(i)(a)} nie,

bv. Hy raak aan die kind
 Hulle speel by die huis
 Ons staan regoor (julle) ens.

Die woorde benoem dus 'n aanvoegende lokale betrekking (sonder eienskapsbetekenis).

Sintaktiese valensies:

Benewens die kategoriale valensies op p.100 hiervan, is daar die volgende valensie:

Alleen regoor, teenoor, vooraan kan as nabepaling by 'n s.nw. gebruik word,

bv. Die huis regoor
 Die man vooraan.

E_{I(i)(c)} : Rigtingsvoorsetsels:

bv.	3. agterom	27. deur
	9. binne	36. in
	11. binne-in	38. langs
	12. bo-langs	41. om
	13. bo-om	44. oor
	15. bo-oor	46. op
	16. bo-uit	48. regsom

1) Sien prof.W.Kempens se bespreking hiervan op p.253 in Woordvorming en Funksiewisseling in Afrikaans.

49. rondom

58. uit

59. verby

Semantiese valensie:

Die woorde benoem 'n aanvoegende rigtings^obetrekking.

Sintaktiese valensies:

1. Volgens Van Geffen word van en naar alleen met werkwoorde met 'n betekeniselement van rigting, bv. reis, gaan, loop ens.gebruik (Vir Afr.kan by van en na ook tot gevoeg word),

bv. gaan na
beweeg van
wend tot ens.

2. Uit kan met agterplasing sowel as met voorplasing rigting benoem,

bv. Hy loop uit die huis
Hy loop die huis uit.

By uit kan deur, om, oor, verby gevoeg word.

3. In en op benoem alleen rigting by agterplasing,

bv. Sy stap in die huis
Sy stap die huis in (= rigting).

Binne van groep $E_{I(i)}(a)$ = Lokale Voorsetsels, benoem ook by agterplasing rigting, bv. Sy stap die huis binne.

4. Volgens Van Geffen benoem langs en om rigting ook by agterplasing, maar die rigting is liniêr en nie punktu-eel soos by in en op nie. Sy sintaktiese bewys is dat om en langs gewoonlik met s.nwe. in meervoudsvorm gebruik word.

M.i. sou langs maklik in 'n groep geplaas kan word wat sowel punktuele en liniêre rigting benoem, bv. Sy staan langs my.

5. Om, voor, op, uit en verby kan skeibare komposita met wwe. vorm ,

bv. omloop
uitry
verbystap ens.

E_{I(ii)} : Onderskikkende voegwoorde:

bv.	4. al	40. nogtans
	5. alhoewel	43. onderwyl
	26. derhalwe	50. sedert
	28. dus	55. terwyl
	29. gevolglik	56. toe
	39. mits	64. waar

Kategoriaal Semanties:

Die woorde benoem 'n onderskikkende betrekking.

Kategoriaal Sintakties:

Die woorde verbind meestal 'n attitudinele eenheid met 'n referensiële eenheid, sodat die (referensiële) een ondergeskik is aan die ander.

E_{I(ii)(a)} : Redegewende voegwoorde:

bv.	26. derhalwe
	28. dus
	29. gevolglik

Semantiese valensie: Die woorde benoem 'n onderskikkende, redegewende betrekking.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan nie in konvensionele gebruik sinsinleidend wees nie.

2. Die woordorde van die sinstuk na derhalwe, dus en gevolglik, is: Gesegde - Onderwerp - Bepaling,

bv. Hy weet nie, derhalwe (kom hy ook nie).

3. Die drie woorde kan ook as sinsdeel sonder meer in die konstruksie O-G-B, gebruik word, maar gewoonlik so, dat die werklikheid waarna die konstruksie verwys, betrekking het op 'n werklikheid waarna in 'n voorafgaande konstruksie of sin verwys word,

bv. (Dit het gister te veel gereën.) Ons vertrek dus.

4. Gevolglik kan ook as tweede lid in die konstruksie lw.+x+s.nw. gebruik word, met 'n -e as buigingsmorfologie (miskien minder konvensioneel),

bv. Die gevolglike skades was....

5. Sedert kan ook as eerste lid van die konstruksie [voorsetsel - voorsetsel-voorwerp] gebruik word, behoort dus

soos voor volgens Van Geffen tot albei subkategorieë nl. voorsetsels en voegwoorde van die Betrekkingswoorde,

bv. (sedert die vergadering) is hy siek
Sedert jy daar was, gaan alles beter.

E_{I(ii)(c)} : Plekvoegwoord:

bv. 64. waar

Semantiese valensie:

Die woord benoem 'n onderskikkende, lokale betrekking.

Sintaktiese valensie:

1. Die woord kan sinsinleidend wees by 'n beweringsin,
 bv. Waar jy woon, weet ek nie.
2. Die woord kan sinsinleidend wees by 'n spesifieke vraagsin,
 bv. Waar eet jy?
3. Die woordorde van die sinstuk na waar (wanneer dit betrekking aandui) is as volg: Onderw.-Bepaling-Gesegde,
 bv. (Ek weet) waar (jy gister was).
4. Die woord kan 'n konstruksie wat 'n nabepaling by 'n s.nw. is, inlei,
 bv. Die plek (waar hy woon) is ver.

E_{I(ii)(d)} : Toegewingsvoegwoorde:

bv. 4. al
 5. alhoewel
 40. nogtans.

Semantiese valensie:

Die woorde benoem 'n ondergeskikte betrekking van toewinging.

Sintaktiese valensies:

1. Al en alhoewel kan sinsinleidend by 'n beweringsin wees, bv. Al het hy dit gedoen, hy verloor nog
Alhoewel hy dit gedoen het, verloor hy nog.
2. Die woordvolgorde in die sinstuk na alhoewel is: Onderwerp-Bepaling-Gesegde,
 bv. Alhoewel (hy siek is), kom hy tog.

Subkategorie E_{II} : Aaneenrygende Betrekkingswoorde:

- bv. 6. altans
 14. boonop
 17. bowendien
 19. buitendien
 21. daarenbowe
 30. hierboonop
 37. kortom
 51. soos
 54. terloops
 57. trouens
 60. vervolgens
 63. voorts

E_{II(i)} : Vergelykingsvoegwoord:

- bv. 51. soos

Semantiese valensie:

Die woord benoem 'n neweskikkende, vergelykende betrekking.

Sintaktiese valensies:

1. Soos kan sinsinleidend optree,

bv. Soos die wind waai, so waai hy.

2. Woordorde in die sinstuk na soos is: Onderwerp-Bep.-Gesegde,

bv. Hy dink altyd soos (ons ook maar dink).

3. Kan betrekking tussen sinstukke (soos hierbo) of tussen woorde (bv. Ek soos sy, sal...) of tussen konstruksies (bv. Die kleintjie, soos die oue, is siek) aandui.

E_{II(ii)} : Houdingsvoegwoorde:

bv.	6. altans	54. terloops
	14. boonop	57. trouens
	17. bowendien	60. vervolgens
	19. buitendien	63. voorts
	21. daarenbowe	
	30. hierboonop	
	37. kortom	

Semantiese valensie:

Die woorde benoem meestal 'n neweskikkende, bygevoegde betrekking waarby dikwels 'n attitudinele aspek teenwoordig is.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan selde 'n onvoorwaardelik sinsvalente sin inlei. Gewoonlik lei hulle 'n sinstuk in wat in verband gebring word met 'n voorafgaande sin/sinstuk,

bv. Ek praat nie met hom nie... altans, ek wil nie graag nie.

Piet, Klaas, sy ouers, kortom die hele plaas was daar.

2. Na altans, kortom, terloops, trouens, het die sinstuk die volgende woordvolgorde: Onderwerp-Gesegde-Bepaling. Die sinstukke sou dus buite voeging, sinsvalent wees,

bv. Ek weet glad nie, trouens (ek wil nie weet nie.)

3. Die volgende woorde kan as sinsdeel sonder meer in die konstruksie O-G-B gebruik word: altans, boonop, bowendien, buitendien, hierboonop, trouens, vervolgens,

bv. Hy slaap hierboonop
Ek kom buitendien.

4. Ná die volgende woorde, word die woordorde van die nie-sinsvalente sinstuk gebruik: boonop, bowendien, buitendien, daarenbowe, hierboonop, vervolgens, voorts.

(Gesegde-Onderwerp-Bepaling),

bv. Hy is siek, boonop (lieg hy ook nog).

Opmerking: Die semantiese waarde van die woorde is ongeveer die volgende:

bv. <u>altans</u>	:	verdere, duidelike spesifisering, verbetering
<u>boonop</u>	:	stapelning, byvoeging
<u>bowendien</u> :	"	"
<u>buitendien</u> :	"	"
<u>daarenbowe</u> :	"	"
<u>hierboonop</u> :	"	"
<u>kortom</u>	:	samevatting

<u>terloops</u>	:	invoeging
<u>trouens</u>	:	verdere, duidelike spesifisering, verbetering
<u>vervolgens</u>	:	kontinuering
<u>voorts:</u>	:	"

By hierdie houdingsvoegwoorde kan ook die Resgroep by die Modale woorde op p.78 ingedeel word:

<u>egter</u>	:	teenstelling
<u>eweeens</u>	:	gelykstellend, vergelykend
<u>ewenwel</u>	:	invoeging-voortgang
<u>naamlik</u>	:	verdere duidelike spesifisering.

Subkategorie E_{III} : Spesifiserende, bepalande Betrekkingswoorde:

Dit is hierdie groep wat tradisioneel as "Betrekklike voornaamwoorde" (of bwe.!) beskryf word, maar dit is sterk te betwyfel of daar wel 'n woordsoort: Voornaamwoord bestaan wat stambetekenis en valensies daarvoor het, om dit te onderskei van ander woordsoorte.

"Een naar onze mening echter nog steeds niet bevredigend (opgelost) probleem is de vraag naar de rang van de 'deixis' in de rangorde van de opposities in het systeem. Met andere woorden: moet men de voornaamwoorden als één grote woordsoort beschouwen, waarvan alle meer speciale categorieën van vnwen (persoonlijke, bezittelijke, aanwijzende, vragende, het lidwoord de, 't, ook de onbepaalde en de betrekkelijke) subcategorieën zijn, die op de een of andere manier met elkaar een systeem vormen - misschien een hiërarchisch systeem van meest binaire betekenisopposities - binnen de grote woordsoort van alle voornaamwoorden? Of moet men bv. de zelfstandige voornaamwoorden, met name de persoonlike, eenvoudig naast de znwen bij de 'zelfstandigheidswoorden' onderbrengen? Of is hier eenvoudig een onlogische dubbelzinnigheid in het systeem...?"¹⁾

1) Vgl. De Groot, A.W.: "De Woordsoorten" (ongepubl.), p.21

Voorlopig word woorde van E_{III} egter onder die hoofkategorie Betrekkingswoorde en nog as "Voornaamwoorde" behandel, omdat daar blykbaar valensies is wat hulle onderskei van die voorsetsel en voegwoord (vgl. p.89 hiervan).

Buitendien het die voorsetsels en voegwoorde ten minste een valensie gemeenskaplik wat hulle onderskei:

"De voorzetsels en de voegwoorden behoren tot één hoofdcategorie, de betrekkingswoorden, met als gemeenschappelijk kenmerk het feit dat zij lid kunnen zijn van een bepaald soort constructie, de relation-axis constructie." ¹⁾

E_{III}(i) : Stellende Voornaamwoorde:

bv.	7. argumentshalwe	25. daartoe
	22. daarmee	31. hierdeur
	23. daaroor	32. hierom
	24. daarteenoor	33. hiertoe

Semantiese valensie:

Die stambetekenis van die subgroep is ^{'n}nóg_Λonderskikkende, ^{'n}nóg_Λneweskikkende, maar wel 'n spesifiserende betrekking.

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde kan vervang word deur 'n konstruksie voors.+lw.+s.nw. waar die voorsetsel die selfstandiggebruikte laaste komponent van die kompositum is,

bv. Die rasery daaroor, gaan nog gevolge hê
Die rasery (oor die Silbersteins)...

2. Die woorde kan as nabepaling by 'n s.nw. gebruik word, bv.

(Die stryery hierom) was verniet.

3. Die woorde kan as sg. "indirekte voorwerp" gebruik word,

bv. Hy werk daarmee
Hy skryf daaroor.

4. Die woorde kan as nabepaling, 'n konstruksie begin-

1) Van Geffen, C.P.: "De locale voorzetsels in het Nederlands" (Art. in Studies o.h. gebied v.h. hedendaagse Nederlands), p.92.

nende met dat/wat hê,

bv. Dit is daarmee dat/wat hy gewerk het

Dit is hierdeur wat die moeilikheid gekom het.

Opm. 1.: Die woorde is almal (behalwe: argumentshalwe, daartoe, hiertoe) gevorm van hier-/daar- + voorsetselmorfeem.

Opm. 2.: Vergelyk hierby groep D_(I)(a) : Spesifieke Plekwoorde, p.88.

E_{III(ii)} : Vraende Voornaamwoorde:

bv.	34. hoe	66. waarom
	35. hoekom	67. waaromtrent
	65. waardeur	68. waaroor

Semantiese valensie:

Die woorde (in 'n spesifieke vraagsin) impliseer die geloof in 'n betrekking, maar vra na die spesifieke aard van die betrekking (bv. wyse, rede).

Sintaktiese valensies:

1. Die woorde (behalwe hoe en hoekom, sien later) kan vervang word deur 'n konstruksie voors.+ watter+s.nw. waar die voors. die selfstandiggebruikte laaste komponent van die kompositum is,

bv. waaroor: oor watter rede

waaromtrent: omtrent watter onderwerp... ens.

waarom: om watter rede...

2. Die woorde kan 'n spesifieke vraagsin inlei,

bv. Hoekom het jy die kind geslaan?

3. Die woorde kan 'n nabepaling by 'n s.nw. of by die konstruksie O-G inlei - sonder die semantiese waarde wat dit in die spesifieke vraag het, maar met die spesifiserende betrekking van die stellende vnw. (E_{III(i)}),

bv. Die rede (waarom hy hier was), is dit

(Ek weet) hoe jy dit gedoen het.

Opmerking: Behalwe hoe en hoekom¹⁾ is al die woorde

1) Kempen, W.: Woordvorming en Funksiewisseling in Afrikaans, p.96: "Hoekom < Hoe kom dit dat..."

komposita bestaande uit waar + onselfstandige voorsetsel-morfeem.

(d) Samevatting en skema:

Daar moet ten slotte weer beklemtoon word dat dié indeling hoegenaamd nie verteenwoordigend is van die Kategorie Betrekkingswoorde nie; dit bevat alleen sommige van die woorde wat deur die tradisionele taalkunde gewoonlik as Bywoorde beskou is.

Omdat die studie hoofsaaklik oor die tradisionele Bywoord gaan, kan daar voorlopig nie/dieper op die probleem van die Voornaamwoord, Voorsetsel en Voegwoord ingegaan word nie.

Samevattend kan gesê word dat daar onder die groep woorde wat die tradisionele taalkunde as o.a. Bywoorde beskou het, 'n groep is wat 'n afsonderlike kategorie vorm met die stambetekenis: Betrekking. Of daar deurgaans korresponderende sintaktiese (en/of morfologiese) valensies is, by al die subgroepe, is nog nie 'n uitgemaakte saak nie.

Die eerlikste is blykbaar om tot die volgende konklusie te kom:

Daar is struktureel nog nie uitvoerig genoeg ondersoek om die onderlinge (tradisionele) onderskeiding: Voorsetsel - Voegwoord - Voornaamwoord, te verwerp nie, maar daar is wel rede om hulle, of altans die voorbeelde van hulle wat hier bespreek is, as een kategorie met die stambetekenis "betrekking" te beskou.

Hier volg die voorlopige skema:

Kategorie E : Betrekkingswoorde.

Subkategorie E_I :	<u>Aan- of invoegende Betrekkingswoorde</u>
$E_{I(i)}$:	<u>Voorsetsels</u>
(a) :	Lokale voorsetsels met eienskapsmoment (bv. agter - voor)
(b) :	Lokale voorsetsels sonder eienskapsmoment (bv. aan - vooraan)

- (c) : Rigtingsvoorsetsels
(bv. agterom - verby)
- $E_{I(ii)}$: Onderskikkende Voegwoorde
- (a) : Redegewende voegwoorde
(bv. derhalwe - gevolglik)
- (b) : Tydsvoegwoorde
(bv. onderwyl - toe)
- (c) : Plekvoegwoorde
(bv. waar)
- (d) : Toegewingsvoegwoorde
(bv. al - nogtans)
- (e) : Voegwoord v. Voorwaarde
(bv. mits)
- Subkategorie E_{II} : Aaneenrygende Betrekkingswoorde
- $E_{II(i)}$: Vergelykingsvoegwoord
(bv. soos)
- $E_{II(ii)}$: Houdingsvoegwoorde
(bv. altans - voorts)
- Subkategorie E_{III} : Spesifiserende Betrekkingswoorde
- $E_{III(i)}$: Stellende Voornaamwoorde
(bv. argumentshalwe - hiertoe)
- $E_{III(ii)}$: Vraende Voornaamwoorde
(bv. hoe - waarom)

Hoofstuk III : Woordvolgorde of Hiërargiese ordening.

De Groot sê:

"De struktuurprinsipes van woordsoortstelsiens is dus in beginsel eenvoudig en weinig in getal: betekenisopposisie en hiërargiese ordening van betekenis-kategorieën." ¹⁾

Hy voeg daarby:

"De struktuur van een woordsoortstelsien kan echter wel zeer gecompliceerd is deur een groot aantal opposisies en hiërargiese subkategoriserings." ²⁾

Van Afrikaans sê prof. Kempen dieselfde:

"Ook sintakties is die onderskeiding van begripsoorte soms onontbeerlik, bv. in wat die wet van opvolging van begripsoorte in vrye of ongebroke attributiewe reekse genoem kan word." ³⁾

In hierdie studie is tot dusver alleen gewerk met "betekenis-kategorieën". Nog geen aandag is aan die hiërargiese ordening daarvan gegee nie.

Hierdie hiërargiese ordening van betekenis-kategorieë is die duidelikste bepaalbaar uit die volgorde in 'n reeks van woorde behorende tot verskillende van die betekenis-groepe. En die stapeling van sg. bywoorde in 'n reeks is 'n bekende feit in Afrikaans, as gevolg van die minder strak, meer affektiewe aard van die taal.

"Wie Afrikaans bv. benader sonder kennis van hierdie faktor (= affek), sal nie alles kan begryp van ons stapeling van allerlei soorte adverbiala in een en dieselfde sin nie." ⁴⁾

De Groot se terminologie sou dieselfde waarskynlik

1) De Groot, A.W.: Inl.t.d.algemene Taalwetenskap², p.261.

2) Idem, p.247.

3) Kempen, W.: Woordvorming en Funksiewisseling in Afrikaans, p.71.

4) Idem, p.15.

só sê: "...ons stapeling van nabepalings of sinsdele, wat bestaan uit woorde van die vyf Betekeniskategorieë A-E by die één konstruksie Onderwerp-Gesegde."

Daar is dus vyf hoofgroepe, hoofbetekeniskategorieë onderskei:

- A - Intensiteitsmaatwoorde
- B - Kwaliteitswoorde
- C - Modale Woorde
- D - Ruimtewoorde D_I - Plekwoorde
 D_{II} - Tydwoorde
- E - Betrekkingswoorde,

met elk 'n paar subkategorieë wat die totaal van betekenisgroepe waaruit woorde in 'n reeks soos hierbo genoem, kan kom, op 42 te staan bring. Teoreties bring die totaal van eers tweeledige, dan drieledige tot vyfledige reekse, bestaande uit woorde van die 42 betekenisgroepe (sodat die vyf hoofstambetekenis-eeweredig verteenwoordig is), ons op die onmoontlike getal van ongeveer 50 miljoen moontlikhede.

'n Groot stuk aanvoerwerk is reeds deur W.J.Oosthuizen¹⁾ gedoen, maar aangesien hy nog moes werk met die tradisionele vyf bywoordsoorte, nl. Graad, Modaliteit, Wyse, Plek en Tyd, is die werk onvolledig.

Daar kan egter uit sy studie, asook uit 'n beperkte hoeveelheid eie toetsing, die volgende redelik-duidelike tendense of neigings onderskei word, wanneer twee- of meerledige reekse met woorde uit die 42 groepe nagegaan word:

[Vir hierdie doel is die reekse geplaas in 'n bewering-sin bestaande uit die konstruksie: (Onderwerp-Gesegde - Bepaling + Bepaling + ...), met die minste sintaktiese beperkinge, bv. sonder 'n samegestelde ww.-vorm of 'n lydende voorwerp. Alleen die voorbeelde met konvensionele

1) Oosthuizen, W.J.: Die Wet van Opvolging van Begripsoorte in Bywoordreekse in Afrikaans.
(M.A.-skripsie Universiteit v. Stellenbosch)

of neutrale woordvolgorde, d.w.s. met suiwer sintaktiese, sonder spesiale attitudinele funksie, is getoets.]

1. Woorde van Kategorieë A (= Intensiteitsmaatwoorde) en B (= Kwaliteitswoorde), in 'n reeks tussen ander sinsdele, waar die woord uit A bepalend is by dié uit B, is gewoonlik onskeibaar, word saam verplaas, vorm dus één sinsdeel, met die volgorde: woord uit A + woord uit B,

bv. Hy praat baie hard

Hy praat weer vandag daar baie hard.

(Van der Lubbe praat van pre-attribute by ander bwe.¹⁾)

2. In 'n reeks van twee of meer woorde word 'n woord uit Kategorie E_{III(i)} (= Stellende vnwe.) gewoonlik laaste in die reeks geplaas,

bv. Sy lyk vanmôre nogal amper mooi daarin

Hulle praat tog vandag al te lank daaroor.

3. Wanneer 'n woord uit groep D_{I(b)} (= Spesifieke Tydwoorde) in 'n reeks saam met 'n woord uit groep D_{I(c)} (= Rigtingswoorde) gebruik word, staan die Rigtingswoord gewoonlik laaste,

bv. Hulle stap vanaand hierlangs

Koos vertrek môre vieruur hiervandaan.

4. Woorde van Kategorie C (= Oordeelspartikels) toon, wanneer hulle in 'n reeks met woorde uit die ander kategorieë gebruik word, 'n sterk neiging om vóór in die reeks te staan,

bv. Ek het jou mos gister duidelik gesê!

Wat praat jy tog weer vanaand so lank!

Hy sing glo beter daar bo.

5. Woorde van groep D_{II(a)(i)} (= Duratiewe Tydwoorde) toon 'n sterk neiging om voorop te staan in 'n reeks saam met 'n woord uit Subkategorie D_I (= Plekwoorde),

bv. Sy hardloop dikwels daar

1) Lubbe, H.F.A. van der: Woordvolgorde in het Nederlands, p.220.

Hulle speel gewoonlik eenkant
 Sy raas altyd tuis
 Hy werk alreeds êrens
 Hulle praat telkens hier.

7. Woorde uit Kategorie B (= Kwaliteitswoorde) en D_I (= Plekwoorde) het t.o.v. mekaar nie 'n definitiewe plek in 'n reeks nie. Hulle kan meestal willekeurig omgeruil word sonder duidelike semantiese verskil,

bv. Hy staan nukkerig daar
 Die brood bak sleg hier

Wanneer dit egter woorde van $D_{I(b)}$ (= Onspesifieke Plekwoorde) is, staan hulle gewoonlik vóór die van groep B (= Kwaliteitswoorde),

bv. Hy skinder orals verskriklik
 Hulle sing nêrens goed nie.

(Uitsondering: êrens, bv. Iemand sing êrens mooi.)

Hierdie paar uiters voorlopige tendens^e in die volgorde van reekse van woorde uit Kategorieë A-E, toon duidelik genoeg dat daar 'n verband tussen die volgorde (hiërargiese ordening) en die stambetekenis is.

Ongetwyfeld sal 'n groot aantal van die teoretiese 50 miljoen moontlikhede bloot teoreties bly, maar om dit te kan sê, moet daar eers grootskaals getoets word, en dit sou m.i. 'n selfstandige studie in dié verband regverdig.

Besluit:

Op bl. 9 hiervan is die bespreking begin met die volgende definisie van 'n woordsoort:

"We zullen de term woordsoorten gebruiken voor stambetekenis-klassen van woorden met valentiekennmerken voor de stambetekenis."¹⁾

1) De Groot, A.W.: Int. t.d. algemene Taalwetenschap², p.260.

Uitgaande van hierdie definisie as werkhipotese, is 462 woorde wat deur die tradisionele taalkunde as Bywoorde - dus behorende tot één woordsoort - beskou word, op 'n strukturele metode getoets: die stambetekenisse is vasgestel en daarna is korresponderende sintaktiese en/of morfologiese valensies of kenmerke vir die stambetekenis nagegaan.

Genoemde toetsmetode het die volgende resultaat gelewer:

Daar is vyf verskillende Hoofkategorieë gevind, elk met 'n eie, afsonderlike stambetekenis en valensiekenmerke vir dié stambetekenis, naamlik:

Kategorie A : Intensiteitswoorde
(stambetekenis: intensiteit, maat)

Kategorie B : Kwaliteitswoorde
(stambetekenis: kwaliteit)

Kategorie C : Modale woorde
(stambetekenis: attitude, modaliteit)

Kategorie D : Ruimtewoorde
(stambetekenis: ruimteplasing)

Kategorie E : Betrekkingswoorde
(stambetekenis: betrekking)

[Drie kleiner resgroepe met die stambetekenisse: 'n attitudinele waarde, ordening en deiksis, wat waarskynlik onder ander omvangryker kategorieë geplaas kan word (bv. Interjeksies, Telwoorde (?), Deiktiese woorde soos die lw.), is op p.47-50 bespreek.]

Volgens hierdie kort uiteensetting, is dit duidelik dat daar struktureel (in terme van De Groot se definisie) geen sprake is van 'n woordsoort: Bywoord wat ál die tradisionele bywoorde insluit nie, maar wel van: vyf verskillende woordsoorte (stambetekenisklasse) met vyf verskillende stambetekenisse en vyf verskillende stelle valensies vir daardie stambetekenisse.

Die kwessie van naamgewing met die oog op die praktyk (bv. taalonderwys op skool) is egter nie so maklik af te

handel nie.

De Groot (sien aanhaling op p.52 hiervan) pleit vir die behoud van bestaande terminologie waar moontlik, omdat nuwe terme "als regel meer kwaad stichten dan een minder goede ingeburgerde term".

Waar die ondersoek na 'n groep woorde wat onder één "ingeburgerde term" bekend staan, egter vyf verskillende kategorieë oplewer, kan daardie term vir hoogstens één van die kategorieë behou word.

Omdat Kategorie D (= Ruimteoorde) seker die omvangrykste en bekendste kategorie van die tradisionele Bywoord is, en daarby die duidelikste subgroepe (opposisie-groepe) het, sou die min of meer neutrale term: Bywoord moontlik hier die minste "assosiasies en suggesties" en dus die minste kwaad veroorsaak.

Wetenskaplik gesien, is die term: Ruimteoorde verkiesliker, omdat dit die kategorie in terme van die stambetekenis (ruimteplasing) beskryf.

Die ander vier woordsoorte sou onderskeidelik Intensiteitsoorde, Kwaliteitsoorde, Modale oorde en Betrekkingsoorde genoem kon word.

Op die volgende bladsye volg ten slotte twee skemas van die vyf hoofkategorieë met hulle onderlinge subkategorieë en die drie resgroepe wat die totaal van alle groepe gevind by die ondersoek van 462 "byoorde" op 42 te staan bring:

Die skematiese voorstelling van die kategorieë (met resgroepe) is eerstens gedoen volgens die metode en volgorde van behandeling in hierdie studie (vgl. skemas aangedui met (a)).

Tweedens is die beskrywingswyse van De Groot wat spruit uit sy opvatting dat alle kategorieë beskryfbaar is in

terme van privatiewe, binêre opposisies ¹⁾, waar moontlik gevolg (vgl. skemas aangedui met (b)).

Skema van Kategorieë.

(a)

Kategorie A : Intensiteitsmaatwoorde		
Subkategorie A _I : <u>Subjektiewe Intensiteits- maatwoorde:</u> bv. alte, erg, gans	Subkategorie A _{II} : <u>Relatiewe Maatwoorde:</u> bv. baie, ekstra, genoeg	Subkategorie A _{III} : <u>Beperkende Maatwoorde:</u> bv. amper byna, feitlik

(b)

Kategorie A : Intensiteitsmaatwoorde		
Subjektief		Nie-Subjektief (= relatief)
Beperkend Subkat. A _{III} : <u>Beperkende Maatwoorde:</u> bv. amper, byna, feitlik	Nie-Beperkend Subkat. A _I : <u>Nie-Beperkende Maatwoorde:</u> bv. alte, erg, gans	Subkategorie A _{II} : <u>Relatiewe Maatwoorde:</u> bv. baie, ekstra, genoeg

-
- 1) De Groot stel baie duidelik in sy artikel in Lingua ("Structural Linguistics and Word Classes", Vol. I, 1948, pp. 427-500) hierdie beginsel, naamlik dat om die sisteem by woordsoorte te kry, gewerk moet word met direkte privatiewe opposisies: "The principal result of this investigation has been that all or most morphological oppositions are bi-terminal and privative." (p. 458)
Die beginsel kon nie oral toegepas word nie, soos blyk uit die onveranderde toestand van Kategorie C.

(a)

Kategorie B : Kwaliteitswoorde					
Subkat.B : Eienskaps- en Wysewoorde I		Subkat.B : Eienskapswoorde II	Subkat.B : Wysewoorde III		
(i) <u>Adjektiewe:</u>	(ii) <u>Intensiteits- adjektiewe:</u>	(iii) <u>Stofeienskapswoorde:</u>	(i) <u>Duratiwe Wysewoorde:</u>	(ii) <u>Nie-Duratiwe Wysewoorde:</u>	(iii) <u>Idiomatiese Resgroepe:</u>
bv. aandagtig, bedompig, doof	bv. aansienlik, besonder, enorm	bv. goud, hout, silwer	bv. gou-gou, spring-spring	bv. inderhaas	bv. agterweë, akkoord, neer

Resgroepe na Kategorie B:

- (a) Attitudinele woorde: bv. deksels, verduiwels.
- (b) Spesifiserende woorde: bv. Kaapse, Stellenbosse.
- (c)

Ordenende woorde.		
(i) <u>Rang- ordenend:</u>	(ii) <u>Plek- ordenend:</u>	(iii) <u>Tyd- ordenend:</u>
bv. eerste, tweede	bv. agterste, middelste	bv. aanvanklik, voorlopig

(b)

Kategorie B : Kwaliteitswoorde					
Eienskap en Wyse B _I		Eienskap of Wyse (nie-eienskap)			
Intensiteit	Nie-Intensiteit	Eienskap B _{II}	Wyse (nie-eienskap) B _{III}		
(ii)	(i)	(i)	(i)	(ii)	(iii)
<u>Intensiteits-adjektiewe</u>	<u>Adjektiewe</u>	<u>Stofeienskaps-woorde</u>	<u>Duratief</u>	<u>Nie-Duratief</u>	<u>Idiomatiese Resgroep</u>
bv. aansienlik, besonder, enorm	bv. aandagtig, bedompig doof	bv. goud, hout, silwer	bv. gou-gou, spring-spring	bv. inderhaas	bv. agterweë, akkoord, neer

By Kategorie C = Modale woorde, is geen indeling volgens die beginsel van privaatiewe, binêre opposisies moontlik nie.

Kategorie C : Modale Woorde						
Subkat.C _I	Subkat.C _{II}	Subkat.C _{III}	Subkat.C _{IV}	Subkat.C _V	Subkat.C _{VI}	Subkat.C _{VII}
<u>Gevoels-partikels</u>	<u>Graduele Bepalings</u>	<u>Referensiële Gevoels-partikels</u>	<u>Ontkennings-partikels</u>	<u>Beperkings-partikels</u>	<u>Komparatiewe Houdings-partikels</u>	<u>Tydruimtelike Houdings-partikels</u>
bv. bra, hoekom, mos	bv. altemit, dalk, glo	bv. beslis, gewis	bv. geensins, g'n, nie, niks	bv. alleen, net, ook	bv. ewe, half, so	bv. al, dan, netnou

(a)

Kategorie D: Ruimtewoorde							
Subkategorie D _I : Plekwoorde			Subkategorie D _{II} : Tydwoorde				
(a) <u>Spesifieke Plekwoorde:</u>	(b) <u>Onspesifieke Plekwoorde:</u>	(c) <u>Rigtings- bepalings:</u>	(a) <u>Duratiwe Tydwoorde:</u>	(b) <u>Toekomende Tyd:</u>	(c) <u>Verlede Tyd:</u>	(d) <u>Teenwoordige Tyd:</u>	(e) <u>Nie-Teenwoordige Tyd:</u>
bv. alkante, elders, hier	bv. alom, êrens, naby	bv. agterna, buitentoe, vooruit	bv. alreeds, bedags, dikwels	bv. aanstons, môre, voortaan	bv. almelewe, gister, toeka	bv. deesdae, hede, tans	bv. agterna, eendag, flussies

(b)

Kategorie D: Ruimtewoorde							
Subkategorie D _I : Lokaal			Subkategorie D _{II} : Nie-Lokaal (= Temporeel)				
Nie-Rigting(=plek)		Rigting (c)	Duratief(a)	Nie-Duratief			
Spesifiek (a)	Nie-Spesifiek (b)	Rigtings- bepalings:	Duratiwe Tydwoorde:	Spesifiek			Nie-Spesifiek
<u>Spesifieke plekwoorde</u>	<u>Onspesifieke plekwoorde:</u>			(b) <u>Toekomende Tyd:</u>	(c) <u>Verlede Tyd:</u>	(d) <u>Teenwoordige Tyd:</u>	(e) <u>Nie-Teenwoordige Tyd:</u>
bv. alkante, elders, hier	bv. alom, êrens, naby	bv. agterom, buitentoe, vooruit	bv. alreeds, bedags, dikwels	bv. aanstons, môre voortaan	bv. almelewe, gister, toeka	bv. deesdae, hede, tans	bv. agterna, eendag, flussies

(a) Kategorie E: Betrekkingswoorde							
Subkategorie E _I : Aan- en invoegende Betrekkingswoorde							
E _I (i) : Voorsetsels			E _I (ii) : Onderskikkende Voegwoorde				
(a) <u>Lokale voors. met Eienskapsmom:</u>	(b) <u>Lokale voors. sonder Eienskapsmoment:</u>	(c) <u>Rigtingsvoors.:</u>	(a) <u>Redegewendevoegwoorde:</u>	(b) <u>Tydsvoegwoorde:</u>	(c) <u>Plekvoegwoorde:</u>	(d) <u>Toegewingsvoegwoorde:</u>	(e) <u>Voorwaardevoegwoorde:</u>
bv. agter, binne, bo	bv. aan,by, teen	bv. agterom, deur,in	bv. derhalwe,dus, gevolglik	bv. onderwyl, sedert, terwyl	bv. waar	bv. al,alhoewel, nogtans	bv. mits

Kategorie E: Betrekkingswoorde			
Subkategorie E _{II} : Aaneenrygende Betrekkingswoorde		Subkategorie E _{III} : Spesifiserende Betrekkingswoorde	
(i) <u>Vergelykingsvoegwoorde:</u>	(ii) <u>Houdingsvoegwoorde:</u>	(i) <u>Stellende vnwe:</u>	(ii) <u>Vraende vnwe:</u>
bv. soos	bv. altans, kortom, trouens, egter, eweneens	bv. argumentshalwe daarmee,daaroor	bv. hoe, hoekom, waaroor

(b)

Kategorie E: Betrekkingswoorde

Nie-Spesifiserend E_I							
Nie-Neweskikkend (= Aan en Invoegend) E_I							
Nie-Underskikkend $E_I(i)$ (voorsetsels)				Underskikkend $E_I(ii)$ (voegwoorde)			
Rigting (c)	Nie-Rigting		(a)	(b)	(c)	(d)	(e)
	Lokaal met Eienskap (a)	Lokaal sonder Eienskap (b)	<u>Redegewen- de Voegw.</u>	<u>Tyds- voegw.</u>	<u>Plek- voegw.</u>	<u>Toegewings- voegw.</u>	<u>Voorwaarde- voegw.</u>
<u>Ringtings- voors.</u> bv. agterom, deur, in	<u>Lokale voors. met eienskapsbeteken.</u> bv. agter, binne, bo	<u>Lokale voors. son- der eiensk. bet.</u> bv. aan, by, teen	bv. derhalwe, dus, gevolglik	bv. onder- wyl, sedert, terwyl	bv. waar	bv. al, alhoewel, nogtans	bv. mits

Kategorie E: Betrekkingswoorde			
Nie-Spesifiserend E_{II}		Spesifiserend E_{III} (vnwe.)	
Neweskikkend E_{II} (=aaneenrygend)		Vraend (i)	Nie-vraend (ii)
Vergelykend	Nie-Vergelykend		
<u>Vergelykings- voegw.</u> bv. soos	<u>Houdings- voegw.</u> altans, kortom, trouens	<u>Vraende vnwe.</u> bv. hoe, hoekom, waaroor	<u>Stellende vnwe.</u> argumentshalwe, daarmee, daaroor

Woordregister:

	Toetsbladsy		Toetsbladsy
aan	96	beduidend	28
aandagtig	28	berede	96
aaneen	28	bereidwillig	28
aanmekaar	28	bekaf	28
aansienlik	28	bergop	79
aanstons	79	beslis	57
aanvanklik	28	besonders	28
af	28	betyds	28
agter	96	binne	96
agterna	79	binnensmonds	28
agterom	96	bitter	28
agterste	28	bloedig	29
agtertoe	79	blykbaar	57
agteruit	79	bo	96
agterweë	28	bo-af	79
akkoord	28	bo-in	96
al	57, 96	bolangs	96
alewig	28	bo-om	96
algeheel	28	boonop	96
algemeen	28	boontoe	79
alhoewel	96	bra	57
alkante	79	broekskeur	29
alleen	57	buite	96
allereers	79	buitendien	96
almelewe	79	buitengewoon	29
alom	79	buitentoe	79
alreeds	79	by	96
altans	96	byna	18
alte	18	daaglik	29
altemit	57	daar	79
alteveel	18	daaragter	79
altyd	79	daardeur	79
alweer	79	daarenbowe	96
amper	18	daarheen	79
andermaal	79	daarlangs	80
argumentshalwe	96	daarmee	96
asseblief	57	daarnaas	80
baie	18	daarnatoe	80
baiekeer	79	daaroor	96
barvoets	28	daarteenoor	96
bedags	79	daartoe	96
bedompig	28	daarvoor	80

daarvandaan	80	elfuur	80
dadelik	80	enigsins	18
dalk	57	enorm	29
dan	57	erg	18
danig	29	êrens	80
darem	57	ernstig	29
deesdae	80	ewe	57, 18
definitief	57	eweeens	57
dekselse	29	ewenwel	57
derhalwe	96	fantsties	30
desnoods	57	Februarie	80
destyds	80	feitlik	18
deur	96	ferm	30
deurgaans	80	flenters	30
diekant	80	flussies	80
diep	29	gans	18
dikwels	80	gedeeftelik	30
dodelik	29	gedurig	30
doof	29	geensins	58
droomverlore	29	geheel	18
dun	29	gelede	30
dus	96	geleidelik	30
duur	29	gelukkig	58
dwars	29	gemiddeld	30
eendag	80	geniepsig	30
eenders	29	genoeg	18
eenkant	80	gereeld	30
eenmanier	57	geruisloos	30
eentonig	29	gerus	58
eenvoudig	57	gestadig	30
eerder	57	getrou	30
eergister	80	gevolglik	96
eerlang	80	geweldig	30
eerlikwaar	57	gewis	58
eers	80	gewoonlik	81
eersdaags	29	glad	58
eerste	29	glo	58
effens	29	g'n	58
egter	57	goed	30
eindeloos	29	goedkoop	30, 58
eintlik	57	goedsmoeds	30
ekstra	18	gou	58
elders	80	goud	30

gou-gou	30	hout	31
graag	58	huistoe	82
grootliks	30	hulpeloos	31
gruwelik	30	ietsie	18
haaragter	81	ietwat	18
haarnaasvoor	81	immer	82
haaron	81	in	96
half	31, 58	inderdaad	58
hede	81	inderhaas	31
hedendaags	31	indertyd	82
heeldag	81	ingedagte	31
heeltemal	18	insonderheid	58
heen	81	ja	58
heftig	31	jaarin	82
hemelwaarts	81	jammerlik	31
herhaaldelik	31	jarelank	82
hier	81	juis	58
hierbinne	81	juistement	58
hierboonop	96	kaalvoet	31
hierdeur	96	Kaapse	31
hierheen	81	kalm	31
hierlangs	81	kantig	58
hierna	81	klaar	59
hiernatoe	81	kortgelede	82
hierom	81	kortliks	31
hieromstreeks	81	kortom	96
hieroor	81	konsuis	59
hierop	81	koulik	31
hierteen	82	kwalik	18
hierteenoor	82	laat	31
hiertoe	96	lafhartig	31
hiertussen	82	langs	96
hieruit	82	lankal	82
hiervandaan	82	letterlik	58
hoe	96	lief	31
hoegenaamd	58	ligtelik	31
hoeka	58	linksom	82
hoekom	96	linksaf	82
hoofsaaklik	58	linkerkant	82
hoog	31	lustig	32
hoogstens	18	maar	59
hopelik	58	maklik	32
hopeloos	31	meedoënloos	32
hotom	82	meer/mees	18

meermale	82	noordwaarts	83
meestal	82	nou	59
mettertyd	82	nouliks	32
middae	82	oënskynlik	60
middelmatig	32	om	96
middelste	32	omheen	83
midderdag	82	omstreeks	19
min	18	omtrent	19
minder	18	onberispelik	32
minstens	19	onder	96
mits	96	onderweg	83
miskien	59	onderwyl	96
moeg	32	ondraaglik	32
mondelings	32	oneindig	32
mooi	32	ongehoord	32
môre	83	ongelooflik	32
mos	59	ongelukkig	60
naamlik	59	ongetwyfeld	60
naasoormôre	83	ongeveer	19
naasteby	19	onherkenbaar	32
naby	19, 83	onlangs	32
nadruklik	32	onmoontlik	33
nagenoeg	19	onomstootlik	33
namiddag	83	ontenseglik	60
nat	32	ontsettend	33
natuurlik	59	ontsteilend	33
neer	32	onverwags	33
nêrens	83	onwillig	33
net	19, 59	ooit	60
netnou	59	ook	60
nie	59	oor	96
niewers	83	oorboord	33
niks	59	oordadig	33
nog	59	oordwars	33
nogal	59	oordrewe	33
nogmaals	59	oorkant	96
nodig	32	oorlangs	33
nogtans	96	oormatig	33
noodsaaklik	59	oormôre	83
noodwendig	59	oorwegend	33
nooit	59	op	96
noord	83	opsigtelik	33
noordekant	83	opwaarts	83
noordelik	32	orals	83

ordentlik	33	swaar	34
rakelings	33	taamlik	34
redelik	33	tans	84
reeds	60	te	19
regoor	96	teen	96
regs	83	teenoor	96
regsom	96	teenswoordig	34
regtig	60	tegelykertyd	84
rondom	96	teleurgesteld	34
ruim	33	telkens	84
ruimskoots	33	terdeë	19
rustig	33	terloops	96
saam	33	tersluiks	34
sag	34	terstond	84
sedert	96	terug	84
seker	60	teruggetrokke	35
selfs	60	terwyl	96
selde	83	tevergeefs	60
silwer	34	toe	60, 96
skaars	19	toeka	84
skielik	34	tog	60
skoon	34	trouens	96
skrikwekkend	34	tuis	84
skugter	34	twaalfuur	89
slegs	60	tweede	34
so	60	tweemaandeliks	34
soet	34	uit	96
sommer	60	uitermate	19
soms	83	uiters	35
sonop	83	vanaand	84
soos	96	vandag	84
sopas	83	vanmelewe	84
sover	83	vanouds	84
sout	34	vasberade	35
spring-spring	34	ver	35
steeds	60	veraf	35
Stellenbosse	34	veral	60
stellig	60	verbasend	35
stout	34	verby	96
straks	60	verduiwels	35
stroomop	34	verkieslik	60
suid	34	vermoedelik	61
suur	34	vernaam	61

verniet	61
verseker	61
verskriklik	35
vervolgens	96
volkome	35
volstrek	61
voor	96
vooraan	96
voorlopig	35
voorste	35
voortaan	84
voorts	96
vooruit	84
voorwaar	61
voorwaarts	84
vorentoe	84
vroegtydig	35
waar	96
waaragtig	61
waardeur	96
waarom	96
waaromtrent	96
waaroor	96
waarskynlik	61
weer	61
weinig	19
wel	61
weliswaar	61
weerskante	84
werklik	35
Woensdag	84

BibliografieWoordeboeke:

1. Al die dele van die WNT (Woordenboek der Nederlandsche Taal).
2. Die vier voltooide dele van WAT (Woordeboek van die Afrikaanse Taal).
3. Verklarende Afrikaanse Woordeboek: Kritzinger, M.S.B.; Labuschagne, F.J.; Pienaar, P.de V.; Rademeyer, J.H.; Steyn, H.A., 4e uitgebreide druk, J.L.van Schaik, Bpk., Pretoria, 1961.

Skoolgrammatikas:

N e d e r l a n d s:

1. Berg, B.van den: Beknopte Nederlandse Spraakkunst I en II.
'sGravenhage, 3e druk, 1952.
G.B.van Goor Zonen.
2. Hertog, C.H.den: De Nederlandsche Taal: Practische Spraakkunst van het hedendaagsche Nederlandsch I en II.
Amsterdam, W.Versluys, 1911.
3. Koenen, M.J.: De Actijk der Spraakkunst.
Groningen, J.B.Wolters, 1888.
4. Tacx, J.P.M.: Nederlandse Spraakkunst voor Iedereen.
Utrecht, Antwerpen (Prismaboeken), 2e druk, 1961.
5. Verwey, T.: Nederlandsche Spraakkunst.
Groningen, J.B.Wolters, 1885.

A f r i k a a n s:

1. Boshoff, S.P.E.;
Buisson, M.S.du;
Claassen, G.N.; Walt,
C.P.van der: Luister, lees en leer, St.IX en X.
Johannesburg, Voortrekkerpers
Bpk., 1960.
2. Bouman, Dr.A.C.;
Pienaar, Dr.E.C. Afrikaanse Spraakkuns (Voortrekkerreeks).
Stellenbosch, Pro-Ecclesia Drukkery, 1933.
3. Kempen, W.;
Merwe, C.P.van der;
Merwe, Jaco van der: Afrikaans as eerste Taal,
St. IX en X.
Kaapstad, Nas.Boekhandel, 4e druk.
4. Kempen, W.;
Merwe, C.P.van der;
Merwe, Jaco van der: Afrikaans as eerste Taal,
St.VI.
Kaapstad, Nas.Boekhandel, 2e druk.

5. Kempen, W.;
Merwe, C.P. van der;
Meyer, P.S.;
Merwe, Jaco van der: Ons Moedertaal VII en VIII
" " IX en X.
Kaapstad, Nasou Beperk, 2e uitg.
6. Kempen, W.;
Merwe, C.P. van der: Ons Moedertaal St.V.
Kaapstad, Nas.Boekhandel, 4e druk.
7. Kempen, W.;
Merwe, C.P. van der: Afrikaans - Handleiding vir
St. V.
Kaapstad, Nas.Boekhandel, 1950.
8. Linder, C.B.;
Basson, M.A.;
Bothma, T.C.;
Heever, L. van den: Ons Taalmaat, St.VI.
Kaapstad, Nas.Boekhandel, 5e druk.
9. Linder, C.B.;
Basson, M.A.;
Bothma, T.C.;
Heever, L. van den;
Sonntag, K.C.G.: Ons Taalmaat, St.VII
Kaapstad, Nas.Boekhandel, 5e druk.
10. Linder, C.B.;
Basson, M.A.;
Heever, L. van den;
Bothma, T.C.: Ons Taalmaat, St.VIII
Kaapstad, Nas.Boekhandel, 4e druk.
11. Linder, C.B.;
Basson, M.A.;
Heever, L. van den: Ons Taalmaat, St.IX en X.
Kaapstad, Nas.Boekhandel, 3e druk.
12. Merwe, C.P. van der: Handleiding vir sekondêre Afrikaans-
leerlinge en ander Belangstel-
lendes.
Kaapstad, Nasionale Pers Bpk, 1941.
13. Rossouw, P.J.;
Du Toit, H.A.;
Louw, I.J.;
Jurgens, M.L.;
Theron, J.W.: Die Lewende Taal, St.VII en VIII
" " " St. IX en X.
Kaapstad, Juta en Kie, 2e druk.
14. Scholtz, H. van der Merwe; Senekal, H.E.G.;
Kempen, W.;
Merwe, C.P. van der: Ons eie Taal, St.VI
" " " St.VII, 5e druk
" " " St.VIII.
Kaapstad, Nas.Boekhandel, Bpk.
15. Uys, Anna M.;
Villiers, Meyer de: Moderne Afrikaans (Deel II):
St.VII en VIII.
Moderne Afrikaans (Deel II):
St.IX en X.
Kaapstad, Maskew Miller.

D u i t s:

Treuheit, F.:

Deutsche Sprachlehre.
Bamberg, C.C.Buchners Verlag, 1956.

S t u d i e s:

1. Bloch, B. en Trager, G.L.: Outline of Linguistic Analysis. Michigan, Edward Bros., 1949.
2. Droste, F.G.: Moeten, een structureel semantische studie. Groningen, J.B. Wolters, 1956.
3. Glinz, H.: Die Innere Form des Deutschen. Bern, Francke Verlag, 1962.
4. Geffen, C.P. van: "De locale voorzetsels in het Nederlands".
Artikel uit: Studies op het gebied van het hedendaagse Nederlands.
'sGravenhage, Mouton & Co., 1963, p. 91.
- 5. Groot, A.W. de: (i) Structurele Syntaxis.
'sGravenhage, Servire, 1949.
(ii) Inleiding tot de algemene Taalwetenschap.
Groningen, Wolters. 1e druk 1963 en
2e herziene druk 1964.
(iii) "De Interjectie".
Artikel uit: Studies op het gebied van het Hedendaagse Nederlands.
'sGravenhage, Mouton & Co., 1963.
(iv) "De Woordsoorten" (ongepubl. manuskrip).
(v) "De Constructie Onderwerp-Gezegde" (ongepubliceerde manuskrip)
(vi) "De Constructie Werkwoord-Lijdend Voorwerp" (ongepubl. manuskrip).
(vii) "Structural Linguistics and Word Classes". Lingua Vol. I, 1948
(p. 427-500).
6. Bloomfield, L.: The Study of Language. New York, Henry Holt & Co., 1922.
7. Hockett, C.F.: A course in Modern Linguistics. New York, Macmillan Co., 1958.
8. Holk, A.G.F. van: "Subcategorieën van het werkwoord".
Artikel uit: Studies op het gebied van het Hedendaagse Nederlands.
'sGravenhage, Mouton & Co., 1963.
- 9. Jespersen, O.: The Philosophy of Grammar. London, G. Allen & Unwin Ltd., 1934.
10. Kempen, W.: Woordvorming en Funksiewisseling in Afrikaans. Kaapstad, Nas. Boekhandel, 1962.
11. Lubbe, H.F.A. van der: Woordvolgorde in het Nederlands. Assen, Van Gorcum en Co., 1958.

12. Oosthuizen, W.J.: Die Wet van Opvolging van Begripsoorte in Bywoordreekse in Afrikaans.
M.A.-Skripsie Universiteit van Stellenbosch, 1964.
13. Paul, Hermann: Principles of the History of Language.
London, Longmans, Green & Co., 1891.
14. Pauwels, J.L.: Het Dialect van Aarschot en Omstreken I.
(Belgisch interuniversitair centrum oor Neerlandistiek, 1958).
(Veral die Hoofstuk: "De expletieve ontkenning nie(t) aan het einde v.d.zin i.h. Zuidnederlands en het Afrikaans.", p.335-377.)
15. Reichling, A.J.B.N.:
 - (i) "Grondbeginselen der hedendaagse Taalwetenschap". Artikel uit: Taalonderzoek in onze Tijd.
'sGravenhage, Servire, 1962.
 - (ii) Verzamelde Studies.
N.V. Uitgeversmij. W.F.G. Tjeenk Willink, Zwolle, 1961.
16. Roose, H.:
 - (i) "Order of Post-Adjuncts to Nouns in Dutch." Artikel in Lingua Vol. XI: Studia Gratulatoria dedicated to A.W. de Groot, p.340.
 - (ii) "Syllabus van Het Probleem van de Woordsoorten, i.b. het Bijwoord in het Nederlands." (ongepubliseerde manuskrip)
 - (iii) "Voorstudie tot een classificatie van substantieven". Artikel in: Studies o.h. gebied v.h. Hedendaagse Nederlands.
'sGravenhage, Mouton & Co., 1963, p.23.
17. Schultink, H.: De Morfologische Valentie van het ongelede adjectief in modern Nederlands.
'sGravenhage, Van Goor Zonen, 1962-63.
18. Soeteman, C.: "Rumoer of revolutie? Veranderd taalinzicht in onze tijd."
Artikel in: Taalonderzoek in onze tijd.
'sGravenhage, Servire, 1962.
19. Stutterheim, C.F.P.: "Het begrip 'Modaliteit'".
Nieuwe Taalgids XXIV, 1930.